

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

NIDA ALEKNAITĖ – JASIUKAITIENĖ

**EUROPOS SĄJUNGOS MUITINĖ SAUGANT INTELEKTINĖS
NUOSAVYBĖS TEISES: TEISINIO REGLAMENTAVIMO
TENDENCIJOS**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas:

Prof. dr. Alfonsas Laurinavičius

VILNIUS, 2014

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

**EUROPOS SĄJUNGOS MUITINĖ SAUGANT INTELEKTINĖS
NUOSAVYBĖS TEISES: TEISINIO REGLAMENTAVIMO
TENDENCIJOS**

Teisės ir muitinės bei mokesčių institucijų veiklos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621M90017

Vadovas

____ prof. dr. A. Laurinavičius
2014- 04-

Recenzentas

Doc. dr. J. J. Gurevičienė

Atliko

_____ stud. Nida
Aleknaitė-Jasiukaitienė
2014-04-19

VILNIUS, 2014

TURINYS

SUTRUMPINIMAI	6
ĮVADAS	7
I. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISIŲ APSAUGA: TEORINIAI ASPEKTAI	9
1.1 Teorinis tiriamų problemų pagrindimas	9
1.1.1 Filosofinis ir sociologinis teisės pažinimo metodai	9
1.1.2 Teisinių santykių elementai	11
1.1.3 Intelektinės teisės atribojimas nuo kitų teisės šakų	12
1.2 Intelektinės nuosavybės santykių teisinis reglamentavimas	14
1.3 INT doktrina: klasikinė ir modernioji kryptys	17
II. PRAMONINĖS NUOSAVYBĖS APSAUGA, JOS ĮGYVENDINIMO YPATUMAI	23
2.1 INT apsaugos ir įgyvendinimo ypatumai	23
2.2 Pramoninės nuosavybės samprata	26
2.2.1 Prekės ženklas – intelektinės nuosavybės objektas: teisinės apsaugos principai	29
2.2.2 Prekių ženklų apsaugos reglamentavimo esminiai aspektai	30
2.3 INT apsauga: teisinio reglamentavimo situacija ir perspektyvos	34
2.3.1 Tarybos reglamentas nr. 1383/2003 ir jo įgyvendinimo aspektai	35
2.3.2 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013 dalykas: pokyčių lyginamoji analizė	38
III. LIETUVOS MUITINĖS REIKŠMĖS DIDĖJIMAS SAUGANT INT	46
3.1 Lietuvos muitinė – šiuolaikiška organizacija	46
3.2 INT teisių apsauga muitinės priemonėmis: naujų teisės aktų prielaidos	48
3.2.1 Pokyčiai nacionalinėje teisėje įgyvendinant reglamentą nr. 608/2013	50
3.2.2 Muitinės taikomų priemonių teisinis reglamentavimas: filosofinis aspektas	53
3.3 ES muitinių veiklos rezultatai užtikrinant INT: 2012 m. ataskaitos analizė	54
3.4 Lietuvos muitinės funkcijų saugant INT kaita: situacija ir perspektyvos	58
3.4.1 Modernėja pažeidimai? Modernėja ir kova su jais	59
3.4.2 Lietuvos muitinės veiklos perspektyvos	61
LITERATŪRA	66
ANOTACIJA	73
ANNOTATION	74
SANTRAUKA	75
SUMMARY	76

LENTELĖS

1 lentelė. IN teisių filosofinės teorijos	18
2 lentelė. INT teisių buvimo ir įgyvendinimo doktrina	25
3 lentelė. Intelektinės nuosavybės rūšys	26
4 lentelė. Pramoninės nuosavybės apsaugos reglamentacijos galiojimo laikas	28
5 lentelė. Teisinės prekių ženklo apsaugos būdai	31
6 lentelė. IN apsaugos savitumas ES teisiniame reglamentavime	32
7 lentelė. Esminiai teisės aktai reglamentuojantys INT apsaugą	34
8 Lentelė Saugomos INT teisės	40
9 lentelė. 2012 m. Sulaikytų prekių palyginimas Lietuvos ir ES (bendrai) pasienyje	47
10 lentelė. Nacionalinių teisės aktų pakeitimai po 2014 m.	51

PAVEIKSLAI

1 pav. Teisės normos esmės atskleidimas: teisės teorijos ir teisės filosofijos uždaviniai	9
2 pav. INT apsaugos teisinės sistemos principai	20
3 pav. Intelektinės nuosavybės teisinio reguliavimo sritys (1)	26
4 pav. Intelektinės nuosavybės teisės teisinio reguliavimo sritys (2)	28
5 pav. Prekės ženklo teisinės apsaugos principai	32
6 pav. Muitinės veiksmai saugant intelektinę nuosavybę	41
7 pav. Lietuvos muitinės struktūra	46
8 pav. Muitinės procedūra, kurios metu imtasi veiksmų dėl IN teisių pažeidimo	55
9 pav. Užfiksuotų bylų baigtis	56

SUTRUMPINIMAI

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013 - 2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013 dėl muitinės atliekamo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/2003

IN –intelektinė nuosavybė

Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 1352/2013 – 2013 m. gruodžio 4 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 1352/2013 kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 608/2013 dėl muitinės atliekamo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo numatytos formos

Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1891/2004 – 2004 m. spalio 21 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1891/2004 nustatantis Tarybos reglamento (EB) Nr. 1383/2003 dėl muitinės priežiūros priemonių, taikomų prekėms, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant tam tikras intelektinės nuosavybės teises, ir priemonių, kurių turi būti imamasi prekių atžvilgiu nustatčius, kad jos pagamintos pažeidžiant tokias teises, įgyvendinimo nuostatas

Muitinės departamentas - LR Muitinės departamentas prie LR Finansų ministerijos

PINO – Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija

PMO- Pasaulio muitinių organizacija

PPO- Pasaulio prekybos organizacija

Tarybos Reglamentas 1383/2003 – 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/2003 dėl muitinės veiksmų, atliekamų su prekėmis, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant tam tikras intelektinės nuosavybės teises, ir priemonių, kurių turi būti imamasi prekių atžvilgiu nustatčius, kad jos pagamintos pažeidžiant tokias teises.

TRIPS – sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų (angl. *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*)

VPB – LR Valstybinis patentų biuras

IVADAS

Suvokiant intelektinės nuosavybės užtikrinimo reikšmę, pasirašomos tarptautinės sutartys, steigiamos susitarimus užtikrinančios tarptautinės ir nacionalinės organizacijos. Lietuvos muitinė, kaip kontroliuojanti išorines Europos Bendrijos muitų teritorijos sienas, privalo įgyvendinti Europos bendrijoje taikomą muitų ir tarptautinės prekybos politiką. Šiuolaikinei ES muitinei keliamas uždavinys – organizuoti veiklą taip, kad būtų užtikrintas maksimalus tarptautinės prekybos supaprastinimas, sąžininga konkurencija, o kartu ir veiksminga, šiuolaikiniais rizikos valdymo metodais pagrįsta kontrolė. Anksčiau muitinės kontrolės daugiau dėmesio skyrė fiskaliniams aspektams, tačiau šiandien vis aktualesnė muitinės kontrolės svarba siekiant saugumo (plačiaja prasme) ir aplinkosaugos tikslų.

Muitinės veikla yra nuolat plėtojama orientuojantis į laikmečio poreikius, prisideda prie intelektinės nuosavybės teisių (INT) apsaugos – vertina rizikas, tikrina, sulaiko, informuoja nuosavybės teisių turėtoją apie įtartinas prekes. Kaip žinia, valstybės pareigūnų funkcijos griežtai reglamentuotos teisės aktais – nustatyti konkretūs mechanizmai ir terminai, per kuriuos būtina atlikti nustatytus veiksmus, tačiau veiklos metodų, operacijų vykdymo tobulinimas yra neatsiejamas nuo kūrybingo muitinės įstaigų vadybos ir administravimo inovacijų diegimo.

Darbo praktinis aktualumas. Nepakankamai užtikrinant teisių į intelektinę nuosavybę apsaugą ne tik pažeidžiamos kūrėjų teisės, bet ir kyla ekonominiai, socialiniai padariniai, kai dėl klastočių įvežimo, ES kasmet prarandama daugybė darbo vietų, maždaug apie 100 000 kasmet¹, nesumokami mokesčiai, ne mažiau svarbu ir tai, kad rizikuojama saugumu sveikatai, aplinkai.

ES muitinės strateginės direktyvos, apibrėžiančios muitinės veiklos politikos kryptis, numato didinti muitinės vaidmenį padedant užkirsti kelią ir kovojant su klastojimu ir piratavimu, tuo pačiu apsaugant teisėtą prekybą nuo nesąžiningos konkurencijos, užtikrinant piliečių sveikatą ir saugumą, išvengiant žinių (intelektinių produktų) vagysčių bei dėl neteisėtos prekybos, iškreiptų mainų santykių – investavimo praradimų. Taigi siekiama sukurti muitinės veiklos teises, vadybines prielaidas veiksmingai įgyvendinti muitinės apsaugos pasienio ir vidaus kontrolės priemones netrukdam teisėtai prekybai.²

Šiandien tarptautinės prekybos beveik neriboja valstybių sienos, o siekiant efektyvios prekybos, muitinei tenka veikti operatyviai. Dėl dinamiškos visuomeninių santykių raidos, teisinė bazė nuolat atnaujinama ir muitinės pareigūnams tenka nelengvas uždavinys pakeitimus operatyviai įgyvendinti. Nuo 2014 m. įsigalioja tam tikri teisinio reguliavimo intelektinės nuosavybės apsaugos muitinio

¹ Navickas V. (2008) Europos sąjungos rinkų ypatumai, p.180

² Customs Blueprint Property Rights (IPRs)// Customs Blueprints.

http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/common/publications/info_docs/customs/customs_blueprint_en.pdf

užtikrinimo pakeitimai – siekiama sukurti patikimus teisinius instrumentus kovai su modernėjančiais intelektinės nuosavybės teisių pažeidimais tarptautinėje prekyboje. Darbe siekiama teisės aiškinimo bei taikymo ir kitais metodais nagrinėti muitinės veiklos pokyčius, intelektinės nuosavybės apsaugos procesų valdymo modernizavimą.

Keliama hipotezė: vieninga ES muitinės politika leidžia reaguoti į globalizacijos iššūkius – veiksmingai užtikrinti INT turėtojų apsaugą.

Darbo objektas – intelektinės nuosavybės teisių apsaugos užtikrinimo muitinės priemonėmis teisinis reglamentavimas.

Darbo tikslas – atskleisti muitinės funkcijų saugant INT raidos tendencijas, konceptualiai įvertinti taikomų priemonių efektyvumą bei numatomus teisinio reglamentavimo pokyčius..

Tiksliui pasiekti keliami **uždaviniai:**

1. apibrėžti intelektinės nuosavybės (IN) sampratą, teisinio reguliavimo sritį (reguliavimo objektas, metodas, principai ir kt.), jos savitumus;
2. nagrinėti pramoninės nuosavybės ypatumus, jos apsaugos principus;
3. apžvelgti muitinės priežiūros priemones ir jų taikymo sąlygas, apsaugos mechanizmus INT apsaugos srityje,
4. įvardyti esminius muitinės veiklos, saugant INT teisinio reglamentavimo pokyčius ir tendencijas ES ir nacionaliniu lygiu.
5. Atskleisti muitinės instrumentų taikymo problemas, jas analizuoti sisteminiu metodu ieškant galimų sprendimų būdų.

Siekiant iškeltų uždavinių darbe naudoti moksliniai metodai:

- literatūros analizės, apibendrinimo metodai naudoti rengiant teorinę darbo dalį, kurioje pristatomas filosofinis ir sociologinis teisės pažinimo metodai, esminiai teisinių santykių elementai, pramoninės nuosavybės ir prekių ženklų ypatumai,
- teisės aiškinimo ir taikymo, apibendrinimo metodai naudoti antroje darbo dalyje siekiant išanalizuoti ir palyginti iki 2014 m. ir po 2014 m. galiojančius ES reglamentus, kuriais nustatoma INT subjekto ir muitinės teisinė padėtis – teisės, pareigos, atsakomybė.
- statistinės analizės, apibendrinimo metodai naudoti siekiant ištirti prekių sulaikymo muitinėje situaciją, įvertinti kaip statistiškai stebimos tendencijos atsispindi naujuose teisiniuose dokumentuose, t.y. kokiais būdais bus sprendžiamos praktinės problemos, kylančios muitinėms kovojant su, kaip įtariama pažeidžiant INT teises pagamintų prekių įvežimu.

I. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISIŲ APSAUGA: TEORINIAI ASPEKTAI

Darbe muitinės priežiūros priemonių taikymas ginant intelektinę nuosavybę yra analizuojamas pritaikant teisės teorijos žinias apie filosofinio ir sociologinio metodų taikymą, esminius teisinių santykių elementus. Filosofinis požiūris į muitinius teisinius santykius padeda atskleisti jų dinamiškumą, sąsajas su socialine tikrove, INT savitumus teisinių santykių įvairovėje. Vertinant INT apsaugą siekiama pristatyti teisinio reglamentavimo evoliuciją, įvertinti ją skatinančias prielaidas, apibendrinti teisinių santykių objektus, subjektus, teisinių santykių turinį (leistino elgesio ribas – subjektines teises ir pareigas), raidos tendencijas.

1.1 Teorinis tiriamų problemų pagrindimas

1.1.1 Filosofinis ir sociologinis teisės pažinimo metodai

Teisės dalyko esmė išreiškiama teisės normomis. Teisės normų esmę siekia atskleisti tiek teisės teorija, tiek teisės filosofija.

1 pav. Teisės normos esmės atskleidimas: teisės teorijos ir teisės filosofijos uždaviniai

Sudaryta darbo autorės remiantis Arlauskas S. (2013) Ką nagrinėja teisės filosofija ir kuo ji skiriasi nuo teisės teorijos. [Žiūrėta 2014-01-14]. Prieiga per internetą: <https://moodle.ttvam.lt/course/info.php?id=541>

1 paveiksle matyti, kad tiek teisės teorija, tiek teisės filosofija, turėdamos bendrą tikslą – paaiškinti kas yra teisės norma, kelia sau skirtingus uždavinius (Arlauskas, 2013). Teisės teorija analizuoja formalią teisės normos struktūrą (hipotezė, dispozicija, sankcija), tuo tarpu teisės filosofija siekia atskleisti teisės normos turinio ypatumus ir svarbiausius elementus (ten pat). Darbo autorės nuomone, teisės filosofija svarbi tuo, kad teisės normos turinys turi atspindėti visuomenės lūkesčius, teisės sampratą tuo laikmečiu, kai teisė taikoma.

Filosofiniu aspektu teisė suprantama ne kaip elgesio forma (ji laikoma tik forma), bet akcentuojamas teisės turinio suvokimas. Anot A. Vaišvilos (2000) filosofinis teisės suvokimas akcentuoja, kad teisė turėtų būti suprantama kaip dinamiškas ir su visa socialine tikrove susijęs reiškinys, turintis tam tikrus požymius:

1. raidos, arba evoliucijos, idėja

2. tiesos konkretumas
3. mokslinės analizės visapusiškumas
4. analizės teoriškumas (konceptualumas) (p.33).

Verta pabrėžti, kad tiesos konkretumas yra esminė siekiamybė, o kiti požymiai (evoliucijos idėja, mokslinės analizės visapusiškumas, analizės konceptualumas) jo padeda siekti, t.y. tarnauja kaip priemonės siekti tiesos konkretumo. Trumpai aptariamas kiekvienas iš požymių tam, kad rengiant darbą būtų galima vertinti situaciją per filosofinę ir teisės teorijos prizmę.

Raidos idėja – svarbus požymis, parodantis, kad teisė nėra stabili: „siekiant visapusiško teisės pažinimo, į teisę reikia žiūrėti kaip į istorinį reiškinį., t. y. kaip į atsirandančią, besikeičiančią, nuolat netapачią pačiai sau“ (Vaišvila, 2000, p.33). Kitaip tariant nepakanka vertinti tik teisės normas, teisės turinys neatsiejamas nuo aplinkos, visuomenės, laikmečio.

Anot V. Vaišvilos (2000) istorinis požiūris į teisę leidžia suvokti ir bendrąją teisės plėtros linkmę - teisinis reguliavimas plėtojasi garantuojant asmeniui vis platesnę laisvę: nuo vergijos prie baudžios ir galiausiai prie teisinės laisvės, kur vieno asmens laisvę gali riboti tik kito asmens laisvė (p.33). Darbo autorė pritaria tokiai sampratai ir mano, kad šiandien vis mažiau (jei apskritai yra) absoliučių teisių.

Tiesos konkretumas – svarbus požymis, nes jis akcentuoja, kad teisė gali būti suprantama, aiškinama tik konkrečiame kontekste: „kiekviena mokslinė tiesa visada istoriška ir dėl to konkreči, t. y. išlieka tiesa tik atžvilgiu *hic et mine* (čia ir dabar) egzistuojančių faktų ir aplinkybių, kuriais remiantis ji buvo nustatyta“ (Vaišvila, 2000, p.33). Paprastai teisė ne nustato elgesio taisyklės, priešingai – ji atspindi konkretaus laikmečio, vietos, bendruomenės suvokimą, poreikius ir galimybes.

Mokslinės analizės visapusiškumas – būtinas reikalavimas, kitaip tariant teisė ir jos kitimas turi būti vertinamas kitų socialinių reiškinų kontekste – kaip visuomeniniai santykiai įtakoja pokyčius teisėje. Teisė suprantama ne tik formaliaja prasme kaip elgesio taisyklė, bet vis labiau akcentuojamas jos turinys (socialinių grupių interesų pusiausvyra, ginamos vertybės).

Analizės teoriškumas reiškia, kad visapusiškam teisės suvokimui reikalingas abstraktus teorinis mąstymas tam, kad būtų užtikrinta teisės siekiamybė - teisingumas, laisvė, lygybė, teisių ir pareigų vienovė. Kaip teigia, A. Vaišvila (2000), „akys mato teisėje tik elgesio taisyklę, bet nemato joje intereso bei jo įsikūnijimo toje taisyklėje būdo“ (p.33). Taigi, būtinas konceptualus suvokimas. Pristatant intelektinės nuosavybės sampratą darbo 1.3 dalyje bus grįžtama prie filosofinių teorijų esminių aspektų aptarimo.

Sociologinis metodas svarbus tiriant praktines teisę užtikrinančių institucijų problemas. Anot A. Vaišvilos (2000) „sociologiniu metodu teisės teorija siekia patikrinti, kiek teisės samprata atitinka konkrečios šalies teisinę tvarką, taip pat teisinio reguliavimo teisinį ir socialinį veiksmingumą: ar konkreči teisės norma ir visa teisinė sistema pasiekia savo tikslus - optimaliomis priemonėmis

garantuoja žmogaus teisių saugą ir bendrąją socialinę pažangą, kiek visuomenėje išsisknijęs teisinis nihilizmas, kas jį skatina, palaiko, kokios socialinės grupės ir kodėl jos konfliktiškiausios galiojančios teisės atžvilgiu, kokie socialiniai veiksniai lemia įstatymų turinį ir t. t.“ (Vaišvila, 2000, p.33). Darbo autorė pritaria teiginiams, kad nuolatinis situacijos stebėjimas ir vertinimas būtinas tam, kad būtų suvokta, ar teisės normos veikia, kad būtų laiku prisitaikyta prie visuomeninių santykių raidos. Vertinant sociologinių tyrimų rezultatus kyla naujos idėjos (reglamentavimo kryptys), kurias įstatymų leidžiamoji valdžia gali paversti teisės normomis, savaip reguliuojančiomis teisinius santykius.

Anot A. Vaišvilos (2000), be sociologinio metodo teisė prarastų ryšį su socialine tikrove, nebūtų aišku, kaip teisė veikia žmonių santykius, kokių įstatymų reikia konkrečiam meto visuomenei, kaip ir kuria linkme reikėtų tobulinti įstatymus, jų įgyvendinimo organizaciją, ir apskritai būtų neaišku, ką reiškia „tobulinti teisėkūrą“ (p.36). Sociologinis metodas nepageidaujamas teisinėse sistemose, kurios remiasi normatyvistine teisės samprata, t.y. kai teisė yra tik stipresnės pusės įsakymas, kuris garantuojamas prievarta ir nesiekama sužinoti visuomenės lūkesčių. Tuo tarpu sąmoningiems ir pažangos siekiantiems piliečiams verta sužinoti „kur esame“, nuspręsti „ko siekiama“ ir įsivertinti, ar tinkama linkme einama.

Teisės teorijos žinias apie darbo autorė pritaikys analizuodama teisės aktus, teisinio reglamentavimo dinamiką. Darbo trečioje dalyje darbo autorė naudodama sociologinį metodą vertina intelektinės nuosavybės apsaugos situaciją, efektyvumą remiantis valstybės institucijų pateikta statistika. Atlikus statistikos duomenų analizę aptariamas nagrinėjamų instrumentų veikimo efektyvumas arba daromos išvados dėl instrumentų neveikimo priežasčių.

1.1.2 Teisinių santykių elementai

Visuomeniniai santykiai, sureguliuoti teisės normomis vadinami teisiniais. Jū struktūrai būdingi trys elementai: objektas (ginama vertybė), subjektas (teisinių santykių dalyvis, turintis teisės normos ginamas teises ir pareigas) ir turinys (subjektinės teisės ir pareigos). Pastarajam elementui šiame darbe bus skiriama daugiausia dėmesio.

Subjektinė teisė teisės teorijoje suprantama kaip leistino ar neuždrausto elgesio ribos, kurias užtikrina valstybės prievarta. Tiesa, jei vyrauja etatistinė teisės samprata, tai valstybė tiesiog nustato piliečiui leistino elgesio ribas, taigi teisės šaltinis –valstybės valia, tuo tarpu demokratinės teisės samprata akcentuoja, jog subjektinė teisė yra tokia, į kurią asmuo įgyja teisę tik vykdydamas pareigas kitiems visuomenės nariams. Pastaruoju atveju valstybės vaidmuo – ginti teises pažeidimo atveju.

A. Vaišvila (2000) teigia, kad subjektinės teisės formulė: *Subjektinė teisė = leidimai ~ paliepimai (veikti arba neveikti)* (p.96). Autorius teigia, kad subjektinė teisė yra daugiaspektė teisės kategorija, kurią sudaro trijų leidimų vienybė:

1) leidimas pačiam elgtis taip, kaip nustatyta teisės akte, t.y. naudotis tam tikru visuomenės gėriu (subjektinės teisės objektu);

2) leidimas reikalauti, kad kiti asmenys teisės turėtojo atžvilgiu susilaikytų nuo tam tikrų veiksmų arba vykdytų jo naudai pozityvią pareigą (gražintų skolą, teiktų tam tikras paslaugas ir kt.);

3) leidimas kreiptis į kompetentingą valstybės instituciją, kad ši, panaudodama valstybės prievartą, priverstų antrąją santykio šalį įvykdyti pareigą, kurią ši privalo atlikti subjektinės teisės turėtojui pagal įstatymą arba sutartį (teisinė pretenzija) (Vaišvila, 2000, p.325). Apibendrinant, valstybės vaidmuo yra užtikrinti, kad subjektai atitinkamai vykdydami teises pareigas galėtų pasinaudoti subjektinėmis teisėmis.

Anot A. Vaišvilos (2000) “teisinė pareiga – rūšis ir mastas privalomo elgesio, kuriuo yra legalizuojama visuomenėje konkretaus asmens subjektinė teisė – leidimas naudotis tam tikru gėriu” (p.327). Teisinės pareigos struktūra apima tris įpareigojimus:

- 1) atlikti kito asmens, bendrijos naudai tam tikrus pozityvius veiksmus;
- 2) nekliudyti subjektinės teisės turėtojui naudotis gėriu (teisės objektu), į kurį jis turi teisę;
- 3) atlyginti žalą kito asmens teisėms, kurią asmuo padaro naudodamasis savo subjektine teise.

Teisinės pareigos ir subjektinės teisės santykis anot A. Vaišvilos (2000) yra toks: “teisinė pareiga yra subjektinės teisės – leidimų įgyvendinimo, legalizavimo visuomenėje priemonė” (p.327). Išvada ta, kad pasinaudoti savo subjektine teise subjektas gali tiek, kiek įvykdo atitinkamas pareigas kitiems susijusiems subjektams.

1.1.3 Intelektinės teisės atribojimas nuo kitų teisės šakų

Savarankiška teisės šaka savita tuo, kad ji reguliuoja tam tikrus savitus socialinius santykius ir tai daro savitais metodais. Anot A. Vaišvilos (2000) savarankiškos teisės šakos atsiradimo sąlygos yra:

- 1) *visuomeninių santykių savitumo laipsnis;*
- 2) *jų socialinė svarba;*
- 3) *nebuvimas galimybės tuos santykius sureguliuoti jau turimų teisės šakų normomis;*
- 4) *būtinybė taikyti šiai santykių grupei specialų teisinio reguliavimo metodą (p.263).*

Darbo autorės nuomone, intelektinės nuosavybės teisė šiuos kriterijus atitinka – santykiai ginant teisę į intelektinės veiklos produktus yra išskirtiniai, dėl jų reikšmės sutariama tiek doktrinoje, tiek ir praktikoje. Santykiai specifiniai, todėl bendrosiomis teisės normomis jie reguliuojami minimaliai. Pavyzdžiui, nuosavybės santykius reguliuoja konstitucinės, civilinės, administracinės, baudžiamosios teisės normos, tačiau intelektinė nuosavybė paprastai laikoma civilinės teisės pošakiu ir jis reguliuojamas specialiaisiais teisės aktais.

Kaip minėta, teisinio reguliavimo dalykas yra pagrindinis, o metodas – pagalbinis kriterijus, kuriuo remiantis viena teisės šaka yra atribojama nuo kitos. **Teisinio reguliavimo metodą** kaip teisės normų sisteminimo pagrindą apibūdina tokie jo požymiai:

- 1) Kokių teisinių faktų pagrindu atsiranda, pasikeičia ar nutrūksta reguliuojami santykiai,
- 2) Teisinio santykio dalyvių teisinė padėtis vienas kito atžvilgiu,

3) Valstybės prievartos priemonių (sankcijų) už teisės normų pažeidimus taikymas, to taikymo tvarka ir sankcijų pobūdis (Vaišvila, 2000, p.257).

Civilinė teisė - plačiausia teisės šaka, reguliuojanti turtinius ir asmeninius neturtinius santykius (garbės, orumo, autorystės). Pagrindinis norminis aktas - Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, o pagrindinis reguliavimo metodas – dispozityvusis (Vaišvila, 2000, p.260). INT teisė – civilinės teisės pošakė. Ji reguliuoja santykius, kurie atsiranda dėl mokslo, meno, literatūros kūrinių, pramoninės nuosavybės objektų sukūrimo ir naudojimo. LR Civilinis kodeksas IN teisėje taikomas tiek, kiek santykiai nesureguliuoti specialiosiomis teisės normomis, pavyzdžiui LR Prekių ženklų įstatymu, Patentų įstatymu, Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymu. Svarbu žinoti, jog INT apsaugoje taikomi poįstatyminiai ir žinybiniai aktai (Muitinės departamento, teritorinių muitinių, valstybinio patentų biuro ir kt.).

Kaip ir visoje civilinėje teisėje, INT teisėje galima išskirti tokius civilinės teisės reguliavimo **metodo** požymius:

- teisinių santykių dalyviai lygūs, nepavaldūs vienas kitam,
- santykio dalyviai gali inicijuoti visuomeninių santykių formavimą,
- vyrauja dispozityvus reguliavimas – nėra griežto santykių dalyvių elgesio modelio,
- vyrauja turtinė pažeidėjų atsakomybė (žalos atlyginimas),
- santykių dalyvių teisės ginamos ieškinine tvarka.

Vis dėlto, svarbu suvokti ir kaip viena teisės šaka susijusi su kitomis teisės šakomis, koks jų tarpusavio santykis. Pavyzdžiui, anot A. Vaišvilos (2000) konstitucinės teisės norma „nuosavybė neliečiama" (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 str.) yra tik tiek reali ir veiksminga žmogaus teisių saugos priemonė, kiek ji yra garantuota civilinės teisės normomis (leidimu sudaryti civilinius sandorius, didinti jais asmens nuosavybę, ja naudotis), administracinės ir baudžiamosios teisės normomis, saugančiomis nuosavybės teisę nuo neteisėto kėsینimosi (p.45). Taigi, analizuojant teisės normas būtina jas vertinti kiek įmanoma platesniame kontekste.

1.2 Intelektinės nuosavybės santykių teisinis reglamentavimas

Nors šiuolaikinis intelektinės nuosavybės apibrėžimas suformuluotas 1967 m. Stokholmo konvencijoje, tačiau šios apsaugos užuomazgų galima aptikti kur kas ankstesniuose dokumentuose. Pavyzdžiui, Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos (1948) 27 straipsnyje teigiama: „...*kiekvienas turi teisę į savo moralinių ir materialinių interesų, atsirandančių iš mokslo, literatūros arba meno kūrinių, kurių autorius jis yra, apsaugą.*“ Apibendrinant, ginama teisė į kūrėjo interesų apsaugą.

Kalbant apie svarbiausius tarptautinius dokumentus INT apsaugos srityje, dažniausia minimos 1883 m. Paryžiaus ir 1886 m. Berno konvencijos.

1883 m. Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės saugojimo 1 straipsnio 2 dalyje³ nurodyta, kad pramoninės nuosavybės apsaugos objektams priskiriama „išradimų patentai, naudingieji modeliai, pramoninis dizainas, prekių ženklai, paslaugų ženklai, firmų vardai ir kilmės nuorodos arba kilmės vietos pavadinimai, taip pat apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos“; 1 straipsnio 3 dalyje teigiama, kad „pramoninė nuosavybė suprantama pačia plačiausia prasme ir apima ne tik pramonę ir prekybą tiesiogine prasme, bet taip pat ir žemės ūkio gamybos sritis, kalnakasybos pramonę ir visus produktus“. Apibendrinant galima teigti, kad užtikrinamas platus pramoninės nuosavybės objektų aiškinimas.

Ne mažiau aktuali ir 1886 m. Berno⁴ konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos, kurios 1 straipsnyje teigiama, jog „sąvoka „literatūros ir meno kūriniai“ apima kiekvieną literatūros, mokslo ir meno kūrinį, koks bebūtų jo išraiškos būdas ar forma“, toliau vardijamos objektų rūšys – knygos, brošiūros, muzikos, dailės kūriniai. Kaip ir Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės saugojimo atveju, sąvoka aiškinama plačiai, tačiau nacionalinei teisei paliekama galimybė spręsti ar kūrinys saugomas jei neturi materialios formos (2 straipsnio 2 dalis), suteikiama galimybė nacionalinėje teisėje nustatyti įstatymų, oficialių administracinių bei teismų dokumentų ir tokių dokumentų oficialių vertimų apsaugą (2 straipsnio 4 dalis), taip pat nacionalinėje teisėje nustatyti apsaugos sąlygas ribas taikomosios dailės kūriniams, pramoniniams pavyzdžiams, modeliams. Kitaip tariant, ši konvencija pateikia dvejopą sąrašą saugotinių INT objektų – šiuo susitarimu apibrėžti ir/ar nacionalinėje teisėje įtvirtinti. Apibendrinant, šis tarptautinis susitarimas nustato sąlygas, kuriomis pasirašiusios šalys įsipareigoja saugoti piliečių, gyventojų ir užsieniečių autorių turtines ir neturtines teises.

Vis dėlto, reikšmingiausiu INT apsaugos instrumentariaus kūrimo atskaitos tašku laikoma 1967 m. Stokholmo konvencija, nes šios konvencijos pagrindu įkurta Pasaulinė intelektinės nuosavybės

³ Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=52424&p_query=&p_tr2=

⁴ Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19846&p_query=&p_tr2=

organizacija PINO (angliškai – WIPO-World Intellectual Property Organisation), kuriai šiuo metu (2014 m. sausis) jau priklauso 186 valstybės⁵.

1967 m. Stokholmo konvencijos 2 straipsnio viii dalyje nurodoma, kad *intelektinė nuosavybė apima teises, susijusias su literatūros, mokslo ir meno kūriniais, artistų vaidybine veikla, fonogramų įrašais, radijo ir televizijos laidomis, išradimais visuos žmogaus veiklos srityse, moksliniais atradimais, pramoniniais pavyzdžiais (pramoniniu dizainu), prekių ir paslaugų ženklais, firmų vardais ir kitais komerciniais žymenimis, apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos ir kitas teises, kurios gali kilti iš intelektinės veiklos pramoninėje, mokslinėje, literatūros ar meno srityse (Convention Establishing...1967)*. Apibendrinant galima teigti, kad intelektinė nuosavybė apibrėžiama nebaigtiniu sąrašu objektų, nurodant, kad saugomi ir kitokios intelektinės veiklos rezultatai. Darbo autorės nuomone toks principas pasiteisina – dėl nuolatinės pažangos, technologijų, iškyla būtinybė saugoti vis naujus objektus, kurių, tikėtina, rengiant tarptautinius susitarimus numatyti neįmanoma. Panašiai (nebaigtiniu sąrašu objektų) intelektinė nuosavybė apibrėžiama daugumoje tarptautinių susitarimų.

Literatūroje teigiama, kad tarptautinėje teisėje ilgą laiką vyravo nuostata, jog INT apsauga ir gynimo būdai turi būti reguliuojami nacionaliniais įstatymais, todėl tarptautiniais teisės aktais būdavo apibrėžiamos tik gairės ir principai, tuo tarpu „konkrečių priemonių reglamentavimas išlikdavo valstybių prerogatyva“ (Ramanauskas, 2007). Pasirašius PPO Sutartį dėl intelektinės nuosavybės teisių prekyboje (TRIPS), anot G. Ramanausko (2007) pirmą kartą tarptautiniu lygmeniu buvo derinami nacionaliniai INT teisių gynimo būdai.

Analogiškai, M. Kiškio (2011) nuomone, intelektinės nuosavybės sampratos pokyčius galima įžvelgti 1994 m. PPO Sutartyje dėl intelektinės nuosavybės teisių prekyboje (TRIPS), 1996 m. PINO Atlikimų ir fonogramų sutartyje bei Autorių teisių sutartyje. Šiose sutartyse, anot M. Kiškio (2011) įvardijamos naujos techninės apsaugos priemonės ir tokia būdu akcentuojamas intelektinės nuosavybės teisių išplėtimas elektroninėje erdvėje. Anot M. Kiškio (2011), atsižvelgiant į naujausias intelektinės nuosavybės tendencijas, prie intelektinės nuosavybės teisių taip pat galima priskirti teises, susijusias su konfidencialia informacija, naudingaisiais modeliais, kompiuterių programomis, duomenų bazėmis, puslaidininkių duomenų topografijomis, mikroorganizmais, techninėmis apsaugos priemonėmis (Intelektinės nuosavybės..., 2011, p. 11). Kitaip tariant, mokslininkai akcentuoja, jog nebaigtinis INT objektų sąrašas dėl dinamiškos visuomeninių santykių raidos pasiteisina ir leidžia ginti šiuolaikines INT teises operatyviai.

Svarbu paminėti, kad regioniniu lygiu IN teisių apsauga užtikrinama Europos sąjungos (ES) dokumentais, kurie Lietuvai tapo itin aktualūs po šalies įstojimo į ES. Kita vertus, autoriai teigia, kad „2001 m. balandžio 24 d. Lietuva ratifikavo Sutartį dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų (TRIPS-autorės pastaba), susijusių su prekyba ir ją visiškai įgyvendinimo“ (Ramanauskas, 2007). Taigi, galima

⁵ World Intellectual Property Organisation http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile/countries/lt.html

apibendrinti, kad įstodama į ES mūsų šalis jau taikė pažangius metodus ir principus, t.y. jau buvome pasirengę būti lygiateise ES nare - INT teisių apsaugos metodų ir priemonių visuma teisės aktuose⁶ atitiko „senųjų“ ES narių praktiką. Nepaisant to, nacionalinė mūsų šalies teisės aktai ir toliau nuolat derinami (synchronizuojami) su bendrijos narių teisės aktais.

Taigi, galima apibendrinti, kad:

- filosofiniu aspektu į teisę žvelgiama kaip į nuolat besikeičiančią, teisės normos turinys vertinamas konkrečiame kontekste;
- sociologinis metodas padeda atrasti ir (užtikrinti) teisės ryšį su socialine tikrove – kokių įstatymų reikia šiandieninėje situacijoje, kuria linkme juos tobulinti;
- darbe teisiniai santykiai (INT apsauga) bus analizuojami akcentuojant santykių turinį - subjektines pareigas ir teises, kaip priemonių ir tikslo santykį;
- intelektinės nuosavybės, kaip ir visų teisinių kategorijų, sąvoka priklauso nuo laikmečio, pažangos, tačiau bet kuriuo atveju tai yra teisė į žmogaus sukurtą intelektinės veiklos rezultatą;
- tarptautiniuose susitarimuose IN suprantama kaip žmogaus kūrybinės, intelektinės veiklos rezultatas, tačiau nemažai teisės buvimo ir net užtikrinimo aspektų paliekama nacionalinei teisei;
- iki maždaug 1994 m. INT apsaugos priemonės reglamentavo nacionalinė teisė, tuo tarpu jau rengiantis stoti į ES Lietuva ratifikavo TRIPS ir tokiu būdu ėmė įgyvendinti pažangius IN teisių apsaugos ir gynimo metodus dar iki įstojimo į ES. Vis dėlto, įstojimas į bendriją svarbus tuo, kad galutinai užtvirtino mūsų šalies norą ir pasirengimą ginti INT vieningai ES priimtais mechanizmais.

Darbo autorės nuomone, intelektinės nuosavybės objektų apibrėžimas nebaigtiniu sąrašu palieka galimybę lanksčiau prisitaikyti prie pažangos, ginti naujus protinės veiklos rezultatus. Efektyvi teisių apsauga bendroje rinkoje įmanoma tik vieningais instrumentais, kurių filosofinis pagrindimas turi atspindėti esamo laikmečio socio-ekonominės realijas. Sekančiame poskyryje trumpai apžvelgiami argumentai už ir prieš tam tikras INT sampratas (filosofinės teorijos) tam, kad IN institutas būtų vertinamas visapusiškai.

⁶ Laurinavičius A. (2009) Intelektinės nuosavybės apsauga tarptautinėje prekyboje, p. 195

1.3 INT doktrina: klasikinė ir modernioji kryptys

M. Kiškis (2011 b) teigia, kad „intelektinės nuosavybės teisės, kaip santykinai jaunos ir sparčiai besivystančios teisės šakos, doktrinos (filosofinis pagrindimas) yra ypatingai svarbios“ (p.3). Anot autoriaus, mokslinis filosofinis pagrindimas turi būti „atskaitos taškas“ nustatant teisinio reguliavimo mechanizmus, kitaip tariant, įteisinant pusiausvyrą tarp ilgalaikių visuomenės socialinės, ekonominės, kultūrinės plėtros interesų. Taigi, autorius akcentuoja, kad „intelektinės nuosavybės teisė nėra ir negali būti absoliuti“ (Kiškis, 2011 b, p.30). Tokiu atveju tenka nustatyti kiek ji gali būti ribojama ir kokiais kriterijais remiantis.

Darbe trumpai pristatomi pagrindiniai IN teisių filosofinių teorijų teiginiai siekiant įvairiapusiškai pristatyti nagrinėjamą IN institutą bei suvokti kuri iš teorijų yra šiandien esminė Lietuvos ir ES regiono teisinėje bazėje bei teismų praktikoje.

INT teorijos Lietuvoje mažai nagrinėtos. Anot, M. Kiškio (2011 b) jas nagrinėjo tik V. Mizaras ir pats mokslininkas. M. Kiškio teigimu, klasikinės intelektinės nuosavybės teisės jurisprudencija, tradiciškai išskiria tris intelektinės nuosavybės teisių teorijas (Kiškis, 2011 b, p.6):

- Prigimtinių teisių teorija,
- Ekonominė (utilitarinė) teorija,
- Asmenybės sąsajos (moralinė) teorija.

Anot R. Birštono, D. Klimkevičiūtės ir kt. (2010) utilitarinė teorija akcentuoja INT apsaugos būtinybę, naudą visuomenei (p. 816), tuo tarpu remiantis darbo teorija intelektinė nuosavybė yra tai, į ką kuriant įdėta pastangų (darbo). Taigi, galima pastebėti skirtingus INT apsaugos tikslus – jei utilitarinės teorijos požiūriu svarbu ieškoti balanso, užtikrinti visuomeninį interesą, tai darbo teorijos dėmesio centre – žmogus ir jo darbo rezultatas.

Dažniausia intelektinė nuosavybė nagrinėjama per ekonominę ar teisinę prizmę, tačiau intelektinės nuosavybės filosofija svarbi tuo, kad „praturtina ekonomines, teises teorijas reikalavimu pripažinti žmogaus gebėjimą mąstyti, racionaliai pažinti ir tuo pagrindu produktyviai kuriant originalius (intelektualius) produktus (materialias ir nematerialias vertybes)“ (Laurinavičius, 2009, 13).

Nors terminas „nuosavybė“ gali būti suprantamas kaip absoliuti teisė, tačiau šiandien intelektinės nuosavybės sampratoje akcentuojamas socialinis ekonominis teisingumas – neapsiribojama tikslu užtikrinti teisę į produktą, ne mažiau aktualūs ir vartotojų saugumo, prekės ženklo patikimumo užtikrinimo klausimai.

Egzistuoja ir tam tikros šiuolaikiškos filosofinės teorijos. Minėtina epistemologinė teorija, akcentuojanti visuomenės ir kūrėjų interesų pusiausvyrą.

Žemiau pateiktoje lentelėje pristatomi pagrindinių IN filosofinių teorijų teiginiai ir kontrargumentai.

1 lentelė. IN teisių filosofinės teorijos

Teorija	Teiginiai	Argumentai prieš
Prigimtinių teisių teorija	- Jei asmuo įdėjo pastangų kurdamas, tai turi teisę turėti ir valdyti tai ką savo darbu sukūrė.	- Nauji kūriniai paremti jau egzistuojančiu intelektualiniu darbu, kurį žmogus gavo mokydamasis ir pan.; - Teisės turi būti suteiktos ne į visą pagamintą objektą, o tik į pridėtinę vertę, todėl tikslinga atskirti objekto ankstesnę ir pridėtinę vertes, ir nustatyti IN teisių ribas; - IN teisės turėtų būti suteiktos tik į vertę proporcingą darbui, o ne į visą kūrinio socialinę vertę, kurią gali lemti geografinė vieta, marketingas, rinkos konjunkštūra ir t.t.), kurie nėra tiesiogiai susiję su intelektualinio produkto kūrimu ir kūrėjo intelektualiniu indėliu.
Ekonominė (utilitarinė) teorija	-IN apsauga yra būtina paskata visuomenės gerovės augimui, nes ji skatina kūrybiškumą ir inovacijas visos visuomenės labui; -IN apsauga kompensuojamos investuotos lėšos, laikas; - IN neturi būti absoliuti, nes ji stabdytų socialinį ir technologinį progresą. Apsauga turi galioti tiek, kiek pakanka atgauti investicijas ir uždirbti adekvatų pelną, po to IN turėtų tapti viešai prieinama, laisvai panaudojama kūrybai ir inovacijoms.	- Egzistuoja ne vien ekonominiai kūrybos motyvai: greta ekonominių paskatų (kūrybos siekiant gauti pelno ar pragyventi), neretai esama asmeninio pobūdžio stimulų – pvz. Noras išgarsėti, kūrybos prestižas ir garbė, ar tiesiog psichologinio pobūdžio – kūryba vardan saviraiškos.
Asmenybės tautos (moralinė) teorija	- IN yra asmens emanacija, o IN teisės yra skirtos išsaugoti asmens ir kūrybos sąsają	- Vien kūrėjo asmenybės raiška nėra vertingas socialinis gėris visai visuomenei, juo labiau, kad, kad ji pabrėžia kūrėjo pranašumą kitų visuomenės narių atžvilgiu
Epistemologinė teorija	- IN –žinių apsauga nuo nusavinimo, tačiau reikalinga užtikrinti galimybę žinias maksimaliai panaudoti bendravisuomeniniams tikslams; - IN teisės turi būti saugomos tik tiek, kiek būtina. Būtina numatyti adekvačias išimtis objekto, galiojimo laiko ir nekomercinio naudojimo prasme.	Balanso tarp visuomenės gėrio ir asmens interesų užtikrinimo nustatymas – sudėtingas uždavinys.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Kiškis M. (2011a) Intelektinės nuosavybės teisinė apsauga elektroninėje erdvėje. Vilnius, 82 p.

1 lentelėje pristatomi pagrindiniai trijų klasikinių ir vienos šiuolaikinės (epistemologinės) filosofinių teorijų teiginiai, kuriuos apibendrinus galima teigti, kad visose INT teorijose akcentuojama būtinybė apsaugoti vertybę – kūrėjo teises į kūrinį (plačiąja prasme). Kita vertus, egzistuoja įvairūs požiūriai:

- ar kūrinys, nauja informacija sukuriama *ex nihilo*, ir, jei priešingai, tuomet ar teisinga (teisėta) kompensuoti už visą kūrinį, ar tik už pridėtinę vertę,

- diskutuojama dėl to, kokia kompensacija turi būti pakankama IN teisių turėtojui. Jei kompensacijos už INT nebūtų, tai stabdytų plėtrą, pažangą, tačiau mokslininkai kritikuoja ir INT paremtų monopolinių pelnų siekį, nes taip iškraipoma konkurencija, ribojamos visuomenės galimybės naudotis naujausia informacija.

Epistemologinė teorija akcentuoja, jog saugant IN, svarbu akcentuoti panaudojimo bendravisuomeniniams tikslams mechanizmą bei užtikrinti žinių prieinamumą (angl. access to knowledge). Epistemologinei teorijai moksliniuose šaltiniuose kontrargumentų rasti nepavyko, tačiau autorės nuomone, vienas iš tokių gali būti, jog sudėtinga nustatyti siūlomą balansą tarp viešojo intereso (INT naudojimo visuomeninei pažangai) ir kūrėjo interesų užtikrinimo. Ypatingai sunku nustatyti kompensacijos pakankamumą, jei kūrėjo interesas yra asmenybinio, psichologinio pobūdžio (kūryba teikia pasitenkinimą), kitaip tariant, neišmatuojamas ekonominėmis kategorijomis.

M. Kiškis (2011b) teigia, kad Lietuvoje epistemologinė teorija yra mažiausiai pažinta ir labiausiai svetima Lietuvos intelektinės nuosavybės teisėkūrai ir jurisprudencijai. Kitaip tariant, mokslininkas laikosi nuomonės, kad nepakankamai ginamas viešasis interesas ir pusiausvyra tarp būtinybės apginti teisę į nuosavybę ir užtikrinti pažangą, t.y. panaudoti naujas žinias plėtrai, ne visada išlaikoma. Dar daugiau – autorius teigia, kad „Lietuvoje gausu atvejų, kuriuose įstatymų leidėjas ar teismai prioritetą teikia siauriems ekonominių tarpininkų interesams, o ne visuomenės ar autorių/išradėjų interesams“ (Kiškis, 2011b, p.17). Mokslininkas pateikia tokį kategorišką apibendrinimą, tačiau cituoja tik vieną teismų praktikos bylą apie tokį perteklinį interesų gynimą. M. Kiškis (2011 b) cituoja Lietuvos teismų praktiką ir teigia, jog autorinių teisių turėtojo bei organizacijos, ginančios asmens interesus, tikslai iškeliami aukščiau visuomenės interesų: „teismų praktikoje kaip argumentai įsitvirtina abstrakčios intelektinės nuosavybės teisių pažeidžiamumo ir teisių išimtinumo (prioriteto teisių turėtojams) kategorijos, nepagrįstos nei įrodymais, nei įstatymu, nei doktrina“ (p.18).

Pateikiame trumpą situacijos analizę.

LR Autorių teisių ir gretutinių teisių (ATGTĮ) įstatymo 78 straipsnio 3 dalis sudaro galimybę kolektyvinei asociacijai iš nesąžiningo naudotojo gauti tris kartus didesnę atlygį negu priklausytų jei būtų suteikta licencija:

3. Teismas, nustatęs, kad kūriniai ar gretutinių teisių objektai buvo panaudoti be kolektyvinio administravimo asociacijos licencijos, priima sprendimą išieškoti iš naudotojo 3 kartus didesnę atlyginimą, negu priklausytų mokėti pagal suteiktą licenciją naudoti kūrinių ar gretutinių teisių objektą.

Teismas civilinėje byloje LATGAA v. Trajektorija (3K-3-4/2008⁷) išaiškino, jog „įstatymo leidėjas, nustatydamas atsakingai asociacijai teisę į ATGTĮ 78 straipsnio 3 dalyje tris kartus didesnę atlyginimą, siekė suteikti galimybę kuo veiksmingiau ginti pažeistas autoriaus teises, atsižvelgdamas į autorių teisių specifiką ir jų didelį pažeidžiamumą“.

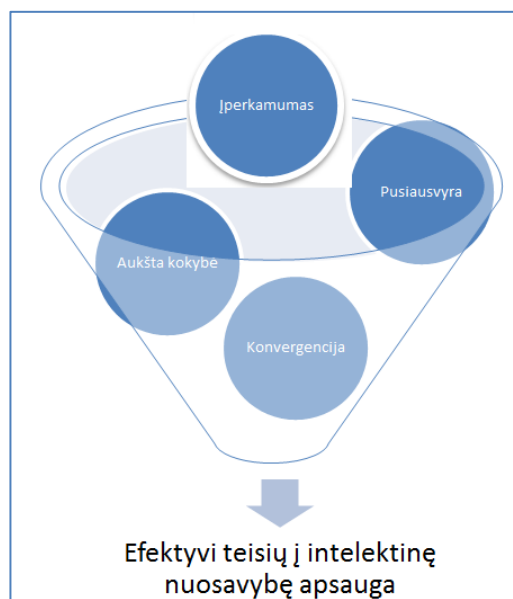
Šiandien teisiniuose dokumentuose atsispindi principas – baudos turi būti pagrįstos ir atgrasančios. Darbo autorės manymu galimybė asociacijai iš nesąžiningo naudotojo gauti tris kartus

⁷ Civilinė byla 3K-3-4/2008 <http://www.eteismai.lt/byla/166681743546460/3K-3-4/2008>

didesnį atlygį negu priklausytų jei būtų suteikta licencija yra pagrįsta principu „atgrasyti nuo galimų pažeidimų“ ir paskatinti naudotis sąžiningų verslininkų produktais.

Tuo tarpu M. Kiškis (2011b) tai vertina ne kaip prevenciją, o kaip pasipelnymą. M. Kiškis (2011b) apibendrina, kad įstatymų leidėjams ir teismams yra nepažįstamos ar menkai pažįstamos INT filosofinėse teorijose pabrėžiamos vertybės, šiuolaikinė intelektinės nuosavybės instituto samprata ir šio instituto socialinės dimensijos (p.18). Darbo autorės nuomone, teismo sprendimas buvo priimtas 2008 metais, tačiau dėl spartaus technologijų vystymosi, visuomenės požiūrio į intelektinę nuosavybę kaitos, 2011 metais mokslininkų požiūris, argumentuota kritika (jog INT būtina ginti tiek, kiek būtina kompensuoti, tačiau vertintinas balansas su viešuoju interesu) galėtų padėti suformuoti dar pažangesnį, galbūt šiek tiek kitokį teisės aiškinimą. Darbo autorė daro išvadą, kad teisės aiškinimas turi žengti koją kojon su aktualijomis ir iš aktyvių visuomenės piliečių, mokslininkų kylančios iniciatyvos siekiant teisių ir pareigų vienovės gyvenime, o ypač teisėje, turėtų nelikti nepastebėtos įstatymų leidžiamosios ir įgyvendinamosios valdžios.

Regioniniuose (ES) dokumentuose interesų pusiausvyros principas minimas jau keletą metų - 2006 m. Komunikate „Naujovėms atvira, Šiuolaikiška Europa“ (nr. COM(2006) 589), taip pat 2008 m. Europos pramoninės nuosavybės teisių strategijoje (KOM(2008) 465), teigiama, kad „Europai būtinai reikia aiškios ir nuoseklios INT apsaugos teisinės sistemos, kuri atitiktų XXI-ojo amžiaus tikslus ir šiuos principus: aukšta kokybė, įperkamumas (prieinamumas), konvergencija (suvienodinimas), pusiausvyra. Apibendrinant galima teigti, kad svarbu, jog INT apsaugos sistema veiktų sąžiningai, skaidriai – būtų ne tik teisėta, bet ir teisinga. Žemiau pateiktame paveiksle matyti, kad šiuolaikinei INT apsaugai svarbu, kad būtų išlaikyta minėtų principų darna ir balansas.

2 pav. INT apsaugos teisinės sistemos principai

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis „Naujovėms atvira, Šiuolaikiška Europa“, COM(2006) 589 galutinis <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0589:FIN:LT:PDF>

Kiekvieną iš 2 paveiksle pavaizduotų principų verta trumpai aptarti. Taigi, INT apsaugos sistema

turi užtikrinti tokius principus:

- aukštos kokybės: intelektinės nuosavybės teisės turėtų būti pagrįstos griežtais naujoviškumo ir išradingumo standartais;
- įperkamumo: įperkamos patentų procedūros, kurios pagrįstos kainos bei kokybės ir teisinio tikrumo pusiausvyra;
- konvergencijos: vienodas įstatymų aiškinimas ir suvienodintos teismo procedūros padidina teisinį tikrumą ir žymiai sumažina išlaidas;
- pusiausvyros: tarp atlygio už vertingus kūrinis ir užtikrinimo, kad dinamiškoje Europos žinių visuomenėje idėjos gali laisvai judėti (Naujovėms atvira, 2006). Taigi, INT apsauga turi leisti užtikrinti kūrėjo interesus, turi būti jam prieinama. Tam, kad ES rinkoje apsauga būtų efektyvi būtina kiek įmanoma suderinti ir nacionalinius mechanizmus, tačiau tai sunkiai pasiekama. Pavyzdžiui, atgrasanti sankcija Lietuvoje gali būti 1000 litų, tuo tarpu, pavyzdžiui, Belgijoje analogiška suma galimai tokio tikslo nepasiektų dėl skirtingos ekonominės situacijos.

Kita vertus, tik leidžiant saugoti (ginti) pakankamai naujoviškus kūrybos produktus, užtikrinant, kad kiekvienam kūrėjui teisinė apsauga bus įperkama, ekonomiškai pagrįsta ir teisinga, t.y. tik užtikrinus visų šių principų balansą, galima tikėtis efektyvios IN teisių apsaugos vieningoje rinkoje.

1.1.2 darbo skirsnyje atskleidėme, kad subjektinės teisės turinį gali sudaryti trijų rūšių leidimai arba galimybės:

- 1) galimybė turinčiam teisę asmeniui pasirinkti tam tikrą elgesio variantą,
- 2) galimybė reikalauti tam tikro elgesio (tiek aktyvaus, tiek pasyvaus) iš kito asmens,
- 3) imtis pačiam arba reikalauti taikyti teisines priemones savo subjektinei teisei įgyvendinti ir ginti (Vaišvila, 2004, p.422).

INT atveju subjektas įgyja išimtinės teisės į savo intelektinės veiklos rezultatų panaudojimą. Analitinėje darbo dalyje analizuojama kokias galimybes teisės aktai suteikia INT subjektams, kokias teisės ir pareigos nustatomos teisės aktuose INT subjektams, valstybės institucijoms ir kitiems rinkos dalyviams.

Apibendrinant galima teigti, kad:

- teorinė analizė parodė, kad dėl INT apsaugos reikšmės net nediskutuotina (neapsaugojus INT prarandamos darbo vietos, stabdoma visuomenės pažanga, o svarbiausia neužtikrinama asmens teisė į turtą, sukurtą produktą). Nors dėl INT apimties vyksta nuolatinės diskusijos, tačiau pripažįstama INT apsaugos svarba plėtrai, ieškoma balanso tarp kompensacijos teisių savininkui ir viešojo (plėtros) interesų;
- mokslininkai diskutuoja dėl to, ar INT teisės užtikrinamos pakankamai, kiti autoriai teigia priešingai – kad INT teisių turėtojai ir jų gynėjai piktnaudžiauja teisėmis ir siekia pasipelnyti kitų visuomenės narių interesų sąskaita;

- dauguma nacionalinių, regioninių ir tarptautinių teisės aktų reglamentuoja INT subjektyvines teises, kurios suprantamos kaip išimtinės teisės kontroliuoti informacijos (INT nuosavybės objektyviaja prasme) panaudojimą;
- tiek tarptautiniuose susitarimuose, tiek ir nacionalinėje teisėje pateikiamas ne baigtinis INT objektų sąrašas, tai leidžia operatyviau reaguoti į rinkos aktualijas, pažangą.
- INT teisės neturi būti vertinamos kaip absoliučios: tikslinga siekti subalansuoti kūrėjo ir viešojo (visuomenės plėtros) interesus, todėl būtini INT teisių apribojimai (teisių objekto, apimties tiek laiko, tiek ir teritorijos atžvilgiu).

Ši darbo dalis buvo naudinga tuo, kad leido suvokti esmines teorijas ir principus, kurių užtikrinimas būtinas efektyviai INT apsaugai. Analizuojant šiandienę IN apsaugos situaciją ir teisinio reglamentavimo tendencijas stebima kaip šių principų ir teorijų laikomasi praktikoje.

II. PRAMONINĖS NUOSAVYBĖS APSAUGA, JOS ĮGYVENDINIMO YPATUMAI

Šiame darbo skyriuje siekiama atkleisti, kuri iš **teorijų** šiandien laikytina pagrindine, kaip INT **apsaugos principų** ir jų balanso užtikrinimas. Išskiriama pramoninės nuosavybės teisinio reguliavimo sritis, kaip pramoninės nuosavybės produktų apsauga įtvirtinta teisės aktuose ir teismų praktikoje, kaip **subjektinių teisių struktūrinės dalys** atspindėtos teisiniame reglamentavime, kokios aplinkybės paskatino teisinio reglamentavimo pokyčius ir kaip tai atsispindi priimtuose teisės aktuose. Taigi, atliekama analizė lyginamoji reglamentų: Tarybos reglamento nr. 1383/2003 bei jo įgyvendinimo Komisijos reglamento (EB) Nr. 1891/2004 ir 2014 m. įsigaliojusio Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 608/2013 analizė.

2.1 INT apsaugos ir įgyvendinimo ypatumai

M. Stonkienė (2011) teigia, kad intelektinės nuosavybės apsauga **skiriasi nuo daiktinės tuo, kad ji ribota teritorijoje ir laike**. Teisinės INT apsaugos **laikinumas (terminuotumas)**, anot M. Stonkienės (2009), skiria INT apsaugą nuo daiktinės nuosavybės teisių apsaugos. Daiktinės nuosavybės teisė neterminuota, ilgalaikė, INT apsauga – terminuota, laikina (galioja tik įstatymų nustatytą laikotarpį) (p.24). Taip siekiama viešojo intereso užtikrinimo: „intelektinės nuosavybės kūrėjui ar jo teisių perėmėjui užtikrinamos išimtinės teisės į intelektinės veiklos rezultata tam tikrą laikotarpį mainais už viešą intelektinės nuosavybės objektų apyvartą po tam tikro laikotarpio“ (Stonkienė, 2009, p.25). Taigi, galima apibendrinti teigti, jog esminis IN teisinės apsaugos sistemos principas – viešojo intereso ir INT kūrėjų interesų pusiausvyra. Šis principas laikomas esminiu šiuolaikinėje filosofijos epistemologinėje teorijoje (žr. 1.3 darbo skyrių).

Teisinės intelektinės nuosavybės apsaugos **teritoriškumas** – vienas svarbiausių daiktinės nuosavybės ir INT teisinės apsaugos skirtumų (Stonkienė, 2011, p.21). Atskirose valstybėse gali skirtis ne tik intelektinės nuosavybės objektų, teisių pripažinimas, bet ir intelektinės nuosavybės įforminimo tvarka, intelektinės nuosavybės teisių teisinės apsaugos sąlygos, galiojimo laikas (ten pat). Apibendrinant galima teigti, kad INT apsaugos teritoriškumas reiškia, jog INT galioja ir yra saugomos tik toje teritorijoje, kurioje jos buvo pripažintos, t. y. konkrečios valstybės teritorijoje. Anot M. Stonkienės (2011), intelektinės nuosavybės teisių **teritoriškumas** bei galimybės intelektinės nuosavybės objektus vienu metu perleisti, naudoti neribotam skaičiui asmenų daro sudėtingus sandorius dėl intelektinės nuosavybės teisių perleidimo, suteikimo ir pažeistų intelektinės nuosavybės teisių gynimą (p.28). Intelektinės nuosavybės teritoriškumo ypatybė sureiškina **taikytinos teisės**

⁸ WCO Vision Statement http://www.wcoomd.org/en/about-us/what-is-the-wco/vision_statement.aspx

klausimą, t. y. klausimą, kokios valstybės teisė turėtų būti taikoma suteikiant, perleidžiant intelektinės nuosavybės teises, ginant pažeistas INT ar kilus jų pažeidimo grėsmei (ten pat).

Lietuvoje INT taikytinos teisės klausimas aptariamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 8 skirsnyje (1.52 ir 1.53 straipsniuose). Įstatymas numato, kad:

- Jeigu šalys nepasirinko taikytinos teisės, su intelektinės nuosavybės teisėmis susijusioms sutartims taikoma šias teises *perleidžiančios ar suteikiančios teisę* jomis naudotis šalies nuolatinės gyvenamosios ar verslo vietos valstybės teisė (1.52 straipsnis).
- Intelektinės nuosavybės teisėms ir jų gynimui taikoma valstybės, *kurioje prašoma apginti* šias teises, teisė (1.53 straipsnis).

Galima teigti, kad taikytinos teisės klausimas nėra vienareikšmiai reglamentuotas tarptautinėse sutartyse ir juolab nacionaliniais įstatymais, todėl sprendžiamas vertinant konkrečias aplinkybes. Kita vertus, ES institucijų dokumentuose akcentuojamas **siekis suvienodinti IN teisių apsaugą** -pasirašomi regioniniai ir tarptautiniai susitarimai. Pagal galiojimo aprėptį intelektinės nuosavybės teisių apsauga gali būti kelių lygių (M. Stonkienė, 2011, p.22):

1. Nacionalinio (užtikrinama nacionalinių įstatymų normomis, tačiau turi būti laikomasi minimalių standartų, kurių konkreči valstybė įsipareigoja laikytis pasirašydama tarptautinius susitarimus, tapdama tam tikrų regioninių sąjungų nare,
2. Regioninio (IN teisių apsauga standartizuojama, vienodinama regiono lygiu),
3. Tarptautinio intelektinės nuosavybės teisinės apsaugos lygio apsauga užtikrinama pasirašant tarptautines sutartis (konvencijas).

Šiandieninė INT apsaugos teisinė reglamentacija išskirtina tuo, kad anot A. Laurinavičiaus (2009), „intelektinės nuosavybės teisių buvimas“, susijęs su subjektyviaisiais INT požymiais, ir jis, anot autoriaus labiau reglamentuojamas nacionaliniais teisės aktais, tuo tarpu „intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas“ labiau užtikrinamas sukuriant darnią teisinio reguliavimo sistemą regioniniu ir tarptautiniu mastu (ten pat). Darbo autorės nuomone, pastaroji pastraipa atspindi šiandieninį INT teisinio reguliavimo mechanizmą: nacionalinėje teisėje apibrėžiama kas saugoma (INT teisių buvimas), tuo tarpu regioniniu, tarptautiniu mastu tariamasi dėl vieningos, darnios apsaugos (INT teisių įgyvendinimo) tam, kas konkrečioje vietoje (valstybėje, regione) saugoma. Tiesa, procesas nėra toks absoliutus, kad nacionalinė teisė tik apibrėžia, o regioninė ir tarptautinė kuriama siekiant teises įgyvendinti, tačiau esmė tokia.

Autorius teigia, kad ETT suformuluota INT buvimo ir įgyvendinimo doktrina standartizuoja INT reguliavimą. Anot A. Laurinavičiaus (2008), ETT konstatavo, kad:

- EB sutarties 295 straipsnis išsaugo valstybės narės teisę pripažinti INT teisių buvimą,
- INT teisių įgyvendinimą reguliuoja Bendrijos teisė (p.37). Apibendrinant galima teigti, kad siekiant integruoti ES valstybių rinką susiformavimo teisinio reglamentavimo mechanizmas, kuriuo

sąlyginai atskiriamos sritys, kurias reglamentuoja nacionalinė, o kurias ES teisė. Pateiktoje lentelėje matyti esminiai subjektai ir teisinis pagrindas (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. **INT teisių buvimo ir įgyvendinimo doktrina**

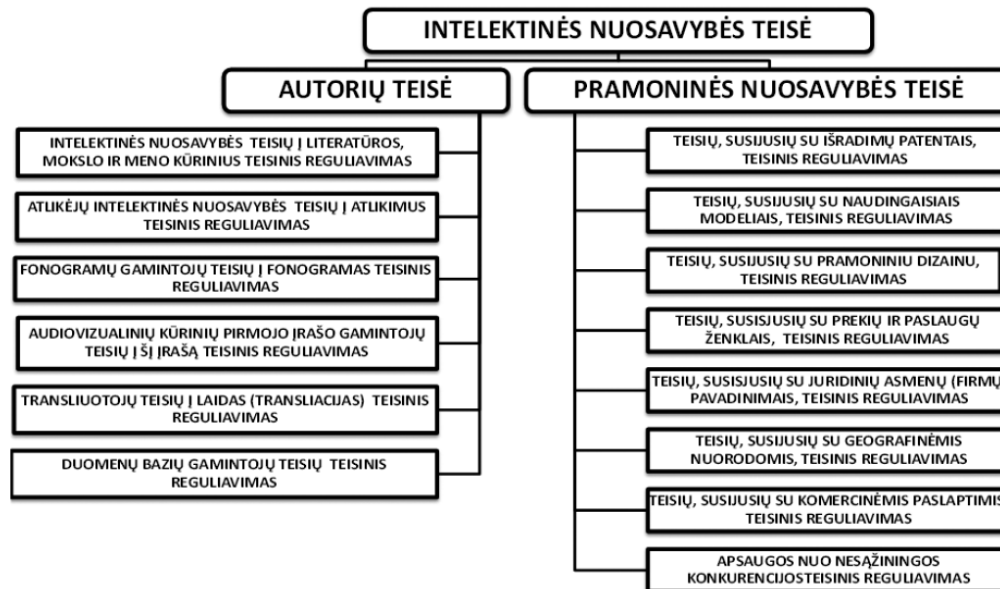
	INT teisių buvimas ir subjektinių teisių įtvirtinimas	INT subjekto teisių įgyvendinimas
Reglamentuoja	<i>Nacionalinė teisė</i> <ul style="list-style-type: none"> • Įstatymai - LR CK, Prekių ženklų įstatymas • Žinybiniai aktai – Muitinės departamento, valstybinio patentų biuro ir kt. 	<i>Bendrijos teisė</i> <ul style="list-style-type: none"> • ES aktai • ESTT praktika
Institucijos	Valstybinis patentų biuras, teismas ir kt.	Muitinės departamentas ir jo įstaigos, Konkurencijos tarnyba, LATGA ir kt.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Laurinavičius A. Komerciniai ženklai kaip tarptautinės rinkos apsaugos konceptas, p. 37

2 lentelėje matyti, kad nacionalinėje teisėje įtvirtintais reikalavimais įtvirtinamos teisės į IN, tuo tarpu INT subjekto teisės įgyvendinamos remiantis Bendrijos teise. Pavyzdžiui, užtikrinant INT apsaugą **tarptautinėje** teisėje pasienio priemonių taikymo reikalavimus įtvirtina Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS sutartis) 4 skyriaus “Ypatingi pasienio priemonių reikalavimai” nuostatos. Tuo tarpu esminiais **nacionalinės teisės** aktais būtų galima įvardyti LR Konstituciją, LR Civilinį kodeksą, LR Administracinių teisės pažeidimų kodeksą, LR Baudžiamąjį kodeksą, LR Baudžiamojo proceso kodeksą, LR Civilinio proceso kodeksą. Minėtini ir specialūs įstatymai – LR Prekių ženklų įstatymas, LR Patentų įstatymas, LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, LR Muitinės įstatymas. Svarbu žinoti, jog taikomi poįstatyminiai ir žinybiniai aktai, mūsų atveju – Muitinės departamento, teritorinių muitinių, valstybinio patentų biuro ir kt.

2.2 Pramoninės nuosavybės samprata

Anot M. Stonkienės (2011), intelektinės nuosavybės teisei tradiciškai priskiria dvi sritis – autorių teisę ir pramoninės nuosavybės teisę (p.31.). Kaip minėta, 1883 m. Paryžiaus konvencijoje pirmą kartą apibrėžta pramoninės nuosavybės samprata, tačiau dėl technologinės pažangos ir visuomeninių santykių raidos, pramoninės nuosavybės objektų sąvoka šiandien kur kas platesnė (augalų, gyvūnų veislės, puslaidininkių gaminių topografijos ir pan.).

3 pav. Intelektinės nuosavybės teisinio reguliavimo sritys (1)

Šaltinis: Stonkienė M. (2011) Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius. 300p. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_Stonkiene_autoriu_teise.pdf

3 paveiksle matyti, kad pramoninės nuosavybės teisei priskiriamos tos teisinio reguliavimo sritys, kurios teisiškai reguliuoja santykius, kylančius vykdant komercinę veiklą, pramoninę gamybą.

Žemiau pateiktoje lentelėje matyti esminiai autorių teisės ir pramoninės nuosavybės teisės skirtumai (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Intelektinės nuosavybės rūšys

Autorių teisės	Pramoninė nuosavybė
Saugomi bet kokie originalūs objektai ar pirmą kartą atlikti objektai	Saugomi tik objektai, atitinkantys griežtus reikalavimus.
Suteikiamos automatiškai ir nemokamai, be specialių autoriaus ar teisių įgijėjo pastangų	Suteikiamos tik atlikus registravimo ir ekspertizės procedūras, kurios gali užtrukti keletą metų, teisių registravimas ir palaikymas yra gana brangus.
Automatiškai galioja tarptautiniu mastu (tarptautinių susitarimų pagrindu)	Iš esmės nacionalinės teisės tarptautiniu mastu galioja tik atlikus nacionalines procedūras
Gausu nekomercinio ir panašaus pobūdžio išimčių ir apribojimų	Išimčių ir apribojimų beveik nėra
Leidžiamas savarankiškas analogiško (panašaus) objekto sukūrimas	Bet koks analogiško (panašaus) objekto sukūrimas ar naudojimas laikomas teisių pažeidimu
Teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius, gretutinės teisės (atlikėjų teisės į atlikimus, fonogramų gamintojų teisės į fonogramas, transliuotojų teisės į transliacijas ir pan.)	Teisės į patentus, prekės ženklus, pramoninį dizainą, augalų veisles, puslaidininkių gaminių topografijas, komercines paslaptis, know-how, apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Kiškis M. (2011) Intelektinės nuosavybės teisinė apsauga elektroninėje erdvėje, p. 24

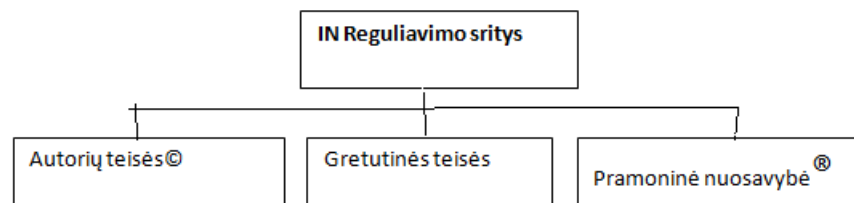
3 lentelėje matyti, jog autorių teisių apsauga neformalesnė, įgyjama nemokamai. Apibendrinant,

galima išskirti tokius koncepcinius autorių teisių *versus* pramoninės nuosavybės teisių skirtumus:

1- apsaugos pobūdis. Autorių teisės saugomos nepriklausomai nuo to, kur INT objektas bus naudojamas ir jos labiau susiję su kūrėju (asmeniu), o pramoninės nuosavybės teisės saugomos pramonės bei komercinėje veiklose.

2- apsaugos įgijimas. Autorių teisės saugomos automatiškai, tuo tarpu pramoninės nuosavybės apsaugai įgyti yra nustatytos procedūros, numatyti reikalavimai, teisės įregistruojamos dokumentais.

Žemiau pateiktame paveiksle matyti kitoks INT sričių suskirstymas, kuriame pramoninė nuosavybė vaizduojama atskira sritimi, kaip ir anksčiau pateiktos sampratos atveju.

4 pav. Intelektinės nuosavybės teisės teisinio reguliavimo sritys (2)

Šaltinis: Laurinavičius A. (2009) Intelektinės nuosavybės apsauga tarptautinėje prekyboje, p 20

4 Paveiksle matyti, kad akcentuodamas teisių pobūdį bei galiojimą laike, A. Laurinavičius (2009) išskiria tris reguliavimo sritis:

- autorių teisės išreiškiamos objektyvia forma (rankraščiai, brėžiniai ir t.t.), galioja iki ir po autoriaus mirties 25-70 m.,
- gretutinės teisės – kūrinių atlikimas, įrašų gaminimas nepažeidžiant autorinių teisių (garso įrašai, pastatymai ir t.t.) saugomos 50 m. nuo kūrinio įrašo pirmos transliacijos,
- pramoninė nuosavybė – išradimai, modeliai, prekių ir paslaugų ženklai ir kiti jai priskiriami objektai. Teisės į juos patvirtina specialūs dokumentai (patentai arba liudijimai) ir užtikrina apsaugą dokumentuose numatytam laikotarpiui.

Apibendrinant literatūroje išskiriamas klasifikacijas, galima teigti, kad nepriklausomai nuo to, ar autorių ir gretutinės teisės priskiriamos bendrai grupei, ar išskiriamos atskirai, dėl pramoninės nuosavybės išskirtinumo nediskutuojama.

Literatūroje teigiama, kad pagrindinis pramoninės nuosavybės objektų **teisinės apsaugos tikslas** – apsaugoti rinkos dalyvį, gamintoją ar paslaugos teikėją nuo individualizavimo priemonės naudojimo trečiųjų asmenų veikloje⁹. Kaip minėta, absoliučių teisių nėra, todėl subjektų teisės bus saugomos tiek, kiek tai leidžia subjektinės teisės ribos, t.y. neribojamos kitų subjektų teisės, kiek įgyvendintos pareigos. Pavyzdžiui, tam, kad įgytų subjektines teises į prekės ženklą subjektas turi gauti registracijos liudijimą, t.y. pateikti susijusius dokumentus, įrodyti naujoviškumą, įrodyti, kad jis yra tos INT savininkas ir panašiai.

⁹ R. Birštonas, D. Klimkevičiūtė ir kt. (2010) Intelektinės nuosavybės teisė, Vilnius, p.36

Taigi, pramoninei nuosavybei priskiriami objektai saugomi remiantis kiek kitokiais mechanizmais nei autorių ir gretutinės teisės, pavyzdžiui, teisės į šiuos IN objektus patvirtinamos specialiais dokumentais (žr. lentelės 2 stulpelį), galiojančiais nustatytą laiką.

4 lentelė Pramoninės nuosavybės apsaugos reglamentacijos galiojimo laikas

I. Pramoninės nuosavybės objektas	Registracijos dokumentas	Galiojimo laikas	Galiojimas pratęsiamas
Išradimai	Patentas	20	?
Prekių ženklai	Registracijos liudijimas	10	10*X
Puslaidininkų gaminių topografijos	Registracijos liudijimas	10	-
....			
II. Autorių teisės	-	po autoriaus mirties 70 m.	-
III. Gretutinės teisės	-	50 m. nuo pirmos kūrinio transliacijos	-

Šaltinis: Laurinavičius A. (2009) Intelektinės nuosavybės apsauga tarptautinėje prekyboje, p.26, LR Patentų įstatymo¹⁰ 36 straipsnis, LR Prekių ženklų įstatymo 35 ir 36 straipsniai¹¹, LR Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 7 straipsnis¹², LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 34 ir 59 straipsniai¹³

4 lentelėje apibendrinta pramoninės nuosavybės objektų teisinė reglamentacija, kurią darbo autorė papildė pridėdama kitas intelektinės nuosavybės rūšis. Lentelėje matyti, kad išradimai mūsų šalyje registruojami patentais, galiojančiais 20 metų. Pramoninis dizainas, prekių ženklai, puslaidininkinių topografijos saugomos išduodant registracijos liudijimus.

Pažymėtina, kad Lietuvoje turtinės autorių teisės saugomos 70 metų po mirties, o neturtinės neterminuotai, gretutinės teisės saugomos 50 metų nuo pirmos kūrinio transliacijos.

Prekių ženklų teisinė apsauga išsiskiria tuo, kad tai patvirtinantis dokumentas išduodamas dešimčiai metų su galimybe terminą pratęsti. Pratęsimų skaičius neribojamas, tai suteikia galimybę apsaugoti prekės ženklą pakankamai ilgą laikotarpį, tiesa, INT subjektui tai nemažai kainuoja. 1974 m. liepos 3 d. teisingumo teismas bylos Case 192-73 sprendime¹⁴ pasisakė, kad prekės ženklai iš kitų pramoninės nuosavybės objektų išskiria tuo, kad jiems netaikomas ribojimas laike.

Galima apibendrinti, kad pramoninės nuosavybės objektų teisinė apsauga formalesnė, teisės įtvirtinamos specialiais dokumentais, jų apsauga dažnai trumpesnė. Darbo autorės manymu taip yra todėl, kad pramoninės nuosavybės objektai yra tarptautinės prekybos dalyviai, ne taip glaudžiai su asmeniu, personalijomis susiję objektai, todėl tikslinga skatinti, kad būtų užtikrinti kitų prekybos dalyvių (ne vien tik kūrėjo) ir visuomenės interesai – siekti pažangos, pasinaudoti tuo, kas sukurta. Šiame darbe apsiribojama nagrinėti pramoninei nuosavybei priskiriamų objektų – prekės ženklų - apsaugą, kadangi šių objektų apsauga aktualiausia įgyvendinant muitinės politiką INT apsaugos srityje.

¹⁰ LR patentų įstatymo pakeitimo įstatymas http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416694

¹¹ LR prekių ženklų įstatymas http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=437978

¹² LR Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 7 straipsnis http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=438076

¹³ LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417078

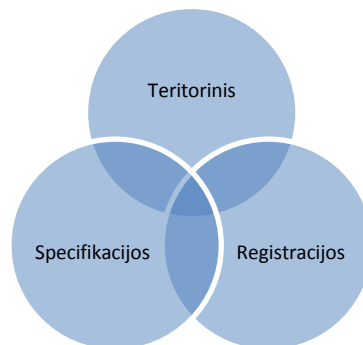
¹⁴ Case 192-73. Judgment of the Court of 3 July 1974. Van Zuylen frères v Hag AG. Prieiga per internetą: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61973J0192

2.2.1 Prekės ženklas – intelektinės nuosavybės objektas: teisinės apsaugos principai

Prekės ženklai – specifiniai pramoninės nuosavybės objektai, kurie anot A. Laurinavičiaus (2012), yra „reikšmingas būdas arba priemonė kovojant dėl pirmavimo rinkoje bei apsaugant rinką nuo klastočių“ (p.437)..., prekės ženklas išskiria produktą tarp kitų, taip pat yra kokybės garantas (p.428). Analogiškai teigiamai ir kiti mokslininkai. M. Kiškio (2011) nuomone prekės ženklas turi kilmės šaltinio identifikavimo ir kokybės užtikrinimo funkcijas. Tuo tarpu R. Zmejauskaitė (2013) pabrėžia, kad skiriamoji (identifikacinė) prekės ženklo funkcija laikoma visos Europos bendrijos prekių ženklų teisinės apsaugos pagrindu (p.330). Anot A. Laurinavičiaus (2008) „ženklo daros esmė yra pasitikėjimo produktu sukūrimas ir palaikymas“ (p.30). Pardavėjas įdėjęs pastangų kuriant inovatyvų produktą ir pažymėjęs jį prekės ženklu, ir tinkamai įregistravęs teises į jį gali tikėtis veiksmingo savo INT teisių gynimo.

Anot P. Kasparevičiaus, R. V. Ulozo (2008), po Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo (1993 m. birželį) įsigaliojo pirmas pramonės nuosavybės objektų teisinės apsaugos įstatymas – Lietuvos Respublikos prekių ir paslaugų ženklų įstatymas, galiojęs iki 2001 m. Šį įstatymą pakeitė 2000 m. spalio 1 d. priimtas Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas¹⁵, kuris galioja iki šiol (paskutiniai pakeitimai 2012 m. lapkričio 8 d.). Šio įstatymo 2 straipsnyje prekių ženklas apibrėžiamas kaip *žymuo, kurio paskirtis – atskirti vieno asmens prekes arba paslaugas nuo kito asmens prekių arba paslaugų ir kurį galima pavaizduoti grafiškai. Šiame įstatyme prekių ženklui prilyginamas ir ženklas, skirtas paslaugoms žymėti* (ten pat). Taigi, prekės ženklas Lietuvos nacionalinėje teisėje iš esmės apibūdinamas dviem požymiais – jį turi būti galima pavaizduoti grafiškai ir jis turi sudaryti galimybę prekes atskirti nuo kito gamintojo prekes. Toks teisinis reglamentavimas atitinka doktrinoje vyraujančią sampratą.

Kaip minėta, prekės ženklas turi užtikrinti prekės išskirtinumą nuo kitų prekių. Siekiant užtikrinti prekės ženklo apsaugą tiek, kiek būtina, galioja tam tikri apsaugos principai, kitaip tariant, teisė į prekės ženklą nėra neribota (absoliuti).

5 pav. Prekės ženklo teisinės apsaugos principai

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Klimkevičiūtė D. Plačiai žinomų prekių ženklų teisinės apsaugos ribos: teisinio reguliavimo problemos. Jurisprudencija, 2009, 1(115), p. 267–294

5 Paveiksle matyti pagrindiniai prekių ženklų teisinės apsaugos principai – teritorinis,

¹⁵ Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=437978

registracijos bei specifikacijos (Klimkevičiūtė, 2009, p. 268). **Registracijos** principas reiškia, jog tam, kad tam tikros valstybės teritorijoje ženklui būtų suteikiama apsauga, jis teisės aktų nustatyta tvarka toje valstybėje turi būti įregistruotas (ten pat). Kaip minėta, pramoninės nuosavybės objektų, taigi, ir prekių ženklų, apsauga įteisinama formaliais dokumentais. O tam būtina atitikti nacionalinius kriterijus.

Specifikacijos principas reiškia, kad prekių ženklas yra saugomas toms prekėms, kurioms žymėti ženklas registruotas. Ginčyti vėlesnio prekių ženklo registraciją, drausti jį naudoti galima tik tada jei naujasis ženklas bus naudojamas tapačioms toms arba panašioms į tas prekes, kurioms yra saugomas ankstesnis prekių ženklas. Dėl to, kas laikoma tapačia ar panašia preke kyla teisinės diskusijos, tenka remtis tarptautiniais, nacionaliniais teisės aktais, o taip pat ir teismų praktika.

Teritorinis principas reiškia, kad prekių ženklas yra saugomas tik toje valstybėje, kurioje jam suteikiama prekių ženklo registracijos arba naudojimo apsauga (Klimkevičiūtė, 2009, p. 268). Kitaip tariant, prekės ženklo apsauga ribota. Lietuvos Respublikoje veikia elektroninis prekių ženklų registras¹⁶, kuriame viešai prieinama informacija apie registruotus prekių ženklus. Tiesa, jame informacija nelaikoma oficialia, todėl asmenys, norintys gauti oficialų prekių ženklo teisinio statuso patvirtinimą, turi kreiptis į VPB teisės aktų nustatyta tvarka dėl išrašo iš Prekių ženklų registro arba patvirtintos paraiškos kopijos gavimo.

Minėtina, kad plačiai žinomo prekių ženklo teisinė apsauga pagal savo prigimtį gali būti minėtų principų išimtis, tačiau šiame darbe dėl kompleksiskumo ir ribotos darbo apimties šis (plačiai žinomų prekių ženklų apsaugos) aspektas nebus analizuojamas.

2.2.2 Prekių ženklų apsaugos reglamentavimo esminiai aspektai

Kaip jau minėta, INT teisė apima autorių, gretutines teises ir pramoninę nuosavybę. Viena iš pramoninės nuosavybės sričių – prekės ženklų apsauga. Minėtina, kad ilgą laiką INT apsauga buvo reglamentuota nacionaliniais teisės aktais. Šiuo metu aktyviai kuriama ES teisė. Prekės ženklų apsaugos srityje teisės aktai pradėti vienodinti dar 1988 m., kai buvo priimta direktyva 89/104/EEB, skirta valstybių narių įstatymams, susijusiems su prekių ženklais, vienodinti (Laurinavičius, 2008, p.35). Taip buvo suformuota reglamentavimo tobulinimo kryptis.

P. Kasparevičius, R. V. Ulozas (2007) taip pat teigia, kad prekės ženklą teisiškai galima apsaugoti pagal nacionalinius, regioninius ir tarptautinius reikalavimus.

¹⁶ Elektroninė prekių ženklų duomenų bazė <http://www.vpb.lt/index.php?n=180&l=lt>

Darbo autorė trumpai apibūdino kiekvieno iš variantų registracijos teisinį pagrindą, instituciją bei pateikia nuorodas internete, kur galima surasti daugiau informacijos apie prekės ženklo įregistravimą (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Teisinės prekių ženklo apsaugos būdai

Nacionalinis	Regioninis	Tarptautinis
Prekių ženklo įregistravimas kiekvienoje valstybėje, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikoje Valstybiniame patentų biure	Prekių ženklo įregistravimas regioninės valstybių sąjungos patentų tarnyboje, pavyzdžiui, Europos sąjungos Vidaus rinkos harmonizavimo tarnyboje (OHIM)	Prekių ženklo įregistravimas PINO Tarptautiniame biure Ženevoje
2000 m. LR Prekių ženklo įstatymas	1973 m. Miuncheno Europos patentų konvencija	1989 m. Madrido sutarties protokolai
		2012 m. Daugiausia tokių paraiškų pateikė Vokietija (6545), Amerika (5430), Prancūzija (4100) ir Šveicarija (2808). Šveicarijos farmacinė bendrovė Novartis padavė net 176 paraiškas. Daugiausia tokių paraiškų pateikta kompiuterių ir elektronikos, verslo paslaugų, technologijų, rūbų/avalynės, farmacijos ir vaistų srityse.
http://www.vpb.lt/index.php?n=187&l=lt (nuo 240 litų)	https://oami.europa.eu/ohimportal/en/route-to-registration (kaina nuo 900 EUR)	http://www.wipo.int/madrid/en/fees/ (kaina nuo 653 CHF)

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Kasparevičius P., Ulozas R. V. (2007) Intelektinė nuosavybė bei http://www.wipo.int/export/sites/www/ipstats/images/infographics_systems_2013.pdf

5 lentelėje darbo autorė apibendrina esminius teisinius prekės ženklų apsaugos lygmenis – nacionalinį, regioninį ir tarptautinį. Verta pažymėti, kad nacionalinėje teisėje (mūsų šalies atveju – įstatymuose) reglamentuojant teisinę IN apsaugą yra paisoma tarptautinėse sutartyse nustatytų minimalių teisinės apsaugos standartų, pavyzdžiui, minimalūs nacionalinės prekių ženklų teisinės apsaugos standartai nustatyti Paryžiaus konvencijoje dėl pramonės nuosavybės apsaugos, PINO sutartyje dėl prekių ženklų įstatymų. (Stonkienė, 2011, p.22)

Reglamentuojant prekės ženklų apsaugą laikomasi filosofijos, kad subjektinės teisės į kūrybinės veiklos rezultatus turi būti užtikrintos. Prekių ženklų teisinis reglamentavimas (lyginant su kitais INT institutais) išsiskiria tuo, kad jo apsauga įtvirtinama oficialiais dokumentais (registracijos liudijimais), galiojančiais nustatytą laikotarpį. Kitaip tariant, subjektinės teisės formalizuojamos.

Minėta, kad remiantis teisės teorija, šios subjektinės teisės struktūrinės dalys – subjekto teisė valdyti, teisė uždrausti kitiems naudotis, teisė į gynybą.

6 lentelė. IN apsaugos savitumas ES teisiniame reglamentavime

Teorinė darbo dalis		Subjektinės teisės struktūrinės dalys	Užtikrina
Teisės buvimas	Nacionalinė teisė	1. Teisė į IN	
		2. Teisė nustatyti ribas kitiems asmenims	
		3. Teisė į gynybą	
Teisės įgyvendinimas (apsauga)	ES teisė		Valstybės institucijos, kitoms socialinėms grupėms ir organizacijoms
	Tarptautinė teisė		

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Anot A. Laurinavičiaus (2012) tarptautinėje prekyboje prekės ženklo savininkas įgyja išskirtines teises naudoti prekės ženklą, tuo tarpu atsakomybė už šių teisių įgyvendinimą tenka valstybės institucijoms, kitoms socialinėms grupėms ir organizacijoms, kurios laikomos atsakingomis už

konvencinių tarptautinės bendruomenės tikslų įgyvendinimą (p.432). Minėtina, kad nevyriausybinėmis organizacijomis pasitikima labiau nei politinėmis (Laurinavčius, 2012, p.434), tačiau Lietuvoje egzistuoja ir kita problema – silpnas nevyriausybinių organizacijų įsitraukimas. Panašiai teigia ir kiti autoriai - Lietuvos nevyriausybiniis sektorius yra nepakankamai išsivystęs, nes stokoja lėšų ir organizacinio pajėgumo (Bagdonienė, Daunorienė, Simanavičienė, 2011, p.654). Darbo autorė apibendrina, kad egzistuoja poreikis, o taip pat yra ir potencialo nevyriausybiniio sektoriaus įtraukimui į socialiai reikšmingus projektus.

6 Lentelėje atspindėta IN teisinio reglamentavimo specifika – IN buvimas reglamentuojamas nacionaliniais, tuo tarpu įgyvendinimas – tarptautiniais, regioniniais teisės aktais. Pagrindinis (Lietuvoje tiesiogiai taikomas) dokumentas dėl muitinės priežiūros priemonių taikymo ES yra 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. **1383/2003** dėl muitinės veiksmų, atliekamų su prekėmis, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant tam tikras intelektinės nuosavybės teises, ir priemonių, kurių turi būti imamasi prekių atžvilgiu nustatčius, kad jos pagamintos pažeidžiant tokias teises.

Nacionaliniame teisiniame reguliavime, konkrečiai – **Muitinės įstatymo** VII skyriuje „Intelektinės nuosavybės apsauga importuojant ir eksportuojant prekes“, įtvirtintos nuostatos, susijusios su intelektinės nuosavybės apsauga importuojant ir eksportuojant prekes.

Verta pažymėti, kad norint visapusiškai suvokti teisinio reglamentavimo esmę būtina susipažinti tiek su nacionaliniais, tiek su tarptautiniais teisės aktais. Ne mažiau svarbi ir teismų praktika. Pavyzdžiui, 2013 m. Lietuvos Aukščiausiasis teismas¹⁷, tirdamas, ar pažeistos INT į prekės ženklą pažymint panašiu ženklu laikė, kad reikšmingi tokie teisės aktai:

- 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą,
- 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/2003 dėl muitinės veiksmų, atliekamų su prekėmis, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant tam tikras intelektinės nuosavybės teises, ir priemonių, kurių turi būti imamasi prekių atžvilgiu nustatčius, kad jos pagamintos pažeidžiant tokias teises,
- 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo,
- 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/95/EB valstybių narių teisės aktams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti,
- 2009 m. vasario 26 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 207/2009 dėl Bendrijos prekių ženklo,
- Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika,
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika,

¹⁷ Civilinė byla Nr. 3K-3-188/2013 <http://www.infollex.lt/tp/655575>

- LR Muitinės įstatymas,
- LR Prekių ženklų įstatymas,
- Prekių ženklų registravimo taisyklės ZR/03/2004 Valstybinio patentų biuro direktoriaus, patvirtintos 2004 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. 3R-37,
- Metodiniai nurodymai „Dėl prekių ir paslaugų ženklų tapatumo bei panašumo nustatymo“, patvirtinti Valstybinio patentų biuro 1996 m. liepos 11 d. įsakymu Nr. 28.

Jei 2013 m. LR Aukščiausiasis teismas tirdamas civilinę bylą taikė aukščiau minėtus dokumentus, vadinasi, laikė juos esminiais teisės šaltiniais tomis aplinkybėmis. Pažymėtina, kad, nuo 2014 m. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/2003 netenka galios ir įsigalioja tam tikri pokyčiai dėl muitinės veiksmų, kurių ji gali imtis sulaikydama (neišleisdama) prekių, jei jos, įtariama, pažeidžia INT teises.

Apibendrinant galima teigti, kad:

- ✓ INT objektais laikytini kūrybinės veiklos rezultatai. Tarptautinėje prekyboje aktualiausia vienos iš IN rūšių – pramoninės nuosavybės apsauga. Pramoninės nuosavybės objektų apsauga ypatinga tuo, kad ji gali būti ribota laike, ekonominėje teritorijoje, ji įteisinama specialiais dokumentais.
- ✓ INT subjektais laikomi teisių savininkai arba jų įgalioti naudotis IN teise asmenys ar jų atstovai.
- ✓ INT subjektai turi subjektines teises naudotis įgyta (suteikta) teise, leisti ir/ar riboti kitų (neįgaliotų) asmenų naudojimąsi teise, taip pat teisę į gynybą.
- ✓ Pozityvioji teisė nubrėžia INT apsaugos ribas, balansą tarp kūrėjo ir visuomenės interesų, atspindi principus, kurių laikomasi aiškinant teisę, nustato apsaugos ir teisių gynybos mechanizmus.

Sekančioje darbo dalyje pristatoma muitinės taikomų priemonių saugant intelektinę nuosavybę teisinio reglamentavimo situacija (teisės aktai galioję iki 2014 m.) ir perspektyvos (naujai priimti teisės aktai). Akcentuojami ES teisės aktai – INT įgyvendinimas, apsauga - siekiama analizuoti kaip muitinė, būdama ES sienų sergėtoja prisideda prie prekių ženklų apsaugos, taiko ES reglamentus, kokios stebimos tendencijos ir numatomos perspektyvos.

2.3 INT apsauga: teisinio reglamentavimo situacija ir perspektyvos

ES 2020 strategijoje pabrėžiama, kad INT teisių apsauga yra esminė ES ekonomikai, be to, tai esminė pažangos tyrimų, inovacijų, nedarbo mažinimo sąlyga. Be to, INT teisių apsauga glaudžiai siejama su sveikata ir saugumu (maisto, kūno priežiūros priemonių, žaislų padirbinėjimas). Esminį vaidmenį INT teisių apsaugoje atlieka ES muitinės, nes jos turi galimybę sustabdyti tokių prekių srautus.

ES lygiu svarbiausi INT apsaugos dokumentai:

- nuo 2003 m. ES taikomas reglamentas nr. 1383/2003, kuris nustatė galimus muitinės veiksmus siekiant apsaugoti INT teises,
- nuo 2004 m. reglamentu nr. 1891/2004 nustatomi specifiniai reikalavimai valstybėms narėms dėl informacijos apie sulaikytas prekes teikimo, standartizuojamos paraiškų formos dėl veiksmų,
- 2011 m. buvo priimtas memorandumas MEMO/11/332 24/05/2011 dėl muitinės veiksmų ginant INT teises,
- nuo 2014 m. sausio 1 d. įsigalioja naujas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013, kuriuo siekiama ginti šiuolaikines INT teises,
- ES muitinės koordinuoja savo veiksmus laikydamosi 2012 m. priimto ES muitinių veiksmų plano 2013 - 2017 metams, kuriame siekiama kovoti su INT teisių pažeidimais. Plane akcentuojamas siekis vykdyti ES teisės monitoringą, diegti muitinėse pažangius instrumentus, stebėti INT teises pažeidžiančių prekių judėjimą.

1 priede matyti INT apsaugą reglamentuojančių teisės aktų vieta ES teisės aktų sistemoje. Kaip pavaizduota 1 priede, daugiau nei 1000 teisės aktų reglamentuoja muitų sąjungos veiklą ir laisvą prekių judėjimą, iš jų procesų ir nuobaudų administravimui skirta tik 10 teisės aktų. INT apsauga priskiriama Bendrijos teisės pažeidimų prevencijos sričiai – 2014 m. pradžioje esminiais laikomi du reglamentai Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas nr. 608/2013 ir Komisijos įgyvendinimo reglamentas nr. 1352/2013 (žr.1 priedą).

Siekiant nuosekliai pristatyti pasikeitimus, įsigaliojusius 2014 m., pristatomi iki šiol taikytas Tarybos Reglamentas nr. 1383/2003 ir jo įgyvendinimą reglamentuojantis Komisijos reglamentas (EB) nr. 1891/2004.

Žemiau pateiktoje lentelėje apibendrinti esminiai INT apsaugą reglamentuojantys teisės aktai.

7 lentelė Esminiai teisės aktai reglamentuojantys INT apsaugą

	Iki 2014 m. sausio 1 d.	Po 2014 m. sausio 1 d.
ES teisės aktai	Tarybos Reglamentas nr. 1383/2003	Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) nr. 608/2013
	Komisijos reglamentas (EB) nr. 1891/2004	Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) nr. 1352/2013
LR teisės aktai, reglamentuojantys	1. LR Muitinės įstatymo VII skyrius	LR Muitinės įstatymo 80 straipsnis (po 2014 m. kovo 25d.)

7 lentelės tęsinys

muitinės veiksnius užtikrinant INT apsaugą	2. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos teisės aktai: - Prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, neišleidimo, sulaikymo, saugojimo, apžiūros ir pavyzdžių ėmimo taisyklės (Įsakymas nr. 1B-549) -Muitinės neišleistų arba sulaikytų prekių, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, sunaikinimo taisyklės (Įsakymas nr. 1B-288) - Informavimo apie veiksmus su prekėmis, laikytinomis pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, taisyklės (Įsakymas nr. 1B-853) - nuostatos dėl garantijų, susijusių su tam tikrų intelektinės nuosavybės teisių apsauga, pateikimo (Įsakymas nr. 1B-550)	
---	--	--

Šaltinis: sudaryta autorės

7 Lentelėje matyti, kad nuostatas, susijusias su intelektinės nuosavybės apsaugos priemonių taikymu, nacionaliniu lygiu reglamentuoja tam tikri Muitinės departamento prie LR Finansų ministerijos teisės aktai. Pirmiausia aptariami regioninio (ES) lygmens dokumentai.

2.3.1 Tarybos reglamentas nr. 1383/2003 ir jo įgyvendinimo aspektai

Tarybos Reglamento nr. 1383/2003 taikymo sritis apima per sieną judančias prekes, kurios kaip įtariama yra:

- suklastotos prekės
- piratinės prekės
- prekės, pažeidžiančios:
 - patentą pagal valstybės narės teisę,
 - papildomos apsaugos liudijimą,
 - nacionalinę augalų veislių teisę,
 - kilmės vietos nuorodas ar geografines nuorodas.

Tarybos Reglamente nr. 1383/2003 nustatoma tiek muitinės, tiek intelektinės nuosavybės teisių (INT) subjekto teisinė padėtis. Taigi, nustatomos INT subjekto teisės ir pareigos, o taip pat įvardijami galimi muitinės veiksmai, atliekami su prekėmis, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant tam tikras intelektinės nuosavybės teises, ir priemonės, kurių muitinė turi imtis prekių atžvilgiu nustačius, kad jos pagamintos pažeidžiant tokias teises.

Kol nustatoma, ar įtartinės prekės iš tikrųjų yra suklastotos, piratinės ar pagamintos pažeidžiant tam tikras intelektinės nuosavybės teises galimi **muitinės veiksmai**:

1- prekių neišleidimas, kai jos pateiktos išleidimui į laisvą apyvartą, eksportui, reeksportui arba

2- sulaikymas, kai prekėms yra taikoma sąlyginio neapmokestinimo procedūra, jos yra laisvojoje zonoje ar laisvajame sandėlyje, reeksportuojamos iš anksto pranešus muitinei, įvežtos į muitų teritoriją arba išvežamos iš muitų teritorijos.

Tuo tarpu, remiantis nacionalinėje teisėje įtvirtintais kriterijais, **pripažinus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą** galimi muitinės veiksmai:

- sunaikinimas,
- pašalinimas iš komercinių kanalų,
- bet kokios priemonės, kad susiję asmenys negautų ekonominės naudos,
- konfiskavimas.

Pastebėtina, kad muitinės pareigūnų funkcijos reglamentuotos, atsakomybė ribojama (minimizuojama) tam tikrais instrumentais – pareigūnas, prieš atlikdamas praktiškai bet kokią veiksmą, vadovaujasi raštiškais dokumentais, dažniausia INT subjekto prašymu, sutikimu ir pan. Apibendrintai galima teigti, kad muitinė yra tarsi tarpininkas – valstybės išlaikomas sąžiningo verslo gynėjas, kuris veikia pagal griežtas taisykles, laikydamasi nustatytų terminų. Būtent toks (griežtas) teisinės padėties reglamentavimas yra būdingas administracinės teisės subjektams.

Kalbant apie INT subjekto teisinę padėtį, reikia pažymėti, kad subjektas **turi teisę**:

- nemokamai pateikti prašymą muitinei taikyti muitinės priežiūros priemones (Tarybos reglamento nr. 1383/2003 4 straipsnio 1 dalis)
- prašyti taikyti muitinės priežiūros priemones ir kitose šalyse narėse (Tarybos reglamento nr. 1383/2003 5 straipsnio 4 dalis).

Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1891/2004 detaliau apibrėžė Tarybos reglamento (EB) Nr. 1383/2003 įgyvendinimo nuostatas, kitaip tariant, pabrėžė principą jog INT teisių apsaugai svarbu, kad šalys narės taikytų kiek įmanoma bendras taisykles. Be kitų svarbių aspektų buvo nustatyta:

- prašymo taikyti muitinės priežiūros priemones pagal Reglamento (EB) Nr. 1383/2003 5 straipsnio 1 ir 4 dalį turinys ir forma,
- detaliau apibrėžta prašyme taikyti muitinės priežiūros priemones pateiktinos informacijos rūšis, kad muitinės pareigūnai lengviau galėtų atpažinti prekes, kurios, kaip įtariama, pažeidžia intelektinės nuosavybės teisę,
- nustatytas intelektinės nuosavybės teisių subjekto atsakomybės deklaracijos turinys.

Iš esmės įgyvendinimo reglamente (Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1891/2004) pabrėžiama, kad nors prašymo taikyti muitinės priežiūros priemones pateikimas yra nemokamas, INT teisių savininkas turi prisiimti vertimo ir kitas išlaidas, kurios gali kilti užtikrinant INT teisių apsaugą.

Išvada ta, kad INT subjektas teikdamas muitinei prašymą taikyti muitinės priežiūros priemones **yra įpareigotas jame pateikti** itin detalią informaciją apie prekes. Kartu su prašymu reikalinga pateikti:

i) įrodymus, kad jis yra teisėtas teisių savininkas,

ii) deklaraciją, kad sutinka prisiimti galimų pretenzijų išlaidas, galimas sulaikytų prekių saugojimo, sunaikinimo, mėginių ėmimo, vertimų paslaugų išlaidas.

Nors pats prašymo muitinei teikimas nemokamas, tačiau INT teisių turėtojas patiria nemažai laiko sąnaudų ir išlaidų INT teisių užtikrinimui (vertimo išlaidos, atstovo kiekvienoje valstybėje ES narėje išlaikymo, prekių saugojimo, sunaikinimo, teisminės išlaidos kai jų nėra galimybės išieškoti iš pažeidėjo). Teigti, kad INT teisių apsauga nekainuoja būtų neteisinga.

Viena vertus, INT užtikrinimas yra ES muitinių bendras uždavinys, nuolat siekiama bendrų taisyklių nustatymo, vis dėlto, tarptautinio verslo subjektai turi išmanyti ir nacionalinius teisės aktus tų valstybių, kuriose siekiama užtikrinti teises.

2 darbo priede matyti, jog muitinė gali taikyti tokias priemones:

1. Prekių sulaikymas arba neišleidimas. Sulaikius prekes pildomas Prekių sulaikymo protokolas, kuriame pateikiamas detalus prekių aprašas. Pažymėtina, jog galimas dvejopas sulaikymas: muitinės iniciatyva arba remiantis INT subjekto prašymu.

2. Informavimas (INT teisių savininko, muitinės departamento).

* Prekių išleidimas ir informavimas.

3. Supaprastintos procedūros įgyvendinimas (prekių naikinimas be teismo sprendimo)

4. Teisminės procedūros įgyvendinimas.

Užtikrinant INT teisių apsaugą vadovaujamosi tokiais esminiais LR Muitinės departamento direktoriaus įsakymais:

- 2004 m. gegužės 24 d. įsakymu Nr. 1B-549 patvirtintos Prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, **neišleidimo, sulaikymo, saugojimo, apžiūros ir pavyzdžių ėmimo taisyklės**. <https://www.e-tar.lt/portal/forms/legalAct.html?documentId=TAR.42ABA8B3879D>
- 2012 m. sausio 4 d. įsakymu Nr. 1B-8 patvirtintos Prekių **sulaikymo** Lietuvos Respublikos muitinėje taisyklės <https://www.e-tar.lt/portal/forms/legalAct.html?documentId=TAR.B918A499A5EB>
- 2008 m. gruodžio 31 d. įsakymu nr. 1B-853 patvirtintos **Informavimo** apie veiksmus su prekėmis, laikytinomis pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, taisyklės <https://www.e-tar.lt/portal/forms/legalAct.html?documentId=TAR.7260208E3EBD>
- 2005 m. balandžio 15 d. įsakymu Nr. 1B-288 patvirtintos Muitinės neišleistų arba sulaikytų prekių, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant intelektines nuosavybes teises, **sunaikinimo taisyklės**. <https://www.e-tar.lt/portal/forms/legalAct.html?documentId=TAR.A22ED733439C>

Nuo 2014 m. įsigalioja nauji ES reglamentai, atitinkamai keičiami ir nacionalinės teisės aktai. Sekančiame poskyryje pristatomi pagrindiniai reglamentavimo pakeitimai.

2.3.2 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013 dalykas: pokių lyginamoji analizė

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo¹⁸ 207 straipsnis numato, kad “bendra prekybos politika grindžiama vienodais principais, ypač „... sudarant susitarimus dėl muitų tarifų ir prekybos, susijusių su prekyba prekėmis ir paslaugomis bei intelektinės nuosavybės komerciniais aspektais...“. Taigi, valstybėse narėse siekiant suvienodinti prekybos sąlygas, taikomi teisės aktai peržiūrimi, diegiamos aktualios priemonės. Darbo autorės nuomone, nuo 2014 m. įsigaliojęs reglamentas, kuriame taip pat akcentuojama elektroninės prekybos apsauga, yra nuoseklus 1994 m. PPO Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių prekyboje (TRIPS), 1996 m. PINO Atlikimų ir fonogramų sutarties, Autorių teisių sutarčių tęsinys.

Prielaidos. 2008 m. rugsėjo 25 d. rezoliucijoje dėl išsamaus Europos kovos su prekių klastojimu ir piratavimu veiksmų plano paprašė peržiūrėti 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1383/2003. Kadangi prekyba prekėmis, kurios pažeidžia INT teises daro didelę žalą sąžiningiems verslininkams, gali klaidinti vartotojus, kenkti jų sveikatai ir saugai, naujame Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 608/2013 keliamas uždavinys - „kiek įmanoma reikėtų užtikrinti, kad tokios prekės nepatektų į Sąjungos rinką, ir patvirtinti priemones, kuriomis būtų kovojama su šia neteisėta prekyba netrukdant teisėtai prekybai“¹⁹. Kadangi, valstybės narės muitinės veiklos srityje turi verstis su vis mažesniais ištekliais, siekiama remti rizikos valdymo technologijų ir strategijų, kuriomis siekiama kuo geriau panaudoti muitinės turimus išteklius, muitinės susiduria su iššūkiu veikti operatyviai, laikantis vieningų nuostatų. Apibendrinant galima teigti, kad siekiama užtikrinti INT teises, imtis muitinės priežiūros ir kitų reikalingų priemonių netrukdant sąžiningo verslo vystymui.

Pagrindinė Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 608/2013 prielaida yra patirtis, t.y. Reglamento (EB) Nr. 1383/2003 taikymo peržiūra, po kurios paaiškėjo, kad „atsižvelgiant į pokyčius ekonomikos, prekybos ir teisės srityse, būtini tam tikri teisinės sistemos patobulinimai, kad muitinė geriau atliktų intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimą ir būtų garantuotas tinkamas teisinis tikrumas“²⁰. Kitaip tariant, situacijos analizė parodė silpnąsias vietas, todėl rengiami teisiniai dokumentai siekiant optimizuoti veiklą.

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 608/2013 dalykas ir taikymo sritis apibrėžiami 1 straipsnyje – reglamentu nustatomos sąlygos ir procedūros, reglamentuojančios muitinės veiksmus tais atvejais, kai prekėms, kuriomis, kaip įtariama, pažeidžiama intelektinės nuosavybės teisė, Sąjungos muitų teritorijoje yra arba turėjo būti taikomos muitinės priežiūros arba muitinio

¹⁸ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija (2008-05-09) [Žiūrėta 2014-02-28]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0047:0199:lt:PDF>

¹⁹ 2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013 dėl muitinės atliekamo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/2003. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:181:0015:0034:LT:PDF>

²⁰ Ten pat

tikrinimo priemonės pagal 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 2913/92, nustatanti Bendrijos muitinės kodeksą, visų pirma kai prekės:

- a) deklaruojamos išleidimui į laisvą apyvartą, eksportui arba reeksportui įforminti;
- b) įvežamos į Sąjungos muitų teritoriją arba iš jos išvežamos;
- c) pateikiamos sąlyginio neapmokestinimo procedūrai įforminti arba įvežamos į laisvąją zoną arba padedamos į laisvąjį sandėlį²¹.

Šiame darbe daugiausia dėmesio skiriama Prekės ženklų apsaugai muitinės priežiūros priemonėmis. Tikslinga pažymėti, kad Reglamento nr. 608/2013 2 straipsnio 2 dalyje Prekių ženklas apibrėžiamas kaip:

- a) Bendrijos prekių ženklas, kaip numatyta 2009 m. vasario 26 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 207/2009 dėl Bendrijos prekių ženklo;
- b) prekių ženklas, įregistruotas valstybėje narėje, o Belgijos, Liuksemburgo arba Nyderlandų atveju – Beniliukso intelektinės nuosavybės tarnyboje;
- c) prekių ženklas, įregistruotas pagal valstybėje narėje arba Sąjungoje galiojančius tarptautinius susitarimus²². Apibendrinant galima teigti, kad prekių ženklas gali būti pripažįstamas ir saugomas nacionaliniu, bendrijos, tarptautiniu lygmeniu.

Reglamento (EB) Nr. 1383/2003 taikymo analizė parodė, kad valstybėse narėse, kuriose buvo numatyta procedūra, pagal kurią **tam tikras prekes galima sunaikinti neįpareigojant inicijuoti procedūros**, kuria siekiama nustatyti, ar buvo pažeista intelektinės nuosavybės teisė, procedūros taikymo patirtis buvo sėkminga. To pasekoje Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 608/2013 ši **procedūra nustatoma kaip privaloma** visais intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų atvejais ir numatoma taikyti ją tada, kai deklarantas arba prekių turėtojas sutinka su sunaikinimu. Taip pat numatytas ir preziumuojamas sutikimas (kai per nustatytą laiką tiesiogiai neprieštarujama sutikimui).

Be to, situacijos analizė parodė, kad siekiant sumažinti administracinę naštą ir išlaidas, **smulkioms suklastotų ir piratinių prekių siuntoms galėtų būti taikoma speciali procedūra**, pagal kurią tokias prekes būtų galima sunaikinti be tiesioginio pareiškėjo sutikimo, kuris turi būti duodamas kiekvienu atveju. Tiesa numatyta palikti išlygą, kad kad **pareiškėjas savo prašyme to bendrai paprašytų**. Be to, muitinė turėtų turėti galimybę reikalauti, kad pareiškėjas atlygintų išlaidas, patirtas dėl tos procedūros taikymo. Apibendrinant galima teigti, kad:

²¹ Ten pat

²² 2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013 dėl muitinės atliekamo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/2003. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:181:0015:0034:LT:PDF>

- siekiama supaprastinti veiklos mechanizmus, užtikrinti minimalias laiko sąnaudas ir išlaidas, dirbti moderniais, efektyviais metodais,

- muitinės pareigos, atsakomybė minimizuojama – INT teisių subjektas turi prisiimti sau išlaidas, atsakomybę teikdamas prašymą, deklaraciją.

Nustatomi ir reglamento taikymo apribojimai, t.y. reglamentas **netaikomas**:

- prekėms, kurios buvo išleistos į laisvą apyvartą galutinio vartojimo sąlygomis.

- keleivių asmeniniame bagaže gabenamoms nekomercinio pobūdžio prekėms.

- prekėms, kurios buvo pagamintos gavus teisių turėtojo sutikimą, ir prekėms, kurias gamina asmuo, turintis tinkamą teisių turėtojo leidimą pagaminti tam tikrą prekių kiekį, viršijančioms to asmens ir teisių turėtojo sutartą kiekį.

- neturi jokios įtakos intelektinę nuosavybę reglamentuojantiems nacionalinės arba Sąjungos teisės aktams arba valstybių narių teisės aktams, susijusiems su baudžiamuoju procesu. Apibendrinant galima teigti, kad orientuojamasi į tai, kad komerciniais tikslais gabenamos klastotės nepatektų į rinką, nesiekiami užtikrinti šimtaprocentinės kontrolės (pavyzdžiui, keleivių bagažo tikrinimas siekiant sulaikyti įvežamas klastotes būtų itin biurokratiškas, nes patiriami kaštai, laiko sąnaudos ir pats įgyvendinimas, esamos procedūros pritaikymas (susisiekiama su prekių ženklo savininku) būtų sunkiai įsivaizduojamas.

Teorinėje darbo dalyje prieita apibendrinimo, kad **INT teisė - teisė į kūrėjo interesų apsaugą**. Nuo 2014 m. įsigaliojusiam Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 608/2013 išplečiamas sąrašas saugomų teisių. Tai atspindi filosofinės teisės sampratos raidos idėjos principą – teisė keičiasi, nes pasikeitė visuomeniniai santykiai, taip pat ir kitą filosofinį principą (mokslinės analizės visapusiškumą) - teisės kitimas turi būti vertinamas kitų socialinių reiškinių kontekste.

8 Lentelė **Saugomos INT teisės**

Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/2003	Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013
Prekės, pagamintos pažeidžiant INT teises: Suklastotos prekės Piratinės prekės Prekės, pažeidžiančios: patentą pagal valstybės narės teisę papildomos apsaugos liudijimą nacionalinę augalų veislių teisę kilmės vietos nuorodas ar geografinės nuorodas	Papildomai: - prekiniai pavadinimai (jei saugomi kaip išimtinės nuosavybės teisės) -puslaidininkų gaminių topografijos, -naudingieji modeliai -įtaisai, kurie visų pirma yra suprojektuoti, pagaminti ar pritaikyti technologinių priemonių neutralizavimui arba jų neutralizavimo palengvinimui; -kitos nei žemės ūkio geografinės nuorodos

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

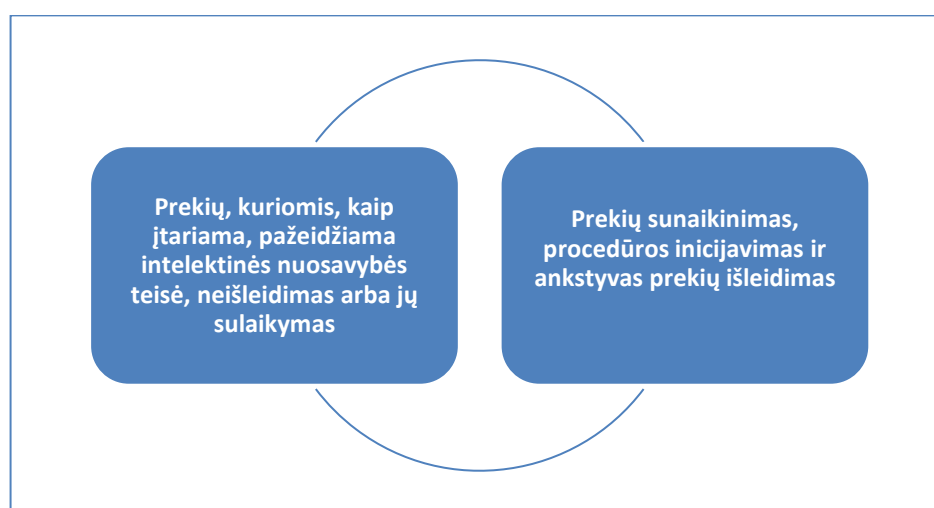
Kaip matyti 8 lentelėje, INT teisių sąrašas praplėstas, be to, būtina sąlyga, kad INT teisė būtų

pripažįstama nacionalinėje teisėje. Ne mažiau svarbu ir tai, kad INT teisių subjektas, pageidaujantis ginti savo INT teisę pateiktą prašymą kompetentingai muitinės institucijai, nurodydamas kuo daugiau informacijos apie prekes, prisiimdamas sau vertimo ir kitas susijusias išlaidas. 2014 m. vasario mėnesį išleistas Paraiškos pildymo vadovas²³, kuriame nustatyti detalūs reikalavimai paraiškos muitinei dėl priežiūros priemonių teikimo reikalavimai. Reglamento II skyrius skirtas apibrėžti prašymo, kuriuo muitinės prašoma imtis veiksmų, teikimo tvarką, sprendimų priėmimo tvarką. Apibendrinant galima teigti, kad intelektinės nuosavybės objektų sąrašas nors ir baigtinis, tačiau kai kurie objektai papildomai turi atitikti tam tikras sąlygas.

Teorinėje darbo dalyje minėta, kad tikslinga atskirti *INT teisių buvimą*, kuris šiuo metu dažniausia paliekamas nacionalinei teisei ir *INT teisių įgyvendinimo* sąvokas – tai dažniausia bendros ES politikos dalis. Svarbu pabrėžti, kad reglamente pateikiamos **tik muitinei skirtos procedūrinės taisyklės**, t.y. reglamente nenustatoma jokių kriterijų, skirtų nustatyti, ar pažeista intelektinės nuosavybės teisė. Apibendrinant galima teigti, kad Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 608/2013 INT teisės buvimas reglamentuojamas minimaliai - dauguma reglamento sąvokų turi teisinį krūvį, todėl siekiant detaliai ir visapusiškai suvokti sąvokas reikalinga susipažinti ir su kitais teisės šaltiniais – nacionaliniais šaltiniais, teismų praktika.

Muitinės veiksmai saugant INT nuosavybę

Žemiau pateiktame paveiksle matyti, kad Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 608/2013 išskiriami dvejopi muitinės veiksmai.

6 pav. Muitinės veiksmai saugant intelektinę nuosavybę

Sudaryta darbo autorės

6 Paveiksle darbo autorė pavaizdavo, kad reglamente išskiriami dviejų tipų instrumentai, kuriuos gali taikyti muitinė. Darbo 2.1 dalyje minėta, kad **turint įtarimą**, jog pažeistos INT teisės muitinė gali imtis dvejopų veiksmų - neišleisti arba sulaikyti prekes, priklausomai nuo to, kokiai muitinės

²³ Manual for the Completion of Applications for Action and Extension Requests 2014.02 prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/right_holders/manual-application-for-action_en.pdf

procedūrai jos pateiktos (reglamentas nr. 1383/2003). Pažymėtina, kad Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 608/2013 numatomos analogiškas priemonės – prekių, kuriomis, kaip įtariama, pažeidžiama intelektinės nuosavybės teisė, neišleidimas arba jų sulaikymas (III skyriaus 1 skirsnis). Vėliau per nustatytus terminus galimi veiksmai – prekių sunaikinimas, procedūros inicijavimas ir ankstyvas prekių išleidimas (III skyriaus 2 skirsnis).

Prekių neišleidimas arba jų sulaikymas galimas dvejopas:

1. patenkinus prašymą (reglamento (ES) Nr. 608/2013 17 straipsnis). Šiuo atveju muitinė susisiečia su sprendimo adresatu ir keičiasi informacija apie prekes, taip pat per vieną darbo dieną informuoja prekių turėtoją arba deklarantą apie prekių neišleidimą ar sulaikymą.

2. prieš patenkinant prašymą (reglamento (ES) Nr. 608/2013 18 straipsnis): „tuo atveju, kai muitinė nustato prekes, kuriomis, kaip įtariama, pažeidžiama intelektinės nuosavybės teisė, kurioms netaikomas sprendimas patenkinti prašymą, ji gali, išskyrus greitai gendančių prekių atveju, tų prekių neišleisti arba jas sulaikyti“. Taigi, greitai gendančioms prekėms neišleidimo ar sulaikymo nesant INT teisių subjekto prašymo taikyti negalima.

Prieš neišleidimą ar sulaikymą (nesant prašymo) muitinė gali prašyti, kad asmuo ar subjektas, kuris gali turėti teisę pateikti prašymą, susijusį su įtariamu intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu, pateiktų jai visą svarbią informaciją. Be to, 18 straipsnio 3 dalis numato, kad siekdama surasti galimą INT teisių savininką, muitinė gali kreiptis į kompetentingas valdžios institucijas. Tokiu būdu muitinei suteikiami reikšmingi įgaliojimai siekiant užtikrinti INT teisių apsaugą. Vis dėlto, muitinė turi išleisti prekes arba nutraukti jų sulaikymą iškart po muitinės formalumų užbaigimo, jei:

-nenustatytas asmuo ar subjektas turintis teisę pateikti prašymą dėl INT teisių apsaugos (per 1 darbo dieną nuo sulaikymo),

-nebuvo gautas prašymas ar jis buvo atmestas. Apibendrinant, galima teigti, kad muitinė gali tęsti prekių sulaikymą tik tokiu atveju, jei atrandamas INT teisių subjektas ir jis prisiima visą tolesnę atsakomybę ir išlaidas.

Neišleidusi ar sulaikiusi prekes, muitinė suteikia galimybę apžiūrėti neišleistas arba sulaikytas prekes, be to, muitinės gali imti tipiškus prekių pavyzdžius. Pažymėtina, kad „bet kokia tų pavyzdžių analizė atliekama tik sprendimo adresatui prisiimant visą su ja susijusią atsakomybę“ (19 straipsnis). Galima daryti išvadą, kad tiek išlaidos, tiek atsakomybė saugant INT teises tenka pačiam teisių turėtojui. Muitinė yra tik tarpininkas, pagalbininkas, kai jos pagalbos prašoma. Jei INT teisių turėtojas nesiima aktyvių veiksmų, tai net muitinės iniciatyva sulaikius prekes, galimybės jas toliau sulaikyti ar juolab sunaikinti, nėra.

Pažymėtina, kad siekdamas prisidėti prie tarptautinės prekybos prekėmis, kuriomis pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės, nutraukimo, valstybių narių muitinės, Komisija keičiasi informacija ir duomenimis ir informacija siekiant sparčiai sudaryti galimybę veiksmingai kovai su prekių, kuriomis

pažeidžiama intelektinės nuosavybės teisė, vežimu. Keičiamasi informacija apie prekių pobūdį, kiekius, kilmę, transporto priemones, perkrovimo vietas ir kt.

Galima apibendrinti, kad:

- muitinės veiksmai susiję su pagalba INT teisių turėtojui ginant jo interesus;
- muitinė teikia dvejopą pagalbą – sulaiko prekes remiantis gautais ir patvirtintais prašymais arba sulaiko savo iniciatyva ir iškart kreipiasi į numanomą INT teisių turėtoją siūlydama jam galimybę teikti prašymą muitinei;
- tais atvejais kai prašymas nebuvo pateiktas muitinė atsakinga už INT teisių turėtojo paiešką. Jei nenustatomas subjektas, turintis teisę teikti prašymą, muitinė per vieną darbo dieną privalo tas prekes išleisti. Darbo autorės nuomone, tai itin trumpas terminas, nes prekė sulaikoma tam tikrame muitinės poste, tuo tarpu už INT teisių subjekto paiešką mūsų šalyje atsakingas LR Muitinės departamentas. Kitaip tariant informacija apie sulaikymą iš posto turi patekti į Muitinės departamentą, ten reikalingas laikas paieškai, tada informacija turi grįžti į postą, ten turi būti atlikti muitinės formalumai ir prekės išleidžiamos. Pažymėtina, kad visi paminėti veiksmai neturi trukti daugiau kaip vieną darbo dieną skaičiuojant nuo prekių sulaikymo.

Prekių sunaikinimas, procedūros inicijavimas ir ankstyvas prekių išleidimas. Minėta, kad INT teisių buvimas nustatomas pagal nacionalinę teisę. Reglamento 23 straipsnyje teigiama, kad prekės, kuriomis, kaip įtariama, pažeidžiama intelektinės nuosavybės teisė, gali būti sunaikintos prižiūrint muitinei, nereikalaujant nustatyti, ar pagal valstybės narės, kurioje aptiktos prekės, teisę buvo pažeista intelektinės nuosavybės teisė, kai per nustatytus terminus įvykdytos visos šios sąlygos:

- sprendimo adresatas raštu patvirtino muitinei, kad, jo įsitikinimu, buvo pažeista intelektinės nuosavybės teisė;
- sprendimo adresatas raštu patvirtino muitinei savo sutikimą sunaikinti prekes;
- deklarantas arba prekių turėtojas patvirtino muitinei savo sutikimą sunaikinti prekes arba nepateikė raštiško atsakymo muitinei (preziumuojamas sutikimas).

Jei kuri nors iš sąlygų neįvykdyta, sunaikinimas neatliekamas, kitaip tariant:

- jei per nustatytus terminus negautas sprendimo adresato patvirtinimas raštu, kad, jo įsitikinimu, buvo pažeista intelektinės nuosavybės teisė, ir jo sutikimo sunaikinti prekes, muitinė išleidžia prekes arba nutraukia jų sulaikymą,
- deklarantas arba prekių turėtojas raštu nepatvirtino savo sutikimo sunaikinti ir negali būti preziumuotas jo sutikimas, muitinė informuoja sprendimo adresatą. Pastarasis turi inicijuoti procedūrą siekiant nustatyti, ar buvo pažeista intelektinės nuosavybės teisė. Jei muitinė negauna informacijos, kad pradėta (inicijuota) procedūra siekiant nustatyti, ar buvo pažeista intelektinės nuosavybės teisė, tada atlikus visus muitinės formalumus, muitinė išleidžia prekes arba nutraukia jų sulaikymą.

Bet kuriuo atveju muitinei prižiūrint prekės gali būti sunaikinamos sprendimo adresatui prisiimant su tuo susijusią atsakomybę (23 straipsnio 2 dalis). Taigi, galima apibendrinti jog visa atsakomybė, išlaidos ginant INT teises tenka INT teisių savininkui.

Reglamento 26 straipsnis nustato sąlygas kada galima taikyti smulkiomis siuntomis (mažiau nei 3 vienetai, bendras svoris iki dviejų kilogramų) vežamų prekių sunaikinimo procedūrą:

- a) įtariama, kad prekės yra suklastotos arba piratinės;
- b) prekės nėra greitai gendančios;
- c) prekėms taikomas sprendimas patenkinti prašymą;
- d) sprendimo adresatas prašyme yra paprašęs taikyti šiame straipsnyje nustatytą procedūrą;

e) prekės vežamos smulkiomis siuntomis. Taigi, muitinei sudaromos sąlygos kovoti su paštu siunčiamomis mažomis siuntomis, internetine prekyba. Darbo autorės nuomone, galima teigti, kad įdiegtas šiuolaikiškus visuomenės santykius atitinkantis instrumentas. Tiesa, siekiant teisingumo, prekių deklarantui paliekama galimybė nesutikti, prieštarauti. Tokiu atveju sprendimo adresatas (INT teisių savininkas) turi inicijuoti procedūrą, siekiant nustatyti ar teisės pažeistos.

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013 IV skyriuje Atsakomybė, išlaidos ir sankcijos skirta keletas straipsnių. Darbo autorės nuomone, 27 straipsnis „Muitinės atsakomybė“ nustato, kad muitinės atsakomybės praktiškai nėra, kadangi teigiama, jog „...sprendimas patenkinti prašymą nesuteikia to sprendimo adresatui teisės gauti kompensaciją tuo atveju, kai muitinė neaptiko prekių... ir jas išleido arba nesiėmė veiksmų toms prekėms sulaikyti“. Tuo tarpu 28 straipsnis „Sprendimo adresato atsakomybė“ įpareigoja sprendimo adresatą atlyginti žalą prekių turėtojui ar deklarantui jei „inicijuota procedūra nutraukiama dėl sprendimo adresato veikimo ar neveikimo..., paimti pavyzdžiai negrąžinami arba nepataisomai sugadinami arba kai vėliau pripažįstama, kad atitinkamomis prekėmis intelektinės nuosavybės teisė nebuvo pažeista“. Taigi, INT teisių savininkas (sprendimo adresatas) yra suinteresuotas asmuo saugant INT teises, o muitinė tik pagalbininkas.

Analogiški principai nustatomi ir prisiimant išlaidas: „...muitinei pareikalavus sprendimo adresatas atlygina muitinės arba kitų subjektų, veikiančių muitinės vardu, patirtas išlaidas nuo prekių neišleidimo arba jų sulaikymo momento, įskaitant prekių saugojimo ir tvarkymo išlaidas...“ (29 straipsnis), tiesa, paliekama teisė siekti kompensacijos iš pažeidėjo ar kitų asmenų pagal taikytinus teisės aktus. Taip pat sprendimo adresatas atsakingas už dokumentų vertimų pateikimą ir išlaidas.

Galima apibendrinti, kad nustatant atsakomybę, pasiskirstant išlaidas nustatyti principai:

- susijusias išlaidas moka sprendimo adresatas, tačiau turi teisę reikalauti atlyginimo iš pažeidėjo ar kitų asmenų pagal taikomus teisės aktus,
- sprendimo adresatas neturi teisės reikalauti iš muitinės kompensacijos jei prekės, pažeidžiančios INT teises nebuvo aptiktos. Kitaip tariant, muitinė yra geranoriškas INT teisių subjekto verslo partneris, tačiau ne atstovas.

Reglamentas įpareigoja valstybes nares priimti sankcijas dėl INT pažeidimų, kurios turi būti „veiksmingos, proporcingos ir atgrąsančios“²⁴. Išvada ta, kad reglamentas nustato principą, tačiau yra galimybė, kad šias nuostatas įgyvendinus nacionalinėje teisėje sankcijos tarp valstybių narių skirsis.

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013 įpareigoja valstybes nares keistis informacija (duomenimis apie sprendimus dėl prašymų ir sulaikymus, ataskaitas ir t.t.) su Komisija. Reglamentu akcentuojami elektroniniai duomenų mainai, bendros duomenų bazės sukūrimas. Išvada ta, kad narių muitinėms renkant, apdorojant, keičiantis itin detalia informacija kyla rizika pažeisti duomenų apsaugos teisės aktus, muitinės pareigūnai susiduria su iššūkiu dirbti itin profesionaliai.

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 608/2013 įgyvendinimo nuostatas nustato Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 1352/2013. Svarbu pažymėti, kad įgyvendinimo reglamentu nustatomos 3 formos:

- Prašymas imtis veiksmų (I priedas)
- Prašymas pratęsti laikotarpį (II priedas)
- Prašymų pildymo instrukcijos (III priedas)

Taigi, įgyvendinimo reglamentas nr. 1352/2013 akcentuoja prašymų (saugoti INT teises) teikimo tvarką, terminų pratęsimo tvarką, nustato detalias prašymų pildymo instrukcijas. Verta paminėti, kad prašymas yra esminis dokumentas, kuriame INT teisių savininkas pateikia turimą detalią informaciją apie prekes, saugomas teises, savo sutikimą taikyti smulkioms siuntoms sunaikinimo procedūrą, sutikimą prisiimti išlaidas ir atsakomybę.

Galima sutikti su A. Čekanavičiaus (2012) apibendrinimu, kad esminiai pasikeitimai po reglamento (ES) Nr. 608/2013 įgyvendinimo yra du i) praplečiamas objektų sąrašas ir ii) kinta prekių sunaikinimo institutas – jis pradedamas privalomai taikyti visose valstybėse narėse (iki 2014 m. kai kuriose netaikytas). Įteisinama speciali suklastotų arba piratinių prekių mažose siuntose sunaikinimo procedūra: siuntos gavėjui pasiūloma sutikti su prekių sunaikinimu, kuris jam nekainuos ir nebus pradedamos jokios formalios procedūros, o muitinės padengia prekių sunaikinimo kaštus²⁵.

Kaip minėta pirmoje darbo dalyje, intelektinė nuosavybė tarptautiniuose dokumentuose dažniausia apibrėžiama nebaigtiniu objektų sąrašu, dalis reglamentavimo paliekama nacionalinei teisei (INT teisės buvimas), be to, nacionalinėje teisėje detalizuojami esminiai teisinio reglamentavimo aspektai. Taigi, visapusiškai analizei būtina ne tik ES, bet ir nacionalinių teisės aktų teisinė analizė.

²⁴ Ten pat, 30 straipsnis

²⁵ Čekanavičius A. (2012) ES Teisinės ir institucinės aplinkos evoliucija įgyvendinant intelektinės nuosavybės teises [Žiūrėta 2014-01-14] Prieiga per internetą: http://www.vpb.gov.lt/docs/20120910_13.pdf

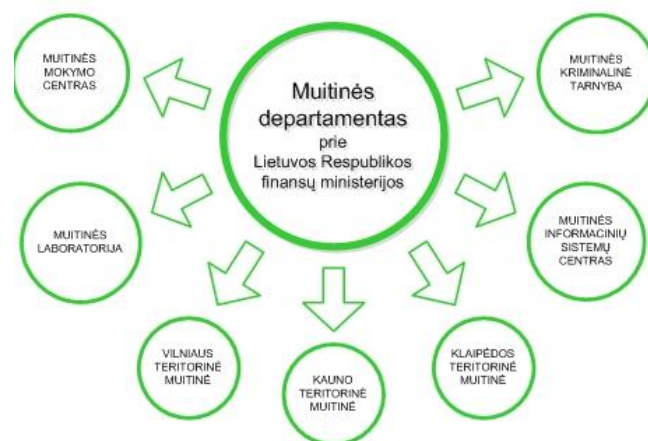
III. LIETUVOS MUITINĖS REIKŠMĖS DIDĖJIMAS SAUGANT INT

Teorinėje darbo dalyje minėta, kad mokslinis filosofinis pagrindimas turi būti „atskaitos taškas“ nustatant teisinio reguliavimo mechanizmus. Teisės normų turinio analizė rodo, kad nuo 2014 m. įsigaliojusiuose reglamentuose esminis atskaitos taškas ir tikslas – užtikrinti prekių ženklų savininkų teises į IN kartu užtikrinant ilgalaikius socialinius ekonominius visuomenės interesus (kad nebūtų prarastos darbo vietos ES dėl IN pažeidimų ir pan.).

Šioje darbo dalyje vertinama INT apsauga muitinės priežiūros priemonėmis remiantis literatūros apžvalga ir statistinių duomenų analize, aptariami nacionalinių teisės aktų papildymai, pataisymai ir vadybiniais instrumentais kuriamos prielaidos bei jų taikymo perspektyvos.

3.1 Lietuvos muitinė – šiuolaikiška organizacija

Lietuvos muitinė – tai ne tik pasienyje veikiantys postai. Šiandieninei muitinei būtini informaciniai, žmogiškieji ir kiti resursai. Šiai institucijai tenka visapusiškai įvertinti rizikas ir atlikti dokumentinį ar fizinį tikrinimą – kai kada tenka net nustatyti kas yra gabenama (laboratorijos vaidmuo).

7 pav. Lietuvos muitinės struktūra

Šaltinis: Lietuvos muitinės struktūra <http://www.cust.lt/web/guest/strukturakontaktai/lmstruktura>

7 Paveiksle matyti, kad Lietuvos Respublikos muitinės sistemą sudaro Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Muitinės kriminalinė tarnyba, Muitinės mokymo centras, Muitinės laboratorija, Muitinės informacinių sistemų centras ir trys teritorinės muitinės – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos. Taigi, muitinė kaip organizacija sudaryta iš daugiau padalinių nei tik postai pasienyje.

Lietuvos Respublikos Muitinės veiklos strategijoje 2011–2015 metams numatyta, kad muitinės vizija: Lietuvos Respublikos muitinė – lanksti, skaidri, efektyvi ir patikima valstybės institucija, prisidedanti prie tarptautinės prekybos grandinės saugumo užtikrinimo, išlaikanti deramą pusiausvyrą tarp muitinio tikrinimo ir teisėtos prekybos palengvinimo ir taikanti moderniausius darbo metodus, grindžiamus partnerystės ir verslo skatinimo principais. Misija - Saugoti Lietuvos Respublikos ir kitų

Europos Sąjungos valstybių narių visuomenę, rinką, aplinką ir finansinius interesus nuo neteisėtos tarptautinės prekybos daromos žalos, sudarant palankias sąlygas teisėtam verslui²⁶. Apibendrinant galima teigti, kad esminis muitinės vaidmuo užtikrinti sąžiningo verslo interesus, palengvinti prekybą, tačiau tuo pat metu ir kontroliuoti, apsaugoti rinką nuo pažeidimų. Fiskalinis muitinės vaidmuo svarbus, tačiau šiandien jau nebėra laikomas esminiu.

Bendradarbiaudama su kitomis ES muitinėmis LR muitinė saugo teisėtą prekybą, užtikrina teisingą muitų ir mokesčių surinkimą, saugo rinką nuo nesaugių (plačiaja prasme) prekių įvežimo, apdoroja informaciją. Kitaip tariant, neapsiribojama fizine prekių kontrole –vis didesnis dėmesys skiriamas rizikos valdymui, informaciniams mainams.

Būdama ES šalių muitinių partnere Lietuvos muitinė siekia analogiškų tikslų, keičiasi informacija, dalyvauja bendrose operacijose. Muitinės priežiūros priemonių taikymas, nors ir nėra paprastas, tačiau yra labai svarbus verslui ir gana efektyvus – bendras per 2012 metus ES sulaikytų suklastotų prekių skaičius siekia beveik 40 mln. vnt., tuo tarpu Lietuvoje buvo sulaikyta tik apie 140 000 vnt.

9 lentelė. 2012 m. Sulaikytų prekių palyginimas Lietuvos ir ES (bendrai) pasienyje

	Įvežant į ES	Įvežant į Lietuvą
Sulaikytų suklastotų prekių skaičius	Apie 40 milijonų vienetų	Apie 140 000 vienetų
Sulaikytų prekių kartai	90 473 kartai	390 kartų
Klastočių kilmės šalys	Kinija, Honkongas ir Turkija	Kinija, Taivanas, Honkongas, Singapūras, JAE, Indija, Ukraina (smulkios siuntos)
Dažniausia pasitaikančios klastotės	laikrodžiai, galanterija ir drabužiai, mobilieji telefonai ir jų priedai.	drabužiai, avalynė, galanterija, mobilieji telefonai bei jų priedai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Naujasis reglamentas dėl muitinės vykdomo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo – kas naujo laukia prekių klastotojų? <http://metidalawfirm.wordpress.com/2013/10/24/naujasis-reglamentas-del-muitines-vykdomo-intelektines-nuosavybes-teisiu-vykdomo-uztikrinimo-kas-naujo-laukia-prekiu-klastotoju/> <http://lt.triniti.ee/archives/3852>

Apibendrinant 9 lentelėje pateiktus duomenis galima teigti, kad:

- nors Lietuvos pasienyje sulaikyta suklastotų prekių dalis ES mastu nėra didelė (tik apie 0,3% prekių kiekis arba 0,4% atvejų), tačiau nededant visapusiškų muitinės pastangų Lietuvos pasienis gali tapti klastočių patekimo į ES kanalu,

- tiek į ES, tiek į Lietuvą daugumos klastočių kilmės šalys- Kinija, Honkongas. Į Lietuvą klastotės taip pat patenka iš Taivano, Singapūro, Indijos, o smulkios klastočių siuntos neretai atkeliauja ir iš Ukrainos. 8 darbo priede matyti, kad tarp siunčiamų paštu klastočių net 76,86% jų atkeliauja iš Kinijos,

- tiek į ES, tiek į Lietuvą dažniausios patenka drabužių, galanterijos, mobiliųjų telefonų klastotės.

9 priede matyti, kad 2012 m. LR muitinė sunaikino virš 15 000 vienetų prekių, kurios buvo

²⁶ 2010 m. gegužės 17 d. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos generalinio direktoriaus įsakymas Nr. 1B-334 *Lietuvos Respublikos Muitinės veiklos strategija 2011–2015 metams* http://www.cust.lt/mport/failai/veikla/Veiklos_strategija/strategija_2011_2015.pdf

pagamintos pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises. Pagal sulaikomus prekių ženklus, 2012 metais sulaikyti skutimosi šepetėliai mediniais koteliais (su prekės ženklu „MIVEA FOR MEN“), akių makiažo priemonės (blakstienų tušas) „Max Factor“, „Angry Birds“, „Ninja“, „Transformer“ ir kitais prekių ženklais pažymėti įvairūs žaislai, pagaminti galimai pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises²⁷. Išvada ta, kad muitinės pareigūnams reikalingos gana plačios žinios, nes muitinis prekių tikrinimas toli gražu neapsiriboja intelektinės nuosavybės teisės pažeidimų nustatymu (2012 m. Lietuvos muitinė administravo apie 900 INT teisių savininkų prašymų).

Sulaikius prekes, kurios, kaip įtariama pažeidžia intelektinės nuosavybės teises bendradarbiauja skirtingi Lietuvos muitinės padaliniai. Pavyzdžiui, 2014 m. sulaikius didelę siuntą vaikiškų prekių buvo nustatyta, kad teisės pažeistos (Hello Kitty, HM ir kiti prekių ženklai). Vėliau tarifinio skyriaus pareigūnai nurodė atlikti detalius skaičiavimus, aprašyti siuntos sudėtį- nurodyta ne pasverti prekes, o aprašyti prekes pagal požymius (pavyzdžiui, vaikiški rūbai 5-7m.). Atsižvelgiant į tai, kad kai kada siuntos būna didelės, praktikoje ne visada pavyksta atlikti reikalingus veiksmus per nustatytą terminą.

3.2 INT teisių apsauga muitinės priemonėmis: naujų teisės aktų prielaidos

Kodėl reikėjo naujų teisės aktų? Prieš keletą dešimtmečių intelektinės nuosavybės pažeidimai buvo aktualūs vidaus rinkoms, tačiau šiandien nemenką grėsmę jie kelia tarptautinės prekybos raidai. Statistinių duomenų analizė rodo smulkių krovinių didėjimą, taigi, stebimos elektroninės prekybos aktyvėjimo tendencijos.

ES institucijos kasmet rengiamos įvairios ataskaitos, kuriose analizuojama informacija apie IN teisių pažeidimus, taikomas priemones, grėsmes ES darbo vietoms dėl šių pažeidimų. Vis daugiau dokumentų akcentuoja intelektinės nuosavybės teisių svarbą ES ekonomikai – kyla grėsmė prarasti darbo vietas. Autoriai išskiria ir kitas priežastis: drąstišką pašto siuntų padidėjimą, susijusį su prekyba internetu, generinių vaistų tranzitą per ES į trečiąsias šalis ir kt. Visa tai sąlygojo būtinybę iš naujo teisiškai reglamentuoti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą, ieškoti šiuolaikines aktualijas atitinkančių modernių metodų ir mechanizmų.

A. Laurinavičius (2012) pristato idėją, kad šiandien INT pažeidimai daromi moderniais metodais, todėl nepakanka tradicinių instrumentų su jais kovoti. Autorius skatina ieškoti naujų vadybos modelių ir akcentuoja valstybės, verslo ir visuomenės bendradarbiavimo poreikį, taip pat vadinamojo trečiojo sektoriaus (nevyriausybinų organizacijų) stiprinimo būtinybę.

Teisės ekspertai teigia, kad naujasis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013 -griežtesnis²⁸. Anot ekspertų, reglamentu siekiama:

²⁷ Lietuvos Respublikos muitinės 2012 metų sausio–gruodžio mėnesių veiklos ataskaita Prieiga per internetą: http://www.cust.lt/mport/failai/veikla/veiklos_kryptys/2012_Ataskaita_metine.pdf

²⁸ Naujasis reglamentas dėl muitinės vykdomo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo – kas naujo laukia prekių klastotojų? <http://metidalawfirm.wordpress.com/2013/10/24/naujasis-reglamentas-del-muitines-vykdomo-intelektines-nuosavybes-teisiu-vykdomo-uztikrinimo-kas-naujo-laukia-prekiu-klastotoju/> <http://lt.trinity.ee/archives/3852>

- stiprinti galimybę muitinėms ginti intelektinės nuosavybės teises, plečiant saugomų intelektinės nuosavybės teisių diapazoną,

- sudaryti geresnes galimybes INT teisių savininkui pateikti prašymą muitinei sulaikyti įtariamą prekę (naujuoju reglamentu nuo 3 iki 4 dienų yra pratęstas terminas). Darbo autorės nuomone, tai liudija, jog atsižvelgta į praktinius sunkumus, kuriuos patiria muitinės ieškosios INT teisių savininkų, kurie yra ne Lietuvos įmonės.

-sudarytos geresnės galimybės naikinti smulkias siuntas. „Smulkių siuntų“ (viename komercinės paskirties pakete mažiau nei trys prekės ar jų svoris mažesnis nei 2 kilogramai) sąvoka – reglamento naujovė. Tokios siuntos sunaikinimui prekių savininkas arba deklarantas gali paprieštarauti tik per 5 darbo dienas, o gavus sutikimą arba negavus prieštaravimo – tokias prekes naikina muitinė, nedalyvaujant intelektinės nuosavybės teisių savininkui. Tačiau jeigu prieštaravimas būtų gautas, intelektinės nuosavybės teisių savininkas turėtų per 10 darbo dienų suspėti pateikti teismui ieškinį dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo. Ši supaprastinta procedūra galima tik tuo atveju, jeigu intelektinės nuosavybės teisių savininkas muitinei pateiktame prašyme pažymėjo, kad pageidauja pasinaudoti tokia galimybe.

Pastebėtina, kad nurodyti terminai yra taikomi tik tuo atveju, jei sulaikytos prekės nėra greitai gendančios prekės – jų atžvilgiu terminai taikomi trumpesni arba jie nepratęsimi. Apibendrinant galima teigti, kad tokiu būdu atsižvelgiama į verslininkų interesą – muitinės pareigūnai greitai gendančių prekių patikrai turi teikti prioritetą.

Kai kurie aspektai išlieka kaip ir senesniame reglamente. Pavyzdžiui:

- suklastotų prekių sunaikinimo tvarka iš esmės nesikeičia – prekių deklarantui arba turėtojui per 10 darbo dienų nepateikus prieštaravimo dėl prekių sunaikinimo, prekės bus naikinamos, jeigu intelektinės nuosavybės teisių savininkas patvirtins, kad prekės yra suklastotos ir patvirtins sutikimą sunaikinti šias prekes²⁹.

- sulaikytų prekių saugojimo ir sunaikinimo nesikreipiant į teismą išlaidas, kaip ir iki šiol, turės priimti intelektinės nuosavybės teisių savininkas, tačiau dabar jis, visų pirma, turės galimybę „derėtis“ su muitine dėl prekių saugojimo išlaidų, ir antra, remdamasis naujuoju reglamentu bei atitinkamos šalies–narės teise, galės siekti patirtų išlaidų kompensacijos iš pažeidėjo. Jeigu pažeidėjo nustatyti nepavyktų, tokią pareigą reglamentas perkelia prekių savininkui ar bet kuriam kitam asmeniui, turinčiam tų prekių disponavimo teisę.

Kaip naujasis reglamentas atspindi aktualijas? Galima apibendrinti, kad nauju teisiniu reglamentavimu:

- išplėstas IN pažeidimų sąrašas,

²⁹ Naujasis reglamentas dėl muitinės vykdomo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo – kas naujo laukia prekių klastotojų? <http://metidalawfirm.wordpress.com/2013/10/24/naujasis-reglamentas-del-muitines-vykdomo-intelektines-nuosavybes-teisiu-vykdomo-uztikrinimo-kas-naujo-laukia-prekiu-klastotoju/> <http://lt.triniti.ee/archives/3852>

- pakoreguotos procedūros taip, kad būtų sumažinta administracinė našta ir kaštai,
- siekiant geresnio rizikos valdymo užtikrinama, kad muitinėms bus pateikta reikšminga informacija,
- diegiamos priemonės siekiant apsaugoti sąžiningų prekybininkų interesus³⁰

Anot ekspertų, atsižvelgiant į reglamentu įvedamas naujoves, bus koreguojama prašymo taikyti muitinės priežiūros priemonės forma, LR Muitinės departamentas taip pat turės parengti naujas sulaikytų prekių sunaikinimo taisykles³¹. Vis dėlto, kai kurie pakeitimai nacionalinėje teisėje jau padaryti – aptariama sekančiame poskyryje.

3.2.1 Pokyčiai nacionalinėje teisėje įgyvendinant reglamentą nr. 608/2013

Reglamentas – teisės šaltinis, kuris visose 28 valstybėse narėse taikomas tiesiogiai. Nepaisant to, jo įgyvendinimas atsispindi nacionalinėje teisėje. Įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 608/2013, 2014 m. kovo 25 d. priimtas Lietuvos Respublikos muitinės įstatymo Nr. IX-2183 IV skyriaus ketvirtojo skirsnio pavadinimo, 80 straipsnio ir priedo pakeitimo, Įstatymo papildymo 40-1 straipsniu ir 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 104 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas³². Darbo autorės vertinimu priimant šį įstatymą įstatymo leidėjas priėmė sprendimą nedalizuoti muitinės veiksmų su sulaikytomis prekėmis įstatyme, detalių elgesio normų ir taisyklių nustatymas

Kitaip tariant, LR Muitinės įstatyme atspindėtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 608/2013 įsigaliojimas - Intelektinės nuosavybės apsaugos reglamentu laikomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 608/2013. Tuo tarpu analizuojant teisės normų turinį matyti, kad atsisakoma detalaus muitinės veiksmų aprašymo. Be to, anksčiau nei LR Muitinės įstatymo pakeitimas, priimti tam tikri poįstatyminiai ir žinybiniai teisės aktai.

Darbo 7 lentelėje jau buvo išskirta keletas esminių dokumentų (Muitinės departamento generalinio direktoriaus įsakymais patvirtintų taisyklių), kuriais reglamentuojama muitinės institucijų veikla saugant INT. Darbo autorė parengė analogišką lentelę, kurioje atsispindi teisės aktuose padaryti pakeitimai, susiję su Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 608/2013 įsigaliojimu.

³⁰Legislation. Simplify, clarify and enforce. 2014. Prieiga per internetą:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/legislation/index_en.htm

³¹ Naujasis reglamentas dėl muitinės vykdomo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo – kas naujo laukia prekių klastotojų? <http://metidalawfirm.wordpress.com/2013/10/24/naujasis-reglamentas-del-muitines-vykdomo-intelektines-nuosavybes-teisiu-vykdomo-uztikrinimo-kas-naujo-laukia-prekiu-klastotoju/> <http://lt.triniti.ee/archives/3852>

³²http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=468569

Žemiau apibendrinti esminiai pasikeitimai po 2014 m. (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. Nacionalinių teisės aktų pakeitimai po 2014 m.

Iki 2014 m.	Nuo 2014 m.
<p>LR Muitinės įstatymo VII SKYRIUS. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS APSAUGA IMPORTUOJANT IR EKSPORTUOJANT PREKES</p> <p>80 straipsnis. Prašymo taikyti muitinės priežiūros priemonės intelektinės nuosavybės teisių subjekto teisėms apsaugoti pateikimas</p> <p>81 straipsnis. Sprendimo patenkinti prašymą taikyti muitinės priežiūros priemonės intelektinės nuosavybės teisių subjekto teisėms apsaugoti įgyvendinimas</p> <p>82 straipsnis. Muitinės priežiūros priemonių taikymas intelektinės nuosavybės teisių subjekto teisėms apsaugoti</p> <p>83 straipsnis. Kreipimasis į teismą</p> <p>84 straipsnis. Neišleistų arba sulaikytų prekių sunaikinimas paprastesne tvarka</p> <p>85 straipsnis. Veiksmai su neišleistomis arba sulaikytomis prekėmis</p> <p>86 straipsnis. Priemonės, taikomos teismui pripažinus prekes pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises arba atmetus ieškinį dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo</p> <p>87 straipsnis. Muitinės pareigūnų ir valstybės tarnautojų bei intelektinės nuosavybės teisių subjektų atsakomybė.</p>	<p>Nuo 2014-03-25</p> <p>80 straipsnis. Intelektinės nuosavybės apsaugos reglamento ir jį įgyvendinančių Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas</p> <p>1. Intelektinės nuosavybės apsaugos reglamente nurodyto kompetentingo muitinės padalinio funkcijas atlieka ir šiame reglamente nurodytą informaciją Europos Komisijai teikia Muitinės departamentas.</p> <p>2. Kitais Intelektinės nuosavybės apsaugos reglamente ir (arba) jį įgyvendinančiuose Europos Sąjungos teisės aktuose numatytais atvejais, kai Europos Sąjungos valstybėms narėms suteikta sprendimo priėmimo teisė ir (arba) paskirtos įgyvendinti priemonės, sprendimus priima ir atitinkamų priemonių įgyvendinimą užtikrina Muitinės departamentas.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Muitinės departamento generalinio direktoriaus 2004 m. gegužės 24 d. įsakymu Nr. 1B-549 patvirtintos <i>Prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, neišleidimo, sulaikymo, saugojimo, apžiūros ir pavyzdžių ėmimo taisyklės</i>. https://www.e-tar.lt/portal/forms/legalAct.html?documentId=TAR.42ABA8B3879D Muitinės departamento generalinio direktoriaus 2012 m. sausio 4 d. įsakymu Nr. 1B-8 patvirtintos Prekių sulaikymo Lietuvos Respublikos muitinėje taisyklės https://www.e-tar.lt/portal/forms/legalAct.html?documentId=TAR.B918A499A5EB Muitinės departamento generalinio direktoriaus 2005 m. balandžio 15 d. įsakymu Nr. 1B-288 patvirtintos <i>Muitinės neišleistų arba sulaikytų prekių, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant intelektines nuosavybes teises, sunaikinimo</i> taisyklės. https://www.e-tar.lt/portal/forms/legalAct.html?documentId=TAR.A22ED733439C 	
<ul style="list-style-type: none"> Muitinės departamento generalinio direktoriaus 2008 m. gruodžio 31 d. įsakymu nr.1B-853 patvirtintos Informavimo apie veiksmus su prekėmis, laikytinomis pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, taisyklės 	<p>Muitinės departamento generalinio direktoriaus 2014 m. vasario 17d. įsakymu nr. 1B-100 patvirtintos Informavimo apie veiksmus su prekėmis, laikytinomis pagamintoms pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, taisyklės³³</p> <p>Prieiga: https://www.e-tar.lt/portal/forms/legalAct.html?documentId=f3570fe0994111e3bdd0a9c9ad8ce1bf</p>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

10 lentelėje matyti, kad iki 2014 m. Intelektinės nuosavybės apsauga importuojant ir eksportuojant prekes buvo reglamentuota LR Muitinės įstatymo VII skyriumi (iš viso 8 straipsniai), tuo tarpu įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 608/2013 net 7 straipsniai panaikinti. Įstatymo 80 straipsnis išdėstytas nauja redakcija, kurios turinio esmė, kad Intelektinės nuosavybės apsaugos reglamente (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 608/2013) nustatytas funkcijas vykdo ir su šiomis funkcijomis susijusius sprendimus priima Muitinės departamentas.

10 lentelėje matyti, kad vertinant žinybinių aktų pakeitimus, 2014 m. sausio –balandžio mėn.

³³ Teisės aktų pakeitimų apžvalga 2014 m. vasario 15 – kovo 15// *Muitų teisė praktikams* nr. 16, 2014 kovo mėn., p. 2-3

atnaujintos tik Informavimo taisyklės. Jose naudojamos sąvokos analogiškos aktualiam Intelektinės nuosavybės apsaugos reglamentui nr. 608/2013. Informavimo apie veiksmus su prekėmis, laikytinomis pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, taisyklės reglamentuoja³⁴:

1. informacijos apie muitinės sulaikytas (neišleistas) prekes pateikimo pareiškėjui, deklarantui, prekių turėtojui, Muitinės departamentui teikimo tvarką,
2. informacijos apie sulaikytų (neišleistų) prekių, kurios Reglamento (ES) Nr. 608/2013 nustatytais atvejais turi būti išleistos arba sprendimas jas sulaikyti atšauktas, pateikimo tvarką.

Lyginant su galiojusiomis informavimo taisyklėmis galima apibendrinti, jog 2014 m. informavimo taisyklėse nr. 1B-100:

- esminiai principai išlieka tie patys, pakeistas taisyklių priedų eiliškumas, priedų turinys detalesnis;
- sulaikius prekes muitinės iniciatyva INT teisių subjektas turi ilgesnį terminą (4 darbo dienas nuo pranešimo apie sulaikymą, palyginimui – buvo 3 darbo dienos) pateikti prašymą taikyti muitinės priežiūros priemones,
- įdiegta sistema, skirta intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimui Europos Sąjungos muitinėse – COPIS (ang. *anti counterfeiting and piracy system*). Tai palengvina pasikeitimą informaciją, sumažina biurokratiją: pavyzdžiui, Informavimo taisyklių straipsnyje teigiama “tais atvejais, kai posto ar skyriaus pareigūnai informaciją apie intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus pateikia naudodamiesi COPIS priemonėmis, pranešimai Muitinės departamentui neteikiami³⁵”.

Pažymėtina, kad kaip ir iki šiol, susirašinėjime dalyvauja ir esminius sprendimus priima Muitinės departamentas – nors prekės sulaikomos tam tikroje teritorinėje muitinėje, ši informuoja Muitinės departamentą, kuris atsakingas už INT teisių savininko paiešką (kai prekės sulaikytos muitinės iniciatyva), o kai (jei) INT teisių savininkas pateikia prašymą taikyti muitinės priežiūros priemones, vėlgi Muitinės departamentas operatyviai turi informuoti teritorinę muitinę.

Galima apibendrinti, kad:

- įgyvendinant naująjį INT apsaugos reglamentą nacionalinėje teisėje (įstatyme) muitinės teisinė padėtis (teisės ir pareigos) nedetalizuojamos kaip buvo ankstesniame įstatyme, tačiau pateikiama esminė nuostata, kad muitinei suteikiami įgaliojimai priimti sprendimus ir vykdyti funkcijas, kurios nustatytos INT apsaugos reglamente.
- vertinant poįstatyminių ir žinybinių aktų pasikeitimus verta pažymėti, kad atnaujintos tik informavimo taisyklės, kitų taisyklių pakeitimai turėtų būti atlikti artimiausioje ateityje tam, kad tiek pareigūnams, tiek kitiems subjektams būtų teisinis aiškumas dėl muitinės taikomų instrumentų ir teisinio pagrindo.

³⁴ Informavimo apie veiksmus su prekėmis, laikytinomis pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, taisyklės <https://www.e-tar.lt/portal/forms/legalAct.html?documentId=f3570fe0994111e3bdd0a9c9ad8ce1bf>

³⁵ Ten pat.

- pareigūnai dirba šiuolaikiškais priemonėmis (elektroniniai duomenų mainai),
- esminiai principai: taisyklėmis muitinės pareigūnų funkcijos detalai apibrėžtos, kiekviename rašte INT teisių subjektui, deklarantui nurodomos jo teisės, pareigos, informuojama apie veiksmus, kurių gali būti imtasi atitinkamais atvejais.

3.2.2 Muitinės taikomų priemonių teisinis reglamentavimas: filosofinis aspektas

Teisės normų turinio analizė rodo, kad šiandieniniame teisiniame reglamentavime atsispindi tokie teisės požymiai:

- raidos idėja. Pasikeitus visuomeniniams santykiams, keičiasi teisinis reglamentavimas pavyzdžiui, intensyvėjant internetinei prekybai, aktyvėjant technologijų naudojimui, atitinkamos priemonės diegiamos ir muitinės veikloje.

- tiesos konkretumas. Teisės normų turinys aiškinamas konkrečiame kontekste. Viena vertus, teigiama, kad muitinė gali sulaikyti kaip įtariama suklastotas prekes, tačiau tam būtinos tam tikros sąlygos, pavyzdžiui, per tam tikrą laiką turi būti gautas INT teisių savininko prašymas tokias prekes sulaikyti.

- analizės teoriškumas. Elgesio taisyklėje (INT teisių subjektas privalo muitinei pateikti nustatytos formos prašymą) svarbu matyti interesą (kodėl tokio prašymo reikia). Svarbus prašymo teikimo aspektas, kad muitinei reikalinga detali informacija apie saugomą INT teisę, tačiau dar vienas iš prašymo teikimo tikslų gali būti tas, kad muitinei neliktų pareiga, atsakomybė ir įpareigojimas sulaikyti įtartinas prekes, bet ir pats INT teisių subjektas imtųsi aktyvių veiksmų saugant INT teises. Kitaip tariant, užtikrinama, kad muitinė neturėtų plačios diskrecijos sulaikydama prekes pasienyje. Tokiu būdu garantuojamas balansas tarp INT teisių turėtojo ir gabenamų prekių savininko intereso nepatirti bereikalingų laiko sąnaudų, išlaidų kai prekės nepagrįstai būtų sulaikytos.

Kitas pavyzdys, kai užtikrinamas interesų balansas – greitai gendančioms prekėms numatyti trumpesni sulaikymo terminai. Tokiu būdu užtikrinama, kad greitai gendančių prekių savininkas nepatirs nuostolio dėl galimo prekių sugedimo kai jos sulaikomos muitinei įtariant

Išvada ta, kad teorinė teisės normų turinio analizė rodo, kad teisiškai reglamentuojant muitinės taikomų priežiūros priemonių taikymą iš esmės laikomasi principo užtikrinti visuomenės, muitinės, INT teisių savininkų ir verslininkų (prekių savininkų) interesų balansą.

Sekančiame poskyryje analizuojami praktiniai muitinės veiklos, ginant INT teises, aspektai: analizuojamos sulaikomų prekių kilmės šalys, kategorijos, dažniausia pasitaikančios INT teisės pažeidimų rūšys, muitinės procedūros, kurių metu imtasi veiksmų dėl INT teisių. Analizuojama kaip priimti teisiniai instrumentai gali prisidėti prie šių praktinių problemų sprendimo, biurokratijos mažinimo, o kartu ir sąžiningų verslininkų interesų užtikrinimo.

3.3 ES muitinių veiklos rezultatai užtikrinant INT: 2012 m. ataskaitos analizė

Kaip jau minėta, Lietuvos muitinės veikla negali būti analizuojama skyriumi nuo kitų ES muitinių – bendrų rezultatų pasiekiami kooperuojant žmogiškuosius, o ypač informacinius išteklius. Šiame poskyryje siekiama pristatyti statistinius duomenis, aktualius muitinėms taikant priežiūros priemones, kovojant su INT teisių pažeidimais.

Remiantis iki 2014 m. galiojusių INT teisių apsaugos reglamentu nr. 1383/2003 kasmet Europos komisija teikia ataskaitą apie sulaikomas prekes, kurios pažeidžia intelektinės nuosavybės teises, tokias kaip prekių ženklai. PMO duomenimis muitinė sulaiko apie 90% į ES rinką ir apie 70% Pasaulio klastočių. Klastojimo mastai didžiuliai: per 2012 m. ES muitinės sulaikė beveik 40 milijonų vienetų prekių (maždaug 1 milijardo eurų vertės)³⁶, kurios, įtariama, pažeidžia INT teises.

Manytina, kad verslininkai, INT teisių savininkai suvokia muitinės veiklos reikšmę. Tai liudija statistika – 2000 m. intelektinės nuosavybės savininkai Europoje buvo pateikę 981 paraišką 2000 m., tuo tarpu 2010 m. jau 18 tūkstančių paraiškų³⁷. Darbo autorė daro išvadą, kad pasitikima muitine kaip institucija, galinčia suvaldyti, kad kuo mažiau netikrais prekių ženklais pažymėtų prekių patektų į ES rinką.

3 Priedo 1 paveiksle matyti, kad apie trečdalį sulaikytų (dėl INT pažeidimų) prekių sudaro cigaretės (31%), dar panašiai tiek pat (apie 30%) – žaislai, tačiau sulaikomos labai įvairios prekės (pavyzdžiui, tara, lempos, klėjai, baterijos, skalbimo milteliai ir kita), net 10% sulaikytų prekių 2012 m. sudarė pakavimo medžiagos.

Vertinant pagal valstybes, iš kurių į ES patenka, kaip įtariama suklastotos prekės, pažymėtina, kad pirmauja Kinija. 3 Priedo 2 paveiksle matyti, kad iš Kinijos patenka didžioji dauguma galimai suklastotų prekių, tačiau iš Bulgarijos, Honkongo, Jungtinių arabų Emyratų taip pat bandoma įvežti klastočių.

Pastaruosius 3 metus stebima tendencija, kad į ES teritoriją vis daugiau prekių patenka paštu ir per kurjerius smulkiomis siuntomis³⁸. Tai siejama su intensyvesniu interneto naudojimu ir galimybėmis vartotojams įsigyti prekes internete užsakant jas pristatyti tiesiogiai į namus. Stebėdami prekių srautus, Lietuvos muitinės pareigūnai prieina panašios išvados – klastotes platinantys asmenys ar jų tarpininkai internetu tai daro smulkiomis siuntomis (stebimi tie patys gavėjai) (Nekokybiškoms prekėms...2013).

6 darbo priede matyti, kad pagal sulaikymo atvejus daugiausia suklastotų prekių sulaiko Jungtinės karalystės ir Vokietijos muitinės, pagal sulaikytų prekių kiekį (po 6mln vienetų prekių per 2012 m.) daugiausia sulaikė Maltos ir Italijos muitinės. Kartu su Jungtine Karalyste šių dviejų

³⁶Customs action to tackle IPR infringing goods – Frequently Asked Questions . [Žiūrėta 2013-01-14]. Prieiga per internetą:http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-738_en.htm

³⁷<http://www.veidas.lt/isauge-klastociu-sulaikymo-atvejai-skatina-didesni-demesi-intelektines-nuosavybes-apsaugai>

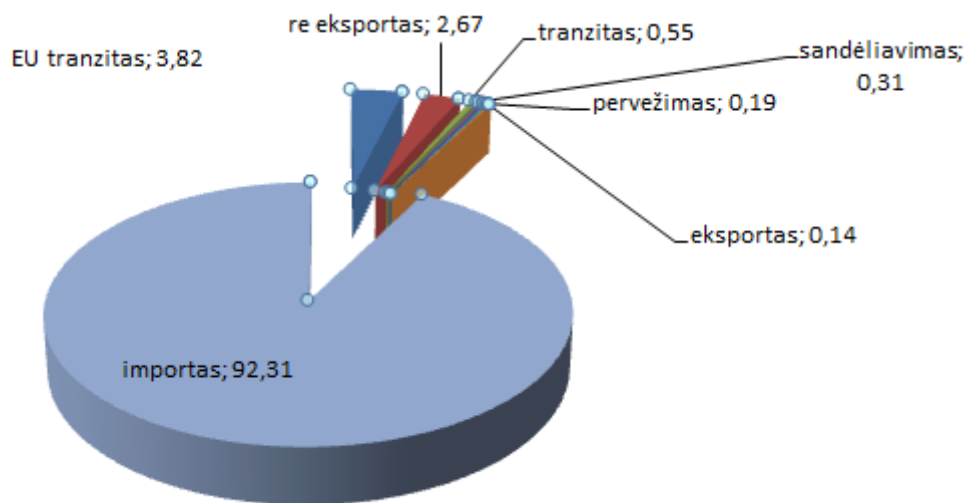
³⁸Ten pat

valstybių muitinės sulaikė apie 40 procentų bendro sulaikytų klastočių kiekio.

Dauguma suklastotų prekių atsiunčiama paštu, per kurjerius (70%), oro transportu 18%³⁹. Galima apibendrinti, kad nors oficialioje statistikoje daugumoje ES šalių stebimas bendro visų sulaikytų prekių kiekio mažėjimas (6 darbo priedas), tačiau teigiama, kad sumažėjusį bendrą sulaikomų prekių kiekį lemia išaugusi “smulkioji” klastočių prekyba, kai prekės užsisakomos internete ir atsiunčiamos paštu. Remiantis šiomis prielaidomis atitinkamai koreguojami teisės aktai. Pavyzdžiui, 7 Priedo lentelėje matyti, kad vertinant pagal transporto rūšį 2007 - 2012 m. stebimas žymus paštu siunčiamų siuntų sulaikymų augimas: iki 2010 m. 30 % sulaikymo atvejų buvo siūsta paštu, tuo tarpu po 2010 m. kone dvigubai daugiau –virš 60% sulaikymo atvejų. Tokį padidėjusį siuntimą paštu galima būtų sieti su internetine prekyba, todėl rengiant naujus teisės aktus į šiuos srautus atsižvelgta.

Vertinant pagal dažniausia pasitaikančias INT teisės pažeidimų rūšis pasienyje – 97% atvejų pažeidžiamas prekės ženklas, tik apie 1,7% atvejų nustatomas dizaino, 0,74% atvejų –patentų pažeidimai⁴⁰. Išvada ta, kad vertinant pagal INT teisių rūšis, daugiausia pažeidimų siejama su prekių ženklų padirbinėjimu.

Muitinė saugo, kad prekės, pažeidžiančios INT teises nepatektų į ES rinką. Žemiau pateiktame paveiksle apibendrintos muitinės procedūros, kurių metu imtasi veiksmų dėl IN teisių pažeidimo.

8 pav. Muitinės procedūra, kurios metu imtasi veiksmų dėl IN teisių pažeidimo

8 Paveiksle matyti, kad vertinant pagal muitinės procedūras- 2012 m. 92,3% atvejų INT teises pažeidžiančių prekių ES sulaikoma, kai pateikiama importo procedūros įforminimui, tik 3,8% vidaus tranzito, 0,14% eksporto procedūrų metu. Taigi, galima apibendrinti, kad muitinė dažniausia sulaiko INT pažeidžiančias prekes, kai jas siekiama įvežti į Bendrijos teritoriją, o pagal INT teisių rūšis

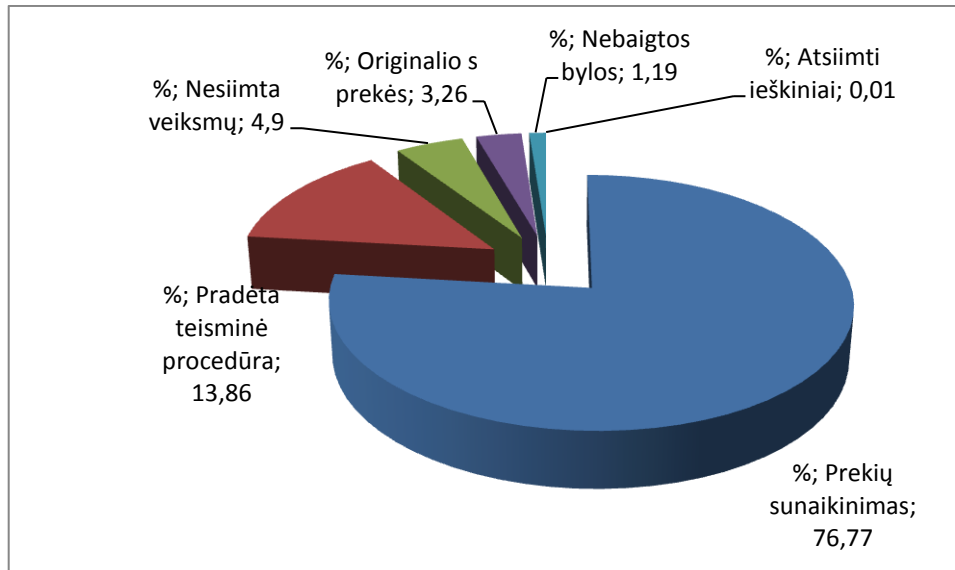
³⁹Ten pat

⁴⁰ Report on EU customs enforcement of intellectual property rights. Results at the EU border 2012.

http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics/2013_ip_r_statistics_en.pdf

vyrauja prekių ženklų pažeidimai.

9 paveiksle apibendrinta, kokie veiksmai atlikti su prekėmis kurios buvo sulaikytos. Matyti, kad 76,77% atvejų šios prekės buvo sunaikintos. Įvertinant tai, kad 2012 m. muitinės ES pasienyje sulaikė 1 mlrd. EUR vertės padirbtų prekių⁴¹, ir sunaikinimą 76% atvejų galima teigti, kad užkirstas kelias patekti į rinką ir, nes pardavus šias prekes būtų uždirbtos dar didesnės sumos iš šių nelegalių prekių.

9 pav. Užfiksuotų bylų baigtis

Šaltinis: Viešūnaitė V. (2013) Kova su padirbinėjimu: ES įrankiai prieš ir po reformos. http://www.vpb.gov.lt/docs/20131217_2.pdf

Įvertinus 9 paveiksle pateiktą informaciją, Galima apibendrinti, kad maždaug 8,2% sulaikymo atvejų prekės buvo išleidžiamos paaiškėjus, kad prekės nepažeidžia INT teisių arba nebuvo INT teisių savininkas nesiėmė jokių veiksmy, gavęs pranešimą iš muitinės apie prekių sulaikymą. Vis dėlto apie 90% muitinės sulaikytų prekių buvo sunaikinta arba pradėta teisminė procedūra dėl INT teisių pažeidimo nustatymo.

Galima apibendrinti, kad muitinės pareigūnai dirba gana efektyviai – tik vienu iš dešimties atvejų nepavyksta įrodyti INT pažeidimo, tuo tarpu 90% tikslumas vertinant klastotes, kurios išoriškai beveik nesiskiria (žr. 4 darbo priedą) nuo originalo yra geras rodiklis. Veikti efektyviai padeda rizikos valdymo metodai – vertinama ne tik pati prekė, bet ir jos pakuotė, transportavimo priemonės ir maršrutas. Taigi, tenka surinkti nemažai informacijos, be to, ją tinkamai interpretuoti ir panaudoti tam, kad tikslas būtų pasiektas.

Kaip vertinama Lietuvos muitinės veikla? Darbo 5 priede matyti, kad verslo įmonės muitinės procedūrų supaprastinimas labiau tenkina negu netenkina (tiek 2008 m. tiek ir 2012 m. verslininkai jį vertina maždaug 7 balais iš 10). Darbo autorės nuomone, būtų galima įtraukti verslininkus teikiant

⁴¹ Intelektinės nuosavybės teisių apsauga. 2012 m. muitinės ES pasienyje sulaikė 1 mlrd. EUR vertės padirbtų prekių. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-761_lt.htm

pasiūlymus ką konkrečiai būtų galima pakeisti, kad supaprastinimas būtų juntamas labiau. Verslininkai kaip suinteresuoti asmenys, o, be to, ir turėdami atitinkamą bendradarbiavimo su muitine patirtį, gali būti puikiais konsultantais inicijuojant efektyvių vadybos metodų diegimą.

Nepopierinė muitinės aplinka ir procedūrų tvarkymas elektroninėje erdvėje 2012 m. verslininkų buvo vertinamas geriau (7,35 iš 10 balų) nei 2008 m. (6,92). Viena vertus, lyginami, ko gero, ne tų pačių verslininkų atsakymai, tačiau kita vertus, technologijos muitinės darbe vis plačiau naudojamos – diegiami rizikos valdymo profiliai, aktyviai keičiamasi informacija. Tai neabejotinai palengvina procedūras, taupomas laikas ir pinigai.

3.4 Lietuvos muitinės funkcijų saugant INT kaita: situacija ir perspektyvos

Tyrimai rodo, kad vartotojai pirkdami suklastotą prekę **nesusimąsto apie pasekmes**, apie kontrabandos rėmimą, dažniausia priimamas sprendimas pirkti prekę rinkoje už žemesnę kainą (Laurinavičius, 2012, p.435). Mokslinė literatūros analizė rodo, kad pasekmės kur kas rimtesnės nei prarastos sąžiningų verslininkų pajamos. Dažniausia minima tokia žala: INT savininkas praranda pajamas, nepagrįstai bloginamas jo kuriamo produkto įvaizdis; grėsmės pirkėjų saugumui, neigiamos pasekmės ES darbo rinkai; grėsmė valstybių ekonomikai dėl nesumokėtų mokesčių, šešėlinės ekonomikos. A. Laurinavičius (2012) atkreipia dėmesį, kad iš nelegalios veiklos gautomis pajamomis vėliau finansuojama ir organizuotas nusikalstamumas, taigi, pirkėjas prisideda prie nusikalstamos veiklos. Šiuolaikinis vartotojas turėtų elgtis sąmoningai ir stengtis nepalaikyti prekybos klastotėmis. Perkant prekę pakaktų skirti labai nedaug dėmesio tam, kad būtų įsitikinta, jog prekę nėra klastotė. Pirmiausia galima būtų įvertinti ar pakuotė tvarkinga, kokia prekės kilmės šalis, ar reali kaina, ar patikimas pardavėjas. Pažymėtina, jog didelė tikimybė suklastotą prekę įsigyti perkant ją internetu.

Internete skaitant mūsų šalies piliečių komentarus⁴² akivaizdu, kad mūsų šalyje dažnai piliečiai perka prekes – klastotes sąmoningai. Anot komentatorių, „tai pigiau...“, „kai kada klastotės kokybė nedaug nusileidžia originalo kokybei“. Apibendrinant galima teigti, kad perkama pagal turimas galimybes ir nuostoliai sąžiningam verslui ar saugumas šiame kontekste nevertinami. Išvada ta, kad piliečiai pirkdami asmeniniam naudojimui klastotes ir siųsdamiesi jas smulkiais siuntomis matuoja tik asmeniniškai mokama kaina, platesnis kontekstas (prekės saugumas, sąžiningo verslo interesai, nedarbas ir pan.) kol kas menkai aktualus.

Vis dėlto, sąmoninga ir socialiai atsakinga visuomenė reikalauja iš teisės aktų leidėjo užtikrinti socialinį ekonominį teisingumą – tokį, koks jis tuo metu ir toje kultūroje suvokiamas. Pavyzdžiui, Lietuvos mokslininkas A. Laurinavičius (2012) siūlo ieškoti potencialo skatinant aktyvų visuomenės, verslo ir valstybės bendradarbiavimą (p429). Anot autoriaus, tikslinga pasinaudoti inovatyviais viešųjų ryšių vadybos metodais, **skatinti rinkos dalyvių socialinę atsakomybę**. Teigiama, kad neracionalius „verslo moralizavimo“ metodus reikalinga keisti šiuolaikiškais instrumentais, skatinančiais socialinio ekonominio teisingumo įgyvendinimą. Darbo autorės nuomone šiandieniniai ES teisės aktai tokią mokslininko poziciją atitinka – įgyvendinimo reglamente nr. 1352/2013 daug dėmesio skiriama INT subjekto deklaracijai, detaliai nurodoma, kokią informaciją subjektas turi pateikti muitinei tam, kad apsauga būtų efektyvi, taigi, valstybės pareiga ginti sąžiningą verslininką būtų geriau atlikta. Naujieji ES dokumentai, reglamentuojantys muitinės priežiūros priemonių taikymą, atspindi šio laikmečio tendencijas – akcentuojami duomenų mainai, informacijos teikimas, pabrėžiant ir jos apsaugos būtinybę.

⁴² Prekių klastotojų gudrybės: kodėl originalą nuo plagiato sunku atskirti <http://www.delfi.lt/gyvenimas/archive/print.php?id=64080274>

3.4.1 Modernėja pažeidimai? Modernėja ir kova su jais

Su klastojimu ir INT teisių pažeidimais kovojama įvairiomis priemonėmis - Vokietijoje nuo 1977 m. bendrovė Aktion Plagiarius e.V. kasmet rengia plagiatorių apdovanojimus⁴³. Konkursu siekiama viešumo bei paskatinti nesąžiningus verslininkus susimąstyti, pasmerkti pelnymąsi iš intelektualinės nuosavybės. Darbo 4 priede matyti, kad vizualiai sudėtinga atskirti originalą nuo klastotės, juolab, kad nemažai tokių prekių platinama internetu. O tai savo ruožtu apsunkena ir nesąžiningų verslininkų suradimą. Apdovanojimų organizatoriai nesiekia nubausti pirataujančių, siekama tik atkreipti dėmesį į problemas, kurios aktualios įmonėms, kenčiančioms nuo piratavimo. Iš darbo 4 priede pateiktų nuotraukų matyti, kad INT pažeidimai aktualūs įvairioms pramonės sritims (klastotojai kopijuoja net pramonės įrengimus, šiuolaikiškas technologijas, medicininius aparatus). Apibendrinant galima teigti, kad modernėja ne tik klastojimas, modernėja ir kova su plagiatoriais – apeliuojama į sąmoningumą, diegiama samprata, kad šiandieninės konkurencijos sąlygomis ilgalaikiai perspektyvūs yra tik saugojantys savo reputaciją verslininkai.

Ką gali maitinė? Maitinė būdama logistikos grandinėje tarp pirkėjo ir pardavėjo, turi geras galimybes (neapsiribojant fizinėmis galimybėmis) apsaugoti, kad abejotinos prekės nepatektų į ES rinką. To nepakanka. Jai keliami kur kas ambicingesni uždaviniai- identifikuoti rizikas iš anksto ir fiziškai prekes tikrinti tik tada, kai būtina.

Taigi, keičiantis visuomeniniams santykiams, kinta ir valstybės priežiūros institucijų (šiuo atveju – maitinės) funkcijos. Vienas iš svarbių maitinės uždavinių – rinkti ir analizuoti statistinę informaciją, ją sisteminti, vėliau naudoti rizikos profilių kūrimui, taip pat diegti tokius naujus teisinius ir vadybinius instrumentus, kurie padėtų statistinę situaciją pagerinti. Pavyzdžiui, statistiniai duomenys parodė, kad stebimas intelektines teises pažeidžiančių prekių srautų augimas siunčiant jas paštu. Tai sudarė prielaidą priimti reglamente išlygą lengviau tokias prekes sulaikyti ir sunaikinti. Vadinasi, šiandieninė sistema tokia, kad proaktyviai reaguojama į situaciją, ieškoma efektyvių organizacinių instrumentų situacijai suvaldyti ir tie instrumentai įdiegiami teisinėje sistemoje.

F. Altemoller (2011) teigia, kad iniciatyvos, kuriomis siekta tiekimo grandinės saugumo užtikrinimo apverčia tradicinį mąstymą aukštyn kojomis. Iki šiol manyta, kad esminė krovinių kontrolė vyksta įsivežančios (importuojančios) valstybės pasienyje. Tuo tarpu F. Altemoller (2011) pristato idėją, kad „sienas reikia pastumti kuo toliau“, kitaip tariant, kontrolė turėtų vykti kuo toliau nuo paskirties šalies. Taip pat straipsnio autorius pabrėžia glaudaus suinteresuotų šalių bendradarbiavimo būtinybę, ypač valdant riziką, valstybės institucijos turi keistis informacija leidžiančia identifikuoti krovinių. Pabrėždamas, kad įvairūs ūkio subjektai gali įgyti patikimų operacijų vykdytojų statusą (prekių gamintojai, didmenininkai, importuotojai, eksportuotojai, uostai, brokeriai ir transportavimo

⁴³ The Prize winners of the Plagiarius-Competition 2014. [Žiūrėta 2014-02-21]. Prieiga per internetą: http://plagiarius.de/e_awards_plag2014_2.html

įmonės ir pan.) jis įvardija ir tokio statuso turėjimo privalumus: greitas ir efektyvus muitinis įforminimas, atleidimas nuo prievolės teikti laidavimą, taupant laiką neabejotinai įgyjamas ir konkurencinis pranašumas.

Kalbėdamas apie tarptautinės tiekimo grandinės saugumo užtikrinimą, vokiečių mokslininkas F. Altemoller (2011) akcentuoja teisinę, politinę, makroekonominę aplinką. Autorius pažymi, kad Ekonominių operacijų vykdytojo statusas palengvina prekybą. Minėtina, kad toks statusas suteikiamas išskirtinius patikimumo, saugumo kriterijus atitinkančioms įmonėms. Siekiant jį gauti tenka įrodyti nemažai saugumo, proceso patikimumo dalykų, tačiau proceso rezultatas – suteikiama galimybė pačiam atlikti nemažai procedūrų (muitinė atlieka tik „naktinio sargo“ vaidmenį), forminti dokumentus. Pastebėtina, kad ES tokį statusą turi daugiau nei 1000 įmonių. 2014 m. sausio 24 d. Lietuvoje toks statusas suteiktas 23 įmonėms (Authorised Economic, 2014), iš jų daugiausia logistikos arba eksporto srityje veikiančios bendrovės. Tai suprantama, nes jų veikloje itin svarbu operatyvumas, procedūrų supaprastinimas.

Taigi, tokios iniciatyvos kaip įgaliotų ekonominių operacijų vykdytojo statuso suteikimas padeda siekti muitinei keliamų prieštarų uždavinių – palengvinti prekybą, užtikrinti sąžiningų (bona fide) verslininkų interesus, taip pat užtikrina visuomenės saugumą, mažina biurokratiją, užtikrina vienodų principų taikymą, vienodą kriterijų sampratą įvairiose šalyse, taigi, siekia visapusiškos bendros gerovės.

Svarbu pabrėžti, kad nepakanka kontroliuoti importą, svarbu stabdyti eksportą⁴⁴ tose šalyse, iš kurių atkeliauja prekės pažeidžiančios INT teises, todėl ES bendradarbiauja su Kinija, kuriamos gairės, veiksmų planai kaip numatoma kovoti su INT teises pažeidžiančių prekių judėjimu. Plane akcentuojamos 4 sritys, iš kurių esminė- keitimasis statistine informacija, akcentuojamas bendradarbiavimas tarp muitinės institucijų ir su verslo atstovais.

Nors ES institucijos pabrėžia, kad norint veiksmingai kovoti su klastojimu ir piratavimu vidaus rinkoje būtina suderinti teisinį reglamentavimą, tačiau egzistuoja tam tikros problemos. Pavyzdžiui, Teisių gynimo direktyva 2004/48/EB teigia, kad būtini veiksmingi, proporcingi ir atgrasantys teisių gynimo būdai. Problema ta, kad direktyva yra įgyvendinama nacionaliniais įstatymais ir įgyvendinimas tarp šalių narių skiriasi: Italijos teisės aktuose už klastotę numatytos 7000 - 10 000 EUR baudos arba 2-8 m. laisvės atėmimo bausmė (Nekokybiškoms prekėms...2013). Latvijos administracinių pažeidimų kodekso (Administratīvo pārkāpumu kodekss) 201.12 straipsnio antrojoje pastraipėje nustatyta: „Muitinės procedūros suklastotoms ar piratinėms prekėms taikymas, kai tai atlieka fiziniai asmenys, baudžiamas bauda nuo 50 iki 250 latų, o kai tai atlieka juridiniai asmenys,

⁴⁴Customs action to tackle IPR infringing goods – Frequently Asked Questions . [Žiūrėta 2013-01-14]. Prieiga per internetą:http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-738_en.htm

baudžiamas bauda nuo 500 iki 5000 latų ir tokios prekės konfiskuojamos⁴⁵.“ Tuo tarpu LR Administracinių teisės pažeidimų kodekso⁴⁶ 214⁽²⁷⁾ straipsnyje numatoma bauda nuo 1000 litų, be to, sankcijai taikyti galioja būtina sąlyga – taikoma tik tuo atveju jei siekiama turtinės naudos. Jei klastotės įsigyjamos asmeninėms reikmėms sankcijos nėra taikomos. Išvada ta, kad nors deklaruojamas šalių narių siekis suvienodinti prekybos sąlygas ES rinkoje, tačiau nėra galimybės suderinti teisės dėl įvairių subjektyvių ir objektyvių aplinkybių. Taigi, tam tikrose srityse suderinami tik esminiai principai. Nustatyti veiksmingus, proporcingus ir atgrasančius teisių gynimo būdus galima tik konkrečioje valstybėje ir konkrečioje situacijoje.

3.4.2 Lietuvos muitinės veiklos perspektyvos

Lietuvoje INT apsaugą reguliuoja tarptautiniai susitarimai, ES teisės aktai ir Lietuvos Respublikos teisės aktai. *Muitų teisės aktai* – Europos Bendrijos muitų teisės aktai bei Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių ir Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos, už kurių įgyvendinimą atsakinga muitinė, taip pat teisės aktai, kuriuos muitinė leidžia naudodamasi jos veiklą reglamentuojančių teisės aktų jai suteiktais įgaliojimais, ir, įgyvendinant Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, muitinės sudaryti susitarimai su kitų valstybių muitinėmis. Apibendrinant, Lietuvos muitinės veiklos perspektyvos neatsiejamos nuo kitų ES muitinių veiklos. Verta trumpai paminėti kas numatoma strategiškai svarbiuose dokumentuose:

- Programa *Muitinė 2020* akcentuoja bendradarbiavimo ir keitimosi informacija būtinybę.

- 2012 gruodžio 10 d. Taryba priėmė rezoliuciją dėl *Muitinės veiksmų plano 2013-2017 metams*. Minėtina tai, kad šiandien ES muitinių veiklos plane siekiama tokių strateginių tikslų kaip – veiksmingas esamų teisės aktų įgyvendinimas ir naujų teisės aktų priėmimas užtikrinant intelektinės nuosavybės teisių apsaugą, visapusiška kova su prekyba prekėmis, pažeidžiančiomis INT, bendradarbiavimas tarp ES vykdančiųjų ir teisėsaugos institucijų stebint situaciją apie INT pažeidimus ir kovojant su jais. Plane akcentuojamas pareigūnų tobulinimasis, keitimosi patirtimi būtinybė. Lietuvoje tokios priemonės taip pat įgyvendinamos: stebima tendencija apjungti informacines sistemas (policijos, muitinės, įvairius registrus), tačiau tokiu atveju būtina užtikrinti kitų susijusių teisės aktų taikymą, pavyzdžiui, užtikrinti duomenų apsaugą. Išvada ta, kad Lietuvoje diegiami instrumentai atitinkantys ES strateginius dokumentus.

Muitinė būdama pasienio kontrolės institucija vėliau tampa ir trečiaja šalimi, kai ginčas pasiekia teismą, todėl atidus teisės aktų taikymas itin svarbus. Verta pasakyti, kad muitinės pareigūnams nepakanka išmanyti tik tuos teisės aktus, kurie tiesiogiai susiję su muitų mokėjimais, intelektinės nuosavybės apsauga. Jiems tenka išmanyti nemažai tarptautinių teisės aktų. Pavyzdys - 2013 m. rugsėji

⁴⁵ 2009 m. vasario 12 d Teisingumo teismo sprendimas byloje byloje C-93/08 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CJ0093:LT:HTML>

⁴⁶ LR Administracinių teisės pažeidimų kodeksas http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=463861

Lietuvos muitinė sulaikė iš Honkongo siųstą 600 ml stiklinį butelį su vynu užpildyta gyvate. Prekė sulaikyta įtarus, jog ji gabenama pažeidžiant Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijos (CITES konvencijos) nuostatas (Muitininkai pašto...2013). Apibendrinant galima teigti, kad muitinės pareigūnams keliamas uždavinys išmanyti nacionalinių, tarptautinių teisės aktų nuostatas. Kitaip tariant, muitinio tikrinimo metu nustatyti INT pažeidimus tik vienas iš uždavinių. Muitinė kontrolė apima įvairiapusę sienų apsaugą.

Išvada ta, kad nors deklaruojama, kad muitinė prisideda prie to, kad nesaugios prekės nepatektų į ES rinką, tačiau realiai muitinė gali tokių prekių patekimą pristabdyti teisės aktais apibrėžtiems terminams. Tam, kad IN pažeidžiančios (preziumuojama, kad tuo pačiu ir galimai nesaugios) prekės nepatektų į rinką būtina, kad prekių ženklų savininkai atliktų tam tikrus aktyvius veiksmus ir prisiimtų atsakomybę.

Teigiama, kad muitinės veikia priešakinėse linijose užtikrinant IN teises pasienyje. Tam, kad šią savo užduotį jos atliktų veiksmingai, reikalingas aktyvus teisių turėtojų įsitraukimas. Bendradarbiavimas – pats efektyviausias ginklas šioje kovoje su IN teisių pažeidimais: dėka pateiktos informacijos, muitinės gali lengviau identifikuoti prekes ir imtis būtinų veiksmų. Taigi, IN teisių turėtojai gali kreiptis į muitinę prašydami sulaikyti prekes, kurios kaip įtariama pažeidžia INT⁴⁷.

Teorinėje darbo dalyje minėta, kad teisės į INT (kaip subjektinė teisė) susideda iš kelių struktūrinių dalių. LR Prekių ženklų įstatymo septintame skirsnyje⁴⁸ detalizuojamos prekių ženklo registracijos suteikiamos teisės. Esmė ta, kad INT teisės savininkas turi išimtinę teisę uždrausti kitiems asmenims be jo sutikimo komercinėje veikloje naudoti bet kokį žymenį, kuris yra tapatus ar klaidinamai panašus į įregistruotą ženklą. Darbo autorės nuomone, teisinis reglamentavimas atitinka doktrinoje išskiriamas struktūrines dalis:

- subjektas turi teisę naudoti prekės ženklą pats arba leisti naudoti kitiems,
- subjektas turi teisę drausti visiems kitiems asmenims naudoti atitinkamą ženklą,
- subjektas turi teisę kreiptis į teismą su reikalavimu apginti pažeistą teisę į prekių ženklą, jeigu naudojami tapatūs arba klaidinamai panašūs prekių ženklai.

Muitinė dalyvauja INT apsaugoje kaip institucija, užtikrinanti sąžiningą prekių ženklų naudojimą. Kaip jau ne kartą minėta, INT teisių turėtojai gali kreiptis į muitinę imtis veiksmų ir apsaugoti jų teises pasienyje⁴⁹. Tokiu būdu muitinės padeda INT teisių turėtojams tarptautinėje erdvėje apsaugoti savo prekes, nes kitaip jie neturėtų galimybės kontroliuoti INT teises pažeidžiančių prekių patekimo į tam tikrą (šiuo atveju – ES) rinką. Tam, kad muitinė veiksmų imtųsi būtinas prašymo pateikimas ir atsakomybės prisiėmimas. Kita vertus, muitinės pareigūnų darbe veiksmų laisvės

⁴⁷Defend your rights. 2014. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs_controls/counterfeit_piracy/right_holders/index_en.htm

⁴⁸ LR prekių ženklų įstatymas http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=437978

⁴⁹Customs action to tackle IPR infringing goods – Frequently Asked Questions . [Žiūrėta 2013-01-14]. Prieiga per internetą:http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-738_en.htm

praktiškai nėra – kiekvienas mechanizmas, procedūra griežtai reglamentuota, tiek veiksmai, tiek terminai riboti. Taip siekiama užtikrinti ne tik viešąjį interesą, bet kur kas labiau – užtikrinti sąžiningų (bona fide) verslininkų prekybą.

Išvada ta, kad jei prekių ženklo savininkas nepakankamai aktyviai gina teises į intelektinę nuosavybę (per nustatytus terminus neįvykdo pareigos pateikti prašymą, sutikimus, vertimus ir pan.), muitinė negalės užtikrinti nei ko, kaip teisių savininko, nei visuomenės interesų, t.y. negalės sustabdyti prekės judėjimo per sieną. Muitinei nėra suteikti įgaliojimai spręsti, prisiimti atsakomybę ir įvertinti, ar gabenamos prekės pažeidžia intelektinės nuosavybės teises- muitinė gali įtarti, tačiau galutinį sprendimą priima prekės ženklo savininkas. Galima apibendrinti, kad muitinė užtikrina prigimtinių teisių teorijos akcentuojamą aspektą- kiekvienas turi teisę į tai, ką savo darbu sukūrė, tiesa, keliamos papildomos sąlygos – vienu asmenų subjektinių asmenų teisės užtikrinamos tiek, kiek neriboja kitų asmenų teisių.

Nuo 2014 m. Muitinei suteikti įgaliojimai vykdyti funkcijas ir priimti sprendimus įgyvendinant INT apsaugos reglamentą. Jei iki 2014 m. esminiai INT apsaugos principai buvo nustatyti LR Muitinės įstatyme, tai nuo 2014 m. kovo 25 d. LR Muitinės įstatymo teisės normų turinio analizė parodė, kad Muitinės departamentui suteikiami įgaliojimai ne tik vykdyti Intelektinės nuosavybės apsaugos reglamente nurodyto kompetentingo muitinės padalinio funkcijas, teikti šiame reglamente nurodytą informaciją Europos Komisijai, bet ir kitais Intelektinės nuosavybės apsaugos reglamente ir (arba) jį įgyvendinančiuose Europos Sąjungos teisės aktuose numatytais atvejais, kai Europos Sąjungos valstybėms narėms suteikta sprendimo priėmimo teisė ir (arba) paskirtos įgyvendinti priemonės, sprendimus priima ir atitinkamų priemonių įgyvendinimą užtikrina Muitinės departamentas. Taigi, LR Muitinės departamentas turi įgaliojimus priimti reikšmingus sprendimus koordinuojant INT apsaugą. Kitaip tariant, įstatyme nedetalizuojamas prašymų teikimas ar muitinės priežiūros taikymas kaip buvo ankstesniame LR Muitinės įstatyme. Darbo autorės nuomone naujasis teisinis reglamentavimas įneša daugiau aiškumo – muitinės priežiūros priemonės numatoma detalizuoti žinybiniuose aktuose, be to, pasikeitus ES teisės aktų nuostatoms, muitinė operatyviai galės priimti atitinkamus sprendimus.

IŠVADOS

Apžvelgus teorinius teisių į intelektinę nuosavybę apsaugos aspektus, pristačius esmines teorijas, išanalizavus pagrindinius teisės aktus iki ir po 2014 m., darytinos tokios išvados:

1. Intelektinė nuosavybė ypatinga tuo, kad ji sukurta dėka išskirtinės žmogaus savybės intelekto. Ginant intelektinę nuosavybę pirmenybė teikiama kūrėjo interesams, t.y. jis turi teisę į tai, ką savo intelektu, darbu ir pastangomis sukūrė, nepaisant to šias subjektines teises riboja kitų asmenų subjektinės teisės.
2. Teisinis reglamentavimas atspindi INT apsaugos filosofiją, kad turimos teisės į objektą garantuojamos valstybės prievarta, t.y. yra saugomos valstybinių institucijų. Šiuo atveju muitinė būdama ES rinkos sergėtoja užtikrina, kad prekės pažeidžiančios INT teises į rinką nepatektų.
3. INT apsauga nėra besąlyginė, neribota. Šiandien intelektinės nuosavybės teisių apsaugai (savininko teisėms) teikiamas prioritetas, tačiau ieškoma balanso su viešuoju interesu. Teisės normų turinio analizė rodo, kad laikomasi principo užtikrinti visuomenės, muitinės, INT teisių savininkų ir verslininkų (prekių savininkų) interesų balansą.
4. Teisiškai įtvirtinti šiuolaikiniai vadybos instrumentai leidžia efektyviau užtikrinti INT apsaugą –muitinė, prekių ženklo savininkas ir kiti prekės įvežimo į muitų teritoriją procese dalyvaujantys asmenys įpareigojami operatyviai, šiuolaikiškais priemonėmis keistis aktualia informacija, pavyzdžiui, prekių nuotraukomis, detalia informacija apie prekę, jos gabenimo maršrutus, kainą ir pan. Visa tai sudaro prielaidas efektyvesnei INT apsaugai.
5. Kai nėra INT savininko prašymo taikyti muitinės priežiūros priemones, muitinė, turėdama įtarimą, gali sulaikyti prekes, tačiau tokiu atveju turi būti surastas teisių savininkas, jam pateikta informacija ir sudaryta galimybė pateikti prašymą taikyti priežiūros priemones.
6. Kai kuriose šalyse narėse iki 2014 m. sunaikinimo procedūra apskritai nebuvo taikoma, tuo tarpu nuo 2014m. ir šios šalys įpareigojamos procedūrą taikyti. Šiose šalyse ypač bus jaučiamas reglamento pakeitimo poveikis, nes prekės bus sunaikinamos, maža to apie smulkių siuntų sunaikinimą prekių ženklo savininkui nebus pranešta (nes preziumuojama, kad to jis paprašė teikdamas prašymą saugoti jo INT).
7. Darbe iškelta hipotezė (vieninga ES muitinės politika leidžia veiksmingai užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių turėtojų apsaugą) patvirtinta tik iš dalies: dėka vieningo teisinio reglamentavimo muitinė gali padėti užtikrinti intelektinių teisių apsaugą, tačiau tam reikalingas aktyvus teisių turėtojų dalyvavimas, taip pat glaudus muitinių bendradarbiavimas. Nei pati muitinės politika savaime, nei vienos šalies muitinės pareigūnai, kad ir kaip nuosekliai

ir atidžiai jie taikytų teisinius instrumentus nebūtų pajėgūs užkirsti kelią, kad intelektinės nuosavybės teisės pažeidžiančios prekės nepatektų į rinką.

8. Nors deklaruojama, kad muitinės taikomos priežiūros priemonės yra nemokamos, tačiau teisių apsauga neabejotinai susijusi su papildomomis išlaidomis. Teisės aktų leidėjas numatė, kad pirmiausia INT teisės savininkas privalo pateikti muitinei detalią informaciją apie originalios prekės, jos pakuotės požymius, logistikos maršrutą, vertę ir pan., be to, jis privalo pasirūpinti vertimais, susijusiomis išlaidomis. Taigi, teisių į intelektinę nuosavybę apsauga susijusi su tiesioginėmis ir netiesioginėmis išlaidomis.
9. Po 2014m. įsigaliojus naujam reglamentui, nacionalinėje teisėje (LR Muitinės įstatyme) Muitinės departamentui suteikti įgaliojimai priimti reikšmingus sprendimus koordinuojant INT apsaugą. Įstatyme nedetalizuojamas prašymų teikimas ar muitinės priežiūros taikymas kaip buvo ankstesniame LR Muitinės įstatyme, tokiu būdu naujasis teisinis reglamentavimas įneša daugiau aiškumo – muitinės priežiūros priemonės numatoma detalizuoti žinybiniuose aktuose, be to, pasikeitus ES teisės aktų nuostatoms, muitinė operatyviai galės priimti atitinkamus sprendimus.

LITERATŪRA

1. 1948 m. gruodžio 10 d. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, rezoliucija 217 A (III) [Žiūrėta 2014-01-24]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=278385&p_query=&p_tr2=
2. 2000 m. liepos 18 d. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas nr. VIII-1864. [Žiūrėta 2014-01-17]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=465506
3. 2000 m. liepos 5 d. LR Konstitucinio teismo Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214 (10) straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, (Valstybės žinios 2000, nr 56-1669)
4. 2000 m. spalio 10 d. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas Nr. VIII-1981 [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=437978
5. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/2003 dėl muitinės veiksmų, atliekamų su prekėmis, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant tam tikras intelektinės nuosavybės teises, ir priemonių, kurių turi būti imamasi prekių atžvilgiu nustatčius, kad jos pagamintos pažeidžiant tokias teises. [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=lt&lng1=lt,en&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=285854:cs&page=1&hwords>
6. 2004 m. balandžio 27 d. LR Muitinės įstatymas nr. IX-2183 [Žiūrėta 2014-04-17]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=468569
7. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo. [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:17:02:32004L0048:LT:PDF>
8. 2004 m. gegužės 24 d. Muitinės Departamento prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos generalinio direktoriaus įsakymas Nr. 1B-549 Dėl prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, neišleidimo, sulaikymo, saugojimo, apžiūros ir pavyzdžių ėmimo taisyklių patvirtinimo. [Žiūrėta 2014-01-17]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=234200
9. 2004 m. spalio 21d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1891/2004 nustatantis Tarybos reglamento (EB) Nr. 1383/2003 dėl muitinės priežiūros priemonių, taikomų prekėms, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant tam tikras intelektinės nuosavybės teises, ir priemonių, kurių turi būti imamasi prekių atžvilgiu nustatčius, kad jos pagamintos pažeidžiant tokias teises, įgyvendinimo nuostatas. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:328:0016:0049:LT:PDF>

10. 2005 m. balandžio 15 d. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus Įsakymas Nr. 1B-288 Dėl muitinės neišleistų arba sulaikytų prekių, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, sunaikinimo taisyklių patvirtinimo. [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą: <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=C788AF42-7E6A-4B68-BDE4-A22ED733439C>
11. 2007 m. kovo 6 d. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus Įsakymas Nr. 1B-186 Dėl Muitinės departamento generalinio direktoriaus 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymo nr. 1b-1180 „Dėl muitinės prižiūrimų prekių sunaikinimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo. [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą: <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=0F3CC720-0DF2-45DF-A34C-784C32BAB248>
12. 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/95/EB valstybių narių teisės aktams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti [Žiūrėta 2014-01-10]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:299:0025:01:LT:HTML>
13. 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 450/2008 dėl Bendrijos muitinių kodekso (Modernizuotas muitinės kodeksas) (OL L 145, 2008 6 4). [Žiūrėta 2014-01-17] Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:145:0001:0064:LT:PDF>
14. 2010 m. gegužės 17 d. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos generalinio direktoriaus įsakymas Nr. 1B-334 *Lietuvos Respublikos Muitinės veiklos strategija 2011–2015 metams* [Žiūrėta 2014-01-17]. Prieiga per internetą: http://www.cust.lt/mport/failai/veikla/Veiklos_strategija/strategija_2011_2015.pdf
15. 2012 m. sausio 4 d. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus Įsakymas Nr. 1B-8 Dėl prekių sulaikymo Lietuvos respublikos muitinėje taisyklių patvirtinimo. [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą: <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=8CECAF3F-CB4B-4ACA-A70F-B918A499A5EB>
16. 2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013 dėl muitinės atliekamo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/2003. [Žiūrėta 2014-01-20] Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:181:0015:0034:LT:PDF>
17. 2013 m. gruodžio 4 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 1352/2013 kuriuo

- nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 608/2013 dėl muitinės atliekamo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo numatytos formos [Žiūrėta 2014-01-20] Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:341:0010:0031:LT:PDF>
18. 2013 m. kovo 19 d. Tarybos rezoliucija (2013/C 80/01) Dėl 2013–2017 m. ES kovos su intelektinės nuosavybės teisių pažeidimais muitinės veiksmų plano. [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:080:0001:0007:LT:PDF>
19. 2014 m. vasario 17 d. Muitinės departamento generalinio direktoriaus įsakymas Nr. 1B-100 Dėl Informavimo apie veiksmus su prekėmis, laikytinomis pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, taisyklių patvirtinimo. [Žiūrėta 2014-02-28]. Prieiga: <https://www.etar.lt/portal/forms/legalAct.html?documentId=f3570fe0994111e3bdd0a9c9ad8ce1bf>
20. Altemöller F. Towards an international regime of supply chain security: an international relations perspective [Žiūrėta 2012-04-27] Prieiga per internetą: <http://www.worldcustomsjournal.org/media/wcj/-2011/2/Altemoeller.pdf>
21. Arlauskas S. (2013) Ką nagrinėja teisės filosofija ir kuo ji skiriasi nuo teisės teorijos . [Žiūrėta 2014-01-14]. Prieiga per internetą: <https://moodle.ttvam.lt/course/info.php?id=541>
22. Authorised Economic Operators - Query page (duomenų bazė) [Žiūrėta 2014-01-27] Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/eos/aeo_consultation.jsp?Lang=en&range=25&certificatesTypes=AEOC&certificatesTypes=AEOF&certificatesTypes=AEOS&offset=3&expand=true
23. Bagdonienė D., Daunorienė A., Simanavičienė A. *Nevyriausybių organizacijų veiklos kokybės ir efektyvumo vertinimas*// *Ekonomika ir vadyba*, 2011, nr. 16, <http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/16/1822-6515-2011-0654.pdf>
24. Case 192/73. Judgment of the Court of 3 July 1974. Van Zuylen frères v Hag AG. Prieiga per internetą: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61973J0192
25. Convention Establishing the World Intellectual Property Organization (Signed at Stockholm on July 14, 1967 and as amended on September 28, 1979. [Žiūrėta 2014-01-10] Prieiga per internetą: http://www.wipo.int/treaties/en/convention/trtdocs_wo029.html#P50_1504
26. Customs action to tackle IPR infringing goods – Frequently Asked Questions . [Žiūrėta

- 2014-01-14]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-738_en.htm
27. Čekanavičius A. (2012) ES Teisinės ir institucinės aplinkos evoliucija įgyvendinant intelektinės nuosavybės teises [Žiūrėta 2014-01-14] Prieiga per internetą: http://www.vpb.gov.lt/docs/20120910_13.pdf
28. Defend your rights. 2014. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/right_holders/index_en.htm
29. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento pasiūlymas kuriuo nustatoma 2014–2020 m. Europos Sąjungos muitų ir mokesčių srities veiksmų programa (FISCUS) ir panaikinami sprendimai Nr. 1482/2007/EB ir Nr. 624/2007/EB [Žiūrėta 2014-01-17]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0706:FIN:LT:PDF>
30. Europos pramoninės nuosavybės teisių strategija. KOM(2008) 465. [Žiūrėta 2014-01-10]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0465:FIN:lt:PDF>
31. Intelektinės nuosavybės teisių apsauga. 2012 m. muitinės ES pasienyje sulaikė 1 mlrd. EUR vertės padirbtų prekių. [Žiūrėta 2014-01-17]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-761_lt.htm
32. Išaugę klastočių sulaikymo atvejai skatina didesnę dėmesį intelektinės nuosavybės apsaugai [Žiūrėta 2014-04-17]. Prieiga per internetą: <http://www.veidas.lt/isauge-klastociu-sulaikymo-atvejai-skatina-didesni-demesi-intelektines-nuosavybes-apsaugai>
33. Kasparevičius P., Ulozas R. V. (2007) Intelektinė nuosavybė
34. Kiškis M. (2011a) Intelektinės nuosavybės teisinė apsauga elektroninėje erdvėje. Vilnius, 82p.
35. Kiškis M. (2011b) Intelektinės nuosavybės teisinė apsauga elektroninėje erdvėje [Žiūrėta 2014-01-10]. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_Metodine_priemone_Intelektines_nuosavybes_teisine_apsauga.pdf
36. Klimkevičiūtė D. Plačiai žinomų prekių ženklų teisinės apsaugos ribos: teisinio reguliavimo problemos. *Jurisprudencija*, 2009, 1(115), p. 267–294
37. Laurinavičius A. (2009) Intelektinės nuosavybės apsauga tarptautinėje prekyboje. 269p.
38. Laurinavičius A. *Komerciniai ženklai kaip tarptautinės rinkos apsaugos konceptas/* Intelektinė ekonomika 2008 Nr. 1(3) p.29-40 [Žiūrėta 2014-01-17]. Prieiga per internetą: <http://www3.mruni.eu/~int.economics/3nr/Laurinavicius.pdf>

39. Laurinavičius A. *Modernization of intellectual property protection to ensure consumers rights*// Intelektinė ekonomika 2012 Nr. 4(16), p. 427-438.
40. Lietuvos muitinės struktūra. [Žiūrėta 2014-04-17]. Prieiga per internetą:
<http://www.cust.lt/web/guest/strukturakontaktai/lmstruktura>
41. Lietuvos Respublikos Muitinės 2012 metų sausio–gruodžio mėnesių veiklos ataskaita. [Žiūrėta 2014-04-10]. Prieiga per internetą:
http://www.cust.lt/mport/failai/veikla/veiklos_kryptys/2012_Ataskaita_metine.pdf
42. LR Administracinių teisės pažeidimų kodeksas
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=463861
43. Malinauskas J. (2014) Prekių klastotojų gudrybės: kodėl originalą nuo plagiato sunku atskirti 2014-02-21. Prieiga per internetą:
<http://www.delfi.lt/gyvenimas/archive/print.php?id=64080274>
44. Manual for the Completion of Applications for Action and Extension Requests 2014.02 [Žiūrėta 2014-02-28]. Prieiga per internetą:
http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/count_erefeit_piracy/right_holders/manual-application-for-action_en.pdf
45. Mizaras V. Intelektinės nuosavybės teisių gynimo reguliavimo novelos: Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB – materialiniai teisių gynimo būdai, neturintys kompensacinio poveikio. Teisė 2007, nr.63 [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą:
<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367163990323/DS.002.0.01.ARTIC>
46. Muitininkai pašto siuntose aptiko ir klastočių, ir gyvatę [Žiūrėta 2014-01-17]. Prieiga per internetą: <http://www.alfa.lt/straipsnis/15152866/muitininkai-pasto-siuntose-aptiko-ir-klastociu-ir-gyvate#ixzz2rE0YOY9f>
47. Naujasis reglamentas dėl muitinės vykdomo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo – kas naujo laukia prekių klastotojų? [Žiūrėta 2014-04-17]. Prieiga per internetą: <http://metidalawfirm.wordpress.com/2013/10/24/naujasis-reglamentas-del-muitines-vykdomo-intelektines-nuosavybes-teisiu-vykdomo-uztikrinimo-kas-naujo-laukia-prekiu-klastotoju/> <http://lt.triniti.ee/archives/3852>
48. Naujovėms atvira, □ Šiuolaikiška Europa, COM(2006) 589 galutinis <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0589:FIN:LT:PDF>
49. Navickas V. (2008) Europos sąjungos rinkų ypatumai. Kaunas, 184 p.
50. Nekokybiškoms prekėms išleidžiame milijonus, 2013 09 18. [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą: <http://www.veidas.lt/nekokybiskoms-prekems-isleidziame-milijonus/print/>

51. Operacija „Sandėlis“. Plataus masto bendra muitinių operacija padėjo išvengti didelių ES ir valstybių narių biudžetų nuostolių, 2014-01-21 Prieiga per internetą:
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-37_lt.htm
52. Property Rights (IPRs)// Customs Blueprints. [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą:
http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/common/publications/info_docs/customs/customs_blueprint_en.pdf
53. Protecting Intellectual Property Rights: Customs detain €1 billion worth of fake goods at EU borders in 2012 [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą:
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-761_en.htm?locale=en
54. R. Birštonas, D. Klimkevičiūtė ir kt. (2010) Intelektinės nuosavybės teisė, Vilnius. 816 p.
55. Ramanauskas G. (2007) Intelektinės nuosavybės gynimo naujovės// Juristas. [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą: <http://www.verslobanga.lt/lt/leidinys.printer/45e203089d8d1>
56. Report on EU Customs Enforcement of Intellectual Property Rights. Results at the EU border 2012. [Žiūrėta 2014-01-14]. Prieiga per internetą:
http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/count_erefeit_piracy/statistics/2013_ipr_statistics_en.pdf
57. Report on the implementation of the EU Customs Action Plan to Combat Intellectual Property Right Infringements for the Years 2009 to 2012. 2012-10-23. [Žiūrėta 2014-01-17]. Prieiga per internetą:
http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/report_action_plan_en.pdf
58. Stonkienė M. (2011) Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius. 300p. [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą:
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_Stonkiene_autoriu_teise.pdf
59. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija (2008-05-09) [Žiūrėta 2014-02-28]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0047:0199:lt:PDF>
60. Teisės aktų pakeitimų apžvalga 2014 m. vasario 15 – kovo 15// Muitų teisė praktikams nr. 16, 2014 kovo mėn., p. 2-3
61. Teisingumo teismo sprendimas byloje C-93/08. [Žiūrėta 2014-01-12] Prieiga per internetą:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CJ0093:LT:HTML>
62. The Prize winners of the Plagiarius-Competition 2014. [Žiūrėta 2014-02-21]. Prieiga per internetą: http://plagiarius.de/e_awards_plag2014_2.html
63. Vaišvila A. (2000) Teisės teorija. Vilnius. 376p. Prieiga per internetą:

[http://www.andriuz.skynet.lt/knygos/Teise/Teises%20Teorija%20\(Vaisvila,%202000\).pdf](http://www.andriuz.skynet.lt/knygos/Teise/Teises%20Teorija%20(Vaisvila,%202000).pdf)

64. Vaišvila A. (2004) Teisės teorija. Vilnius: Justitia, p. 422.
65. Viešūnaitė V. (2013) Kova su padirbinėjimu: ES įrankiai prieš ir po reformos. [Žiūrėta 2014-01-17]. Prieiga per internetą: http://www.vpb.gov.lt/docs/20131217_2.pdf

Aleknaitė – Jasiukaitienė N. Europos Sąjungos muitinė saugant intelektinės nuosavybės teises: teisinio reglamentavimo tendencijos. Vadovas prof. dr. Alfonsas Laurinavičius. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, Ekonomikos Ir Verslo Institutas, 2014. – 89 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuojama muitinės priežiūros priemonių, ginant intelektinę nuosavybę, teisinio reglamentavimo situacija ir tendencijos. Pristatytos esminės prielaidos, paskatinusios teisinės bazės pokyčius, išanalizuota kaip jos atsispindi naujuose teisės aktuose.

Pirmoje darbo dalyje pristatomi esminiai teoriniai aspektai, kuriais remiantis bus analizuojamos muitinės priežiūros priemonės saugant teises į intelektinę nuosavybę. Antroje dalyje analizuojami ES teisės aktai, reglamentuojantys INT teisių apsaugą, akcentuojant INT subjektų ir muitinės teisinę padėtį (teises, pareigas).

Trečioje darbo dalyje pristatoma situacija Lietuvoje – analizuojami statistiniai prekių sulaikymo duomenys, pristatomi numatomi muitinės funkcijų pokyčiai.

Pagrindiniai žodžiai: intelektinės nuosavybės teisės, subjektinė teisė, subjektinė pareiga, muitinės priežiūros priemonės.

Aleknaitė – Jasiukaitienė N. European Union Customs Enforcement of Intellectual Property Rights: Regulatory Trends. Academic adviser prof. dr. Alfonsas Laurinavičius. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Finance Management, Institute of Economics and Business, 2014. – 89 pages.

ANNOTATION

Situation and tendencies of legal regulation of protection of intellectual property rights by means of customs enforcement has been analysed in master thesis. The main assumptions, which lead to changes of legal regulation have been presented, also analysis was made seeking to constitute how this is reflected in new legal acts.

In the first chapter the main theoretical aspects, which later been used for analysis of protection of intellectual property rights by means of customs enforcement were presented. The second part is devoted to analyse legal acts related to protection of rights to intellectual property, while emphasising legal position of rights owners and Customs (rights and obligations). The third part is devoted to analyse statistical situation of detention of goods, as well as changes of customs functions.

Key words: intellectual property rights, subjective right, subjective duty, means of custom enforcement.

SANTRAUKA

Nepakankamai užtikrinant teisių į intelektinę nuosavybę apsaugą ne tik pažeidžiamos kūrėjų teisės, bet ir kyla ekonominiai, socialiniai padariniai, kai dėl klastočių įvežimo, ES kasmet prarandama daugybė darbo vietų, maždaug apie 100 000 kasmet, nesumokami mokesčiai, ne mažiau svarbu ir tai, kad rizikuojama saugumu sveikatai, aplinkai.

Muitinė būdama ES sienų sergėtoja neabejotinai prisideda prie INT teisių apsaugos. Anksčiau muitinės kontrolės daugiau dėmesio skyrė fiskaliniams aspektams, tačiau šiandien vis aktualesnė muitinės kontrolės svarba siekiant saugumo (plačiąja prasme) ir aplinkosaugos tikslų.

ES muitinės strateginės direktyvos, apibrėžiančios muitinės veiklos politikos kryptis, numato didinti muitinės vaidmenį padedant užkirsti kelią ir kovojant su klastojimu ir piratavimu, tuo pačiu apsaugant teisėtą prekybą nuo nesąžiningos konkurencijos, užtikrinant piliečių sveikatą ir saugumą, išvengiant žinių (intelektinių produktų) vagysčių bei dėl neteisėtos prekybos, iškreiptų mainų santykių – investavimo praradimų. Taigi siekiama sukurti muitinės veiklos teises, vadybines prielaidas veiksmingai įgyvendinti muitinės apsaugos pasienio ir vidaus kontrolės priemonės netrukdančias teisėtai prekybai.

Keliama hipotezė: vieninga ES muitinės politika leidžia veiksmingai užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių turėtojų apsaugą.

Darbo objektas – intelektinės nuosavybės teisių apsaugos muitinio užtikrinimo priemonėmis teisinis reglamentavimas.

Darbo tikslas – atskleisti muitinio užtikrinimo ypatumus, įvertinti taikomų priemonių efektyvumą bei numatomus teisinio reglamentavimo pokyčius.

Tikslui pasiekti keliami uždaviniai:

1. apibrėžti intelektinės nuosavybės (IN) sampratą, teisinio reguliavimo sritį (reguliavimo objektas, metodas, principai ir kt.), jos savitumus;
2. nagrinėti pramoninės nuosavybės ir prekės ženklų tarpusavio santykį, ypatumus, apsaugos principus;
3. apžvelgti muitinės priežiūros priemones ir jų taikymo sąlygas IN teisių apsaugos srityje, taikomus teisių į intelektinę nuosavybę apsaugos mechanizmus;
4. įvardyti esminius muitinės veiklos, saugant intelektinę nuosavybę, teisinio reglamentavimo pokyčius ir tendencijas ES ir nacionaliniu lygiu.
5. identifikuoti muitinės taikomų instrumentų (apsaugant INT) probleminius aspektus, juos analizuoti sisteminiu metodu, ieškoti galimų sprendimų būdų.

Siekiant išskeltų uždavinių darbe naudojami moksliniai metodai:

- literatūros analizės, apibendrinimo metodai naudoti rengiant teorinę darbo dalį,
- teisės aiškinimo ir taikymo, apibendrinimo metodai naudoti siekiant išanalizuoti ir palyginti iki 2014 m. ir po 2014 m. galiojančius ES reglamentus.
- statistinės analizės, apibendrinimo metodai naudoti siekiant iširti prekių sulaikymo muitinėje situaciją, įvertinti kaip statistiškai stebimos tendencijos atsispindi naujuose teisiniuose dokumentuose, t.y. kokiais būdais bus sprendžiamos praktinės problemos, kylančios muitinėms kovojant su, kaip įtariama pažeidžiant INT teises pagamintų prekių įvežimu.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro 89 puslapiai: įvadas, 3 dalys, išvados, 10 lentelės, 9 paveikslai, 65 literatūros šaltiniai.

SUMMARY

Failure to ensure adequate protection of intellectual property rights (IPR) not only infringes copyrights, but also results in such economic, social circumstances where, due to counterfeits imported, EU is every year deprived of numerous places of employment – approx. 100,000 per year, and taxes are not paid. Just as important is the fact that safety, health, also environment are thereby placed at risk.

Customs, as an EU border guard, is an undoubted contributor to the enforcement of IP rights. Some time ago, customs control used to focus on fiscal aspects; however, today the role of customs in pursuing security (in a broad sense) and environmental objectives is getting more and more significant.

The EU customs strategic directives defining the trends for the customs activities & policy provide for the intended enhancement of the role of customs in preventing as well as fighting forgery and piracy, by protecting lawful trades against unfair competition, ensuring the health and safety of citizens, preventing knowledge (intellectual property) thefts as well as investment losses due to unlawful trade, distorted swap transactions at the same time. So, therefore, the aim is to develop legal and managerial prerequisites for customs operations, to effectively implement the customs protections for the border as well as internal control measures without hindering lawful trades.

The hypothesis brought forward herein is: uniform EU customs policy enables effective assurance of protection of intellectual property rights holders.

Subject of the thesis – legal regulation of protection of intellectual property rights by means of customs enforcement.

The thesis is aimed at disclosing the specifics of customs enforcement, evaluating the effectiveness of the measures currently applied and the intended changes in legal regulation.

The aim is pursued through the following targets:

1. Defining of the concept of intellectual property (IP), the area of legal regulation (subject matter, method, principles, etc. of regulation), its specifics;
2. Analyzing of the interaction between industrial property and trade marks, of the specifics and principles of protection;
3. Viewing over the means of customs enforcement and the conditions for application of such in the area of IP rights protection, over the mechanisms protecting the rights to intellectual property;
4. Providing for the principal changes and trends in the customs operations aimed at protecting intellectual property, also in legal regulations on the EU and national level;
5. Identifying of the issues regarding the customs applied instruments (for protection of IPR), systemic analyzing of the aspects, searching for possible solutions.

The following are the methods applied to pursue the above set targets:

- Literature analysis, generalization methods used for developing of the theoretical part of the thesis;
- Law interpretation and enforcement, generalization methods used to analyze and compare the EU regulations effective before and after the year 2014;
- Statistical analysis, generalization methods used to investigate a goods detention by customs situation in order to evaluate how the statistically observed tendencies reflect in the latest legislation, i.e. what are the methods for dealing with the practical issues faced by customs when fighting importation of goods allegedly produced by infringing IP rights.

This Master-degree thesis is comprised for 89 pages: Introduction, 3 parts, conclusions, 10 tables, 9 figures, 65 references.

PRIEDAI

1 priedas Intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančių teisės aktų vieta ES teisės aktų sistemoje

2 priedas Muitinės priežiūros priemonių taikymo etapai iki 2014 m.

2A priedas 2014 m. Informavimo taisyklių priedais patvirtintos formos

3 priedas ES muitinių veiklos rezultatai 2012: sulaikytos prekės, pažeidžiant IN teises

4 priedas Originali prekė ir falsifikatas

5 priedas Lietuvos Muitinės veiklos vertinimas

6 priedas Prekių sulaikymo ES šalyse narėse apžvalga (2011 -2012 m.)

7 priedas Prekių sulaikymo pagal transporto rūšį (atvejai, kiekiai, vertės) dinamika 2008-2012 m.

8 priedas Paštu siunčiamų prekių atvejai, kiekiai, kilmė

9 priedas 2012m. LR Muitinės sunaikintos nerealizuotinos prekės

Intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančių teisės aktų vieta ES teisės aktų sistemoje (2014-01-01)

Bendra	02 dalis	02.60 poskyris	Esminiai dokumentai
<u>01 Bendrieji, finansiniai ir instituciniai klausimai</u> (aktų skaičius: 1409)			
<u>02 Muitų sąjunga ir laisvas prekių judėjimas</u> (aktų skaičius: 1003)	<u>02.05 Bendrieji dalykai</u> (aktų skaičius: 13) <u>02.07 Statistika</u> (aktų skaičius: 217) <u>02.10 Bendrosios muitinės taisyklės</u> (aktų skaičius: 20) <u>02.20 Pagrindiniai muitų teisės aktai</u> (aktų skaičius: 305) <u>02.30 Bendrojo muitų tarifo taikymas</u> (aktų skaičius: 461) <u>02.40 Specialiosios muitinės taisyklės</u> (aktų skaičius: 199) <u>02.50 Savitarpio pagalba</u> (aktų skaičius: 6) <u>02.60 Procesas ir nuobaudos</u> (aktų skaičius: 10) <u>02.70 Tarptautinis muitinių bendradarbiavimas</u> (aktų skaičius: 66)	02.60.10 Ginčų sprendimas (aktų skaičius: 0) 02.60.20 Bendrijos teisės pažeidimų prevencija (aktų skaičius: 10)	2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013 dėl muitinės atliekamo intelektualinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/2003 (OL L 181, 2013 6 29, p. 15—34) 32013R1352 2013 m. gruodžio 4 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 1352/2013, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 608/2013 dėl muitinės atliekamo intelektualinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo numatytos formos (OL L 341, 2013 12 18, p. 10—31)
<u>03 Žemės ūkis</u> (aktų skaičius: 3335)			
<u>04 Žuvininkystė</u> (aktų skaičius: 1265)			
<u>05 Laisvas darbuotojų judėjimas ir socialinė politika</u> (aktų skaičius: 608)			
<u>06 Įsisteigimo teisė ir laisvė teikti paslaugas</u> (aktų skaičius: 282)			
<u>07 Transporto politika</u> (aktų skaičius: 767)			
<u>08 Konkurencijos politika</u> (aktų skaičius: 1818)			
<u>09 Mokesčiai</u> (aktų skaičius: 186)			
<u>10 Ekonominė ir pinigų politika bei laisvas kapitalo judėjimas</u> (aktų skaičius: 555)			
<u>11 Išorės santykiai</u> (aktų skaičius: 3822)			
<u>12 Energetika</u> (aktų skaičius: 427)			
<u>13 Pramonės politika ir vidaus rinka</u> (aktų skaičius: 1657)			
<u>14 Regioninė politika ir struktūrinių priemonių koordinavimas</u> (aktų skaičius: 394)			
<u>15 Aplinka, vartotojai ir sveikatos apsauga</u> (aktų skaičius: 1951)			
<u>16 Mokslas, informacija, švietimas ir kultūra</u> (aktų skaičius: 459)			
<u>17 Įmonių teisė</u> (aktų skaičius: 121)			
<u>18 Bendra užsienio ir saugumo politika</u> (aktų skaičius: 558)			
<u>19 Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė</u> (aktų skaičius: 679)			
<u>20 Žmonių Europa</u> (aktų skaičius: 25)			

Muitinės priežiūros priemonių taikymo etapai iki 2014 m.

1.Sulaikymas arba neišleidimas	<p><i>Prekių sulaikymo muitinės įstaigose taisyklės (2009 m. balandžio 9 d. Nr. IB-212).</i></p> <p>Pagrindai</p> <p>IN Reglamento 9 straipsnis (vadovaujantis IN subjekto pateiktu prašymu taikyti muitinės priežiūros priemones). Terminas: 10 darbo dienų (gali būti pratęstas papildomai 10 darbo dienų)</p> <p>IN Reglamento 4 straipsnis (muitinės iniciatyva). Terminas: 3 darbo dienos</p>
2. Informavimas	<p><i>Informavimo apie veiksmus su prekėmis, laikytinomis pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises taisyklės (2008 m. gruodžio 31 d. Nr. IB-853).</i></p> <p>Taisyklėmis patvirtintos tokios informavimo formos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pranešimas Muitinės departamentui apie prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant INT, neišleidimą arba sulaikymą 2. Pranešimas INT subjektui apie prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant INT, neišleidimą arba sulaikymą 3. Pranešimas pareiškėjui apie prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant INT, neišleidimą arba sulaikymą 4. Papildomas pranešimas pareiškėjui apie prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant INT, neišleidimą arba sulaikymą 5. Pranešimas deklarantui apie neišleistų arba sulaikytų prekių išleidimą 6. Pranešimas Muitinės departamentui apie neišleistų arba sulaikytų prekių išleidimą/sunaikinimą 7. Pranešimas pareiškėjui apie neišleistų arba sulaikytų prekių išleidimą 8. Pranešimas Muitinės departamentui apie teismo sprendimo dėl neišleistų arba sulaikytų prekių vykdymą <p>Jei prekės sulaikomos vadovaujantis IN Reglamento 9 straipsniu pildomi priedai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pranešimas Muitinės departamentui apie prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant INT, neišleidimą arba sulaikymą 3. Pranešimas pareiškėjui apie prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant INT, neišleidimą arba sulaikymą <p>Jei prekės sulaikomos vadovaujantis IN Reglamento 4 straipsniu (muitinės iniciatyva) pildomas priedas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pranešimas Muitinės departamentui apie prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant INT, neišleidimą arba sulaikymą 2. Per trijų darbo dienų laikotarpį prekės ženklo savininkas turi galimybę pasinaudoti savo teise pateikti Muitinės departamentui prašymą taikyti muitinės priežiūros priemones. Jei jis šia galimybe nepasinaudoja – prekės turi būti paleidžiamos. <p>Prekių ženklų savininkų paieška yra Muitinės departamento kompetencija.</p>
Išleidimas	<p>Jei prekės sulaikytos vadovaujantis IN Reglamento 9 straipsniu yra sunaikinamos ar išleidžiamos pildomi šie priedai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Pranešimas deklarantui apie neišleistų arba sulaikytų prekių išleidimą 6. Pranešimas Muitinės departamentui apie neišleistų arba sulaikytų prekių išleidimą/sunaikinimą 7. Pranešimas pareiškėjui apie neišleistų arba sulaikytų prekių išleidimą

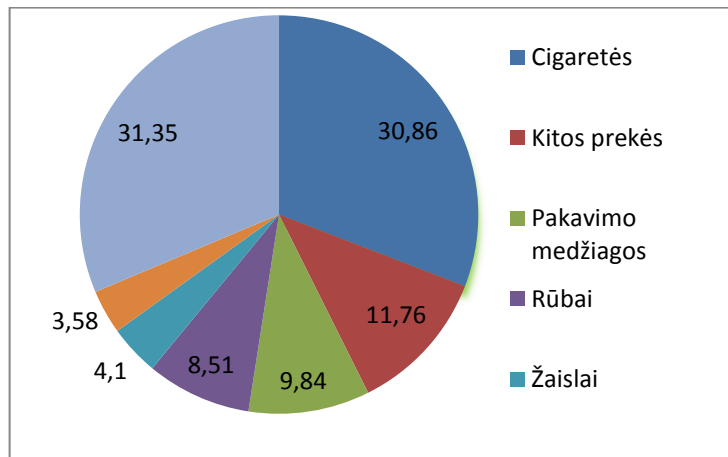
	<p>Jei prekės sulaikytos vadovaujantis IN Reglamento 4 straipsniu yra sunaikinamos ar išleidžiamos pildomi šie priedai:</p> <p>5. Pranešimas deklarantui apie neišleistų arba sulaikytų prekių išleidimą</p> <p>6. Pranešimas Muitinės departamentui apie neišleistų arba sulaikytų prekių išleidimą/sunaikinimą</p>
3. Supaprastintos procedūros įgyvendinimas (prekių naikinimas be teismo sprendimo)	<p><i>Muitinės neišleistų arba sulaikytų prekių, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, sunaikinimo taisyklės (2005 m. balandžio 15 d. Nr. 1B-288)</i></p> <p>Prekių sunaikinimui supaprastinta tvarka yra būtinos sąlygos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. IN teisių savininko iniciatyva; 2. Pažeidėjo sutikimas; 3. Muitinės leidimas ir priežiūra. <p>Prekės, taikant supaprastintą procedūrą, yra naikinamos intelektinės nuosavybės teisių subjekto (prekės ženklo savininko) sąskaita ir atsakomybe, ty. jis atsakingas už prekių, pagamintų pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises sunaikinimo organizavimą</p>
4. Teisminės procedūros įgyvendinimas	

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Intelektinės nuosavybės paskaitų medžiaga

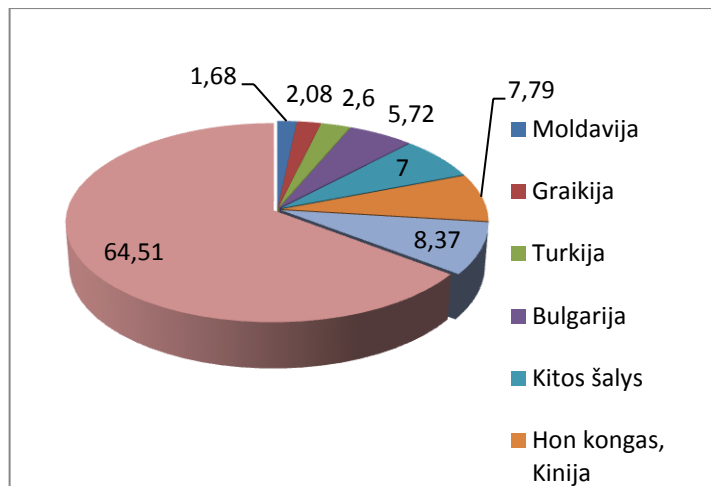
2014 m. Informavimo taisyklių priedais patvirtintos formos

1. Pranešimas **deklarantui arba prekių turėtojui** apie prekių laikytinų pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, **sulaikymą (neišleidimą)**
2. Pranešimas **muitinės departamentui** apie prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, **sulaikymą (neišleidimą)**
3. Pranešimas **intelektinės nuosavybės teisių savininkui** apie prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, **sulaikymą (neišleidimą)**
4. **Papildomas pranešimas pareiškėjui** apie prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, **sulaikymą (neišleidimą)**
5. Pranešimas muitinės departamentui apie sulaikytų (neišleistų) prekių **išleidimą (sunaikinimą)**
6. Pranešimas **pareiškėjui** apie sulaikytų (neišleistų) prekių išleidimą (sunaikinimą)
7. Pranešimas **pareiškėjui** apie prekių, laikytinų pagamintomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, **sulaikymą (neišleidimą)**
8. Pranešimas **muitinės departamentui** **apie teismo sprendimo** dėl sulaikytų (neišleistų) prekių **vykdymą**

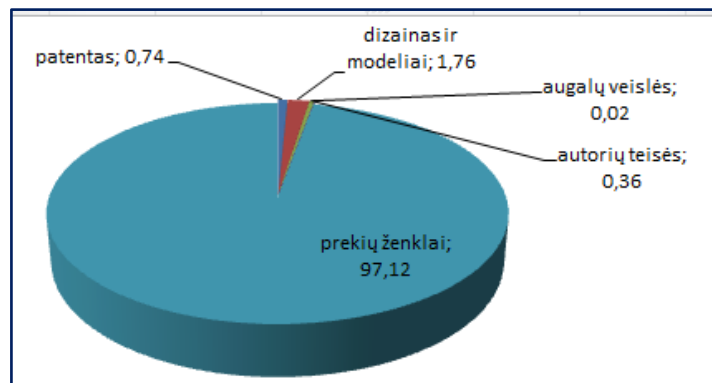
ES muitinių veiklos rezultatai 2012: sulaikytos prekės, pažeidžiant IN teises

1 Pav. Prekių, sulaikytų dėl IN pažeidimų, kategorijos (%)

2 Pav. Prekių, pažeidžiančių IN teises kilmės šalys (%)

3 Pav. IN pažeidimų rūšys (pagal vertę)

Šaltinis: Report on EU customs enforcement of intellectual property rights. Results at the EU border 2012. [Žiūrėta 2014-01-14]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics/2013_ipr_statistics_en.pdf

Originali prekė ir falsifikatas

Prekė		Gamintojas
1. Medicininis aparatas		<p>Originalas: Zimmer MedizinSysteme GmbH, Neu-Ulm, Germany</p> <p>Falsifikatas: : Shenzhen PRT Import Export Co., Ltd., PR China</p>
2. Aukšto slėgio plovykla		<p>Originalas: Alfred Kärcher GmbH & Co. KG, Winnenden, Germany</p> <p>Falsifikatas: Wenzhou Haibao Co., Ltd., PR China</p>
3. Šluotos kojo laikiklis		<p>Originalas: SPRiNTUS GmbH, Weissach, Germany</p> <p>Falsifikatas: Distribution: Otto Oehme GmbH, Allersberg, Germany</p>
4. Daržovinių pjaustyklė		<p>Originalas: swizzzProzzz AG, Beckenried, Switzerland</p> <p>Falsifikatas:: Distribution: D-Market Elektronik Hizmetler ve Tic. A.S., Turkey</p>
5. Specialus apdovanojimas „Nuolatinis pažeidėjas“ Led žibintas LED-Torch "LED LENSER M7R" ir Galvos žibintas "LED LENSER H14"		<p>Originalas: Zweibrüder Optoelectronics GmbH & Co. KG, Solingen, Germany</p> <p>Falsifikatas: JRS Technology Co., Ltd., PR China (JRS jau 2013 m buvo apdovanojama šiame plagijavimo konkurse)</p>

Šaltinis: parengta darbo autorės remiantis The Prize winners of the Plagiarius-Competition 2014. Prieiga per internetą: http://plagiarius.de/e_awards_plag2014_2.html

Lietuvos Muitinės veiklos vertinimas

Supaprastinimai, nepopierinė muitinė

Visiškai netenkina					Visiškai tenkina				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- Muitinės procedūrų supaprastinimas

2008 metų apklausa 6,90

2012 metų apklausa 6,77

- Nepopierinė muitinė, procedūras vykdant elektroninėje erdvėje

2008 metų apklausa 6,92

2012 metų apklausa 7,35

Šaltinis: Apklausos apie muitinės teikiamas paslaugas rezultatų apžvalga
http://www.cust.lt/mport/failai/verslui/muitines_konsultacinis_komitetas/2013-02-26_Apklausos_apie_muitines_teikiamas_paslaugas_rezultatu_apzvalga.pdf

Priedas 6

Prekių sulaikymo ES šalyse narėse apžvalga (2011 -2012 m.)

Šalis narė	Atvejų skaičius			Prekių kiekis		
	2011	2012	%	2011	2012	%
Belgija	6.486	6.692	3%	4.297.806	2.310.620	-46%
Bulgarija	914	466	-49%	32.593.339	2.019.180	-94%
Čekija	950	824	-13%	1.861.910	662.429	-64%
Danija	1.445	1.147	-21%	518.006	64.296	-88%
Vokietija	18.205	22.784	25%	2.277.714	2.470.331	8%
Estija	400	278	-31%	355.382	119.962	-66%
Airija	4.165	5.580	34%	146.472	142.110	-3%
Graikija	117	171	46%	9.665.763	941.337	-90%
Ispanija	5.675	5.021	-12%	5.490.037	3.140.722	-43%
Prancūzija	1.070	847	-21%	4.923.690	1.180.438	-76%
Italija	5.135	5.190	1%	29.908.415	6.108.760	-80%
Kipras	158	178	13%	170.914	392.891	130%
Latvija	62	208	235%	1.338.225	986.774	-26%
Lietuva	394	390	-1%	192.715	137.555	-29%
Liuksemburgas	261	246	-6%	59.953	1.282.134	2039%
Vengrija	3.298	4.800	46%	335.112	1.638.059	389%
Malta	131	118	-10%	4.568.054	6.065.155	33%
Nyderlandai	1.802	1.852	3%	5.086.932	1.966.380	-61%
Austrija	3.201	2.344	-27%	97.957	182.046	86%
Lenkija	986	777	-21%	615.621	279.054	-55%
Portugalija	1.990	3.113	56%	1.961.746	279.132	-86%
Rumunija	273	369	35%	1.339.058	2.078.122	55%
Slovėnija	497	555	12%	1.520.522	870.246	-43%
Slovakija	51	78	53%	175.257	235.579	34%
Suomija	201	177	-12%	549.832	279.603	-49%
Švedija	482	322	-33%	68.926	51.980	-25%
Jungtinė karalystė	32.905	25.946	-21%	4.653.454	4.032.550	-13%
Viso:	91.254	90.473	-1%	114.772.812	39.917.445	-65%

Šaltinis: versta iš anglų kalbos Report on EU customs enforcement of intellectual property rights. Results at the EU border 2012. [Žiūrėta 2014-01-14]. Prieiga per internetą:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics/2013_ipr_statistics_en.pdf

Prekių sulaikymo pagal transporto rūšį (atvejai, kiekiai, vertės) dinamika 2008-2012 m.

1 lentelė. Atvejų dinamika

Atveju	2008	%	2009	%	2010	%	2011	%	2012	%
Oro transportu	18.072	36,60	16.698	38,32	18.645	23,5	19.580	21,46	16.754	18,52
Kurjeriais	3.279	6,64	2.308	5,30	2.101	2,66	6.135	6,72	7.936	8,77
Paštu	12.068	24,44	15.003	34,43	48.997	61,93	57.404	62,91	55.933	61,82
Geležinkeliu	102	0,21	57	0,13	85	0,11	173	0,19	3	0,00
Kelių transportu	10.541	21,35	5.714	13,11	5.681	7,18	4.494	4,92	6.156	6,80
Jūriniu transportu	4.655	9,43	3.793	8,70	3.602	4,55	3.469	3,80	3.690	4,08

2 lentelė. Kiekių dinamika

Prekių vnt	2008	%	2009	%	2010	%	2011	%	2012	%
Oro transportu	11.063.148	6,18	18.822.077	15,96	6.312.931	6,11	5.763.876	5,02	5.776.904	14,47
Kurjeriais	818.929	0,46	1.397.349	1,18	3.409.512	3,30	3.392.942	2,96	1.983.909	4,97
Paštu	507.482	0,28	1.124.627	0,95	1.035.443	1,00	1.911.079	1,67	1.071.351	2,68
Geležinkeliu	83.381	0,05	558.424	0,47	272.285	0,26	111.613	0,10	372	0,00
Kelių transportu	21.239.500	11,87	7.493.971	6,35	7.945.411	7,69	25.596.728	22,30	7.684.551	19,25
Jūriniu transportu	144.747.762	80,91	88.562.850	75,08	84.331.346	81,63	77.996.574	67,96	23.400.358	58,62

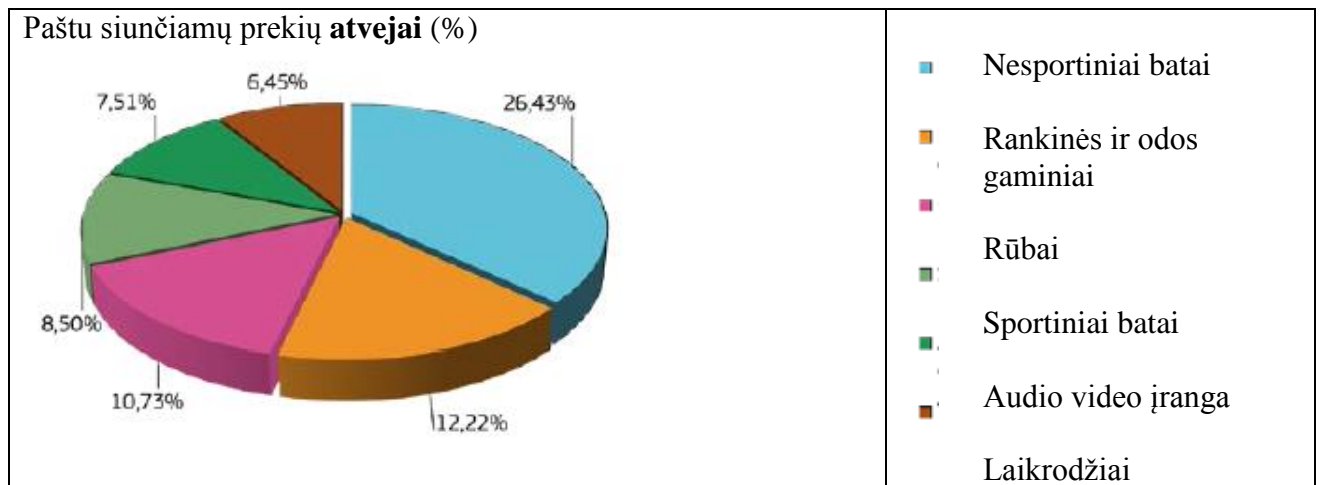
3 lentelė. Sulaikytų prekių verčių dinamika

Vertė eurais (€)	2010	%	2011	%	2012	%
Oro transportu	€ 203.850.984	18,36	€ 196.922.961	15,48	€ 139.394.561	15,54
Kurjeriais	€ 26.950.564	2,43	€ 85.186.803	6,70	€ 42.600.559	4,75
Paštu	€ 36.568.575	3,29	€ 69.591.721	5,47	€ 106.010.670	11,82
Geležinkeliu	€ 3.234.980	0,29	€ 7.036.922	0,55	€ 167.934	0,02
Kelių transportu	€ 109.102.317	9,83	€ 105.569.899	8,30	€ 107.578.619	11,99
Jūriniu transportu	€ 730.012.433	65,76	€ 808.046.488	63,51	€ 501.139.444	55,88

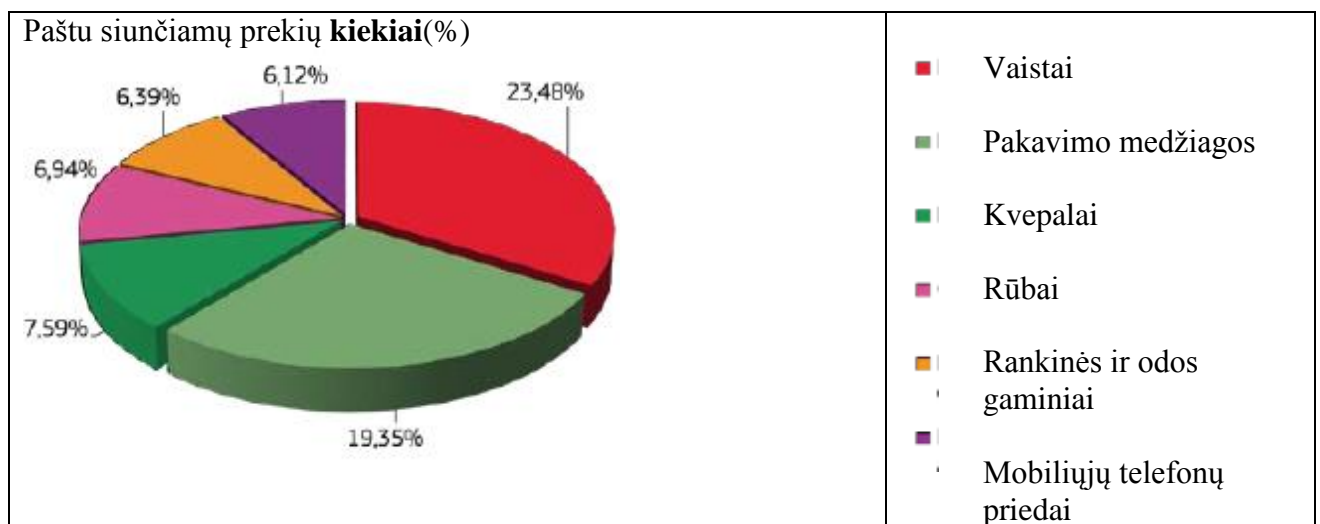
Šaltinis: versta iš anglų kalbos Report on EU customs enforcement of intellectual property rights. Results at the EU border 2012. [Žiūrėta 2014-01-14]. Prieiga per internetą:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics/2013_ipr_statistics_en.pdf

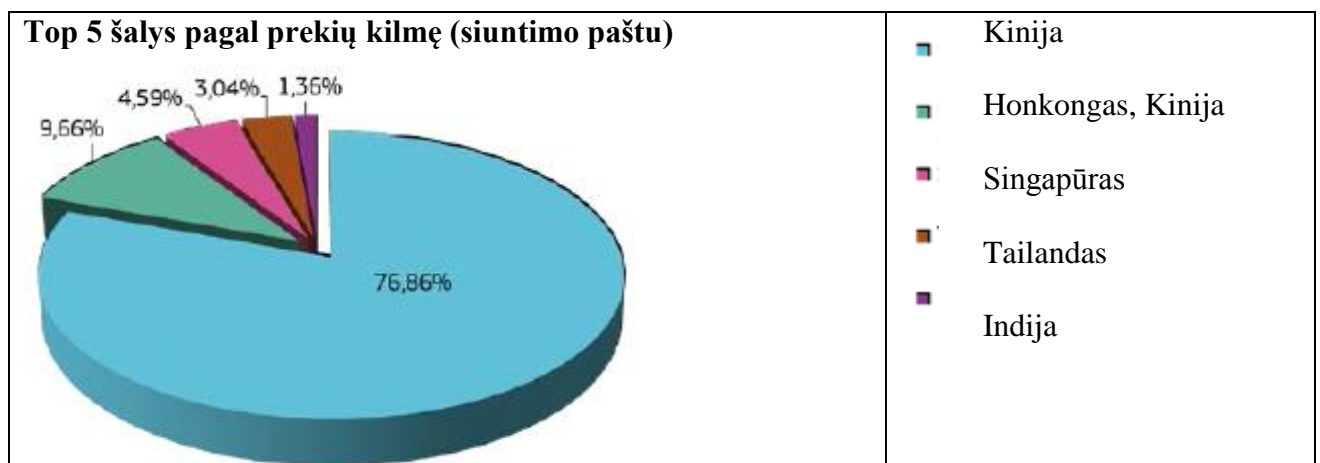
Paštu siunčiamų prekių atvejai, kiekiai, kilmė

Pav. 1 Siunčiant paštu sulaikytų prekių atvejai (%)

Pav. 2 Siunčiant paštu sulaikytų prekių kiekiai (%)

Pav. 3 Siunčiant paštu sulaikytų prekių kilmės šalys

Šaltinis: versta iš anglų kalbos Report on EU customs enforcement of intellectual property rights. Results at the EU border 2012. [Žiūrėta 2014-01-14]. Prieiga per internetą:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics/2013_ipr_statistics_en.pdf

Priedas 9

2012 m. sunaikintos nerealizuotos prekės

Eil. Nr.	Prekių kategorija, matavimo vienetai	Kiekis
1.	Tabako gaminiai/tabakas, mln. vnt. / t	126,883 / 56 520
2.	Alkoholio produktai, l	7 313,851
3.	Plaukų lakas ir putas, vnt.	11 880
4.	Cigarečių gamybos linijos, vnt.	2
5.	Daiktiniai įrodymai, vnt. pozicijų	33
6.	Narkotinių ir psichotropinių medžiagų ir jų pirmtakų (prekursorių), vnt. pakuočių	39
7.	Naudotų automobilių padangų vnt.	1 196
8.	Prekių, pagamintų pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, pavyzdžių vnt.	159
9.	Netikrų eurų banknotų, vnt.	13
10.	Žaislų, vnt.	2 502
11.	Tuščiaidurės apšiltinimo konstrukcijos, kg	292
12.	DVD ir kompaktinių diskų, vnt.	2 129
13.	Naikintinos ir prekių, pagamintų pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, pavyzdžiai, vnt.	15 848
14.	Pripažinta atliekomis ir perduota atliekų tvarkytojams Bendrijos prekių: automobiliai, vnt. maisto papildų pakuočių, vnt. mediniai padėklai, vnt. dujų balionas, vnt.	103 46 69 1

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Muitinės 2012 metų sausio–gruodžio mėnesių veiklos ataskaita. Prieiga per internetą:
http://www.cust.lt/mport/failai/veikla/veiklos_kryptys/2012_Ataskaita_metine.pdf

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2014 - 04 - 19

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Ekonomikos ir finansų valdymo fakulteto, Ekonomikos ir verslo instituto

Studentas (-ė) Nida Aleknaitė - Jasiukaitienė

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

**EUROPOS SĄJUNGOS MUITINĖ SAUGANT INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISES:
TEISINIO REGLAMENTAVIMO TENDENCIJOS**

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)